V'ASILE LOVINESCU

INTERPRETAREA EZOTERICĂ A UXOR BASME ȘI BALADE POPULARE ROMÂNEȘTI

GNOSIS

Vasile Lovinescu

Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești

CA RTEA ROMĂ NEASCĂ

Coperta de DAN
STANCIU

ISBN 973-23-
0399-9

CUPRINS

A fost odată..... 7
Ivan Turbincă..... 12 *
Lostrița..... 46
Povestea găinușii de aur.....85
Povestea viei.....114
Mistricean.....141
De la cerbul lunar la bourul solar.....171

Precizare

Vasile Lovinescu s-a stins din viață înaintea definitivării, stilistice și bibliografice, tuturor studiilor sale elaborate de-a lungul a peste patru decenii, de unde și anumite inconsecvențe. Datorită viziunii profund originale asupra problemelor tratate, am considerat că aceste neajunsuri nu pot constitui o piedică în valorificarea studiilor sale cum sînt și cele

cuprinse în volumul de față.

A FOST ODATĂ...

Am arătat în sumarul studiu asupra *Crailor de Curtea Veche* că finalitatea necesară unei inițieri cavalerești e suprimarea condiției temporale prin spațializarea ei, tehnic vorbind prin cvadratura cercului; proces de reintegrare, de despuiere progresivă a limitelor și accidentelor substanței.

Acest proces de spațializare. a Timpului, de transformare a succesiunii în simultaneitate, este mai izbitor în așa zisa literatură populară. Teoriile asupra originii și naturii folclorului sînt nenumărate, inepuizabile. Cea mai cunoscută este ipoteza originii populare: geniul etnic crează mituri care fabulează fenomene cosmice și evenimente istorice, mitul în cazul acesta avînd un caracter net de suprastructură onirică. Este doctrina universitară, oficială. Nu ne face nici o impresie. Credem că ar interesa pe cititor să-i facem cunoscute și alte perspective care-i vor permite să aleagă ce-i convine.

Astfel, Mircea Eliade: „Intrucît mă privește, definiția care mi se pare cea mai puțin imperfectă, dat fiindcă este cea mai largă e

următoarea: mitul povestește o istorie sacră, relatează un eveniment care a avut loc în timpul primordial, în timpul fabulos al începuturilor."[1] Și în altă parte situează acest început în *illo tempore.* Ne întrebăm: de ce autorul nu scoate toate implicațiile sale și nu ne spune limpede dacă *illud tempos* este o suprastructură proiectată oniric de jos în sus sau este un plan cauzal *(Karana),* față de lumea noastră, prin urmare principal? Problemă incontestabil fundamentală.

Iată acum o altă părere mult mai netă și mai curajoasă. Rene Guenon scrie: „Concepția însăși a folclorului, astfel cum e înțeleasă în mod obișnuit, se sprijină pe o idee radical falsă, ideea că există «creații populare», produse spontane ale masei poporului [...] interesul profund al tuturor tradițiilor, zise populare, rezidă mai ales în faptul că nu sînt de origine populară!...] avînd o valoare simbolică reală, [...] nu numai că nu sînt de origine populară, dar nu sînt nici măcar de origine umană: Ceea ce poate fi de origine populară este numai faptul supraviețuirii [...]. Poporul păstrează astfel sfărîmăturile vechilor tradiții, trecîndu-se uneori la un trecut atît de depărtat că ar fi imposibil de determinat — el împlinește astfel funcția unei memorii colective. Se constată că ceea ce este astfel conservat conține, sub o formă mai mult sau mai puțin învăluită, o sumă considerabilă de date ezoterice, adică tocmai ce este mai puțin popular prin esență; și acest fapt sugerează prin el însuși o explicație , pe care ne mărginim s-o indicăm în cîteva cuvinte. Cînd organizația inițiatică tradițională este pe punctul de a se stinge, ultimii săi reprezentanți pot foarte bine să încredințeze voit acestei memorii colective de care am vorbit, ceea ce altfel s-ar pierde ireversibil; este singurul mijloc de a salva ceea ce poate fi salvat, într-o anumită .măsură și în același timp

incomprehensiunea naturală a masei este o garanție suficientă că ceea ce este ezoteric se va păstra ca un fel de mărturie a trecutului, [1] pentru cei care, în alte, timpuri, vor fi capabili să-l înțeleagă."[2]

O remarcă prealabilă se impune. In India, pînă astăzi, și în lumea antică, mitologia, basmul este și era o exteriorizare, o afabulare a unor rituale, îndeobște secrete, ce' se oficiau în sanctuare. In ciuda vandalismului creștin, ne-au rămas cioburi din tradițiile antice care nu lasă nici o îndoială: o liturghie reamintea, actualiza și împărtășea periodic Katabaza și Anabaza unui zeu, captivitatea, sfișierea Iui analitică, coborîrea Iui în Infern în elementele exilate, urgisite ale Cosmosului și ale Omului; urma învierea, sinteza, apoi înălțarea, exaltarea în Ether, unde „trăgea toată făptura după el." Persefone, Osiris, Thamuz-Adonis, Mitra, lisus repetau inepuizabil sacrificiul „in divinis" al Omului Universal. Nu insistăm asupra morții și transfigurării „sub specie interioritatis". Ceva mai important nu există în lumea devenirii. Fără acest „știrb und werde!" (mori și devino!) „bist du nur ein truber Gast auf der dunklen Erde“ (ești numai un oaspete tulbure pe pămîntul întunecat) — Goethe.

Or, aceeași dramă sacră o găsim în basmul român: lana Sînziana, Anima Mundi, răpită de Titani, recuperată și readusă la lumină de un erou solar; Făt-Frumos îmbucătățit de Zmeu, ca Osiris, reîntregit și reînviat de Zîna-Isis, alte și alte elemente, toate reintegrate în Hierogamia finală. Concluzia care se impune, făcînd comparație cu cele relatate mai sus, e că basmele sînt o

1'Mircea Eliadc, *Aspecte ale mitului,* Ed. Univers, 1989, p. 5.
2- Rene Guenon *,Le Saint Graal,* în *Symbolcs fondamentaux de la Science Sacrce,* Ed. Gallimard, Paris, 1962.

exteriorizare mitologică a unor ceremonii culturale, a unor liturghii precreștine, la noi posibil predacice. Fără această perspectivă, studiul basmelor este o deșertăciune. Cum poți fi persan, cum poți fi folclorist?

O asemenea „liturghie" are un început, un mijloc și un sfirșit *Unvocatio, operatio, remissio).* Am spus cîteva cuvinte despre *operatio;* vom spune, vai, numai cîteva despre prima și ultima.

Vom vorbi imediat de formula inițială; după ea urmează reamintirea, deci, reactualizarea „momentului primordial „cînd Cerul și Pămîntul se întîlneau", „cînd omul atingea cu mîna Cerui, „cînd Dumnezeu și Sf. Petru se plimbau pe Pămînt“ și atîtea altele. Ne vom limita la debutul basmelor lui Ispirescu. Formula inițială este generală, următoarele se găsesc disparate și în alte basme. Ceea ce izbește la Ispirescu (sîntem primii care facem următoarea observație), spre deosebire de ceilalți povestitori, este faptul că formulele sînt mereu aceleași; în aceeași ordine, ca un imuabil ritual.

„A fost odată ca niciodată", început pe care nimeni nu l-a cercetat socotit fiind un nonsens; de fapt un excelent mijloc de ascundere: principiul „scrisorii furate" a lui Edgar Poe. Formula este compusă din două propoziții, din care a doua e, la prima lectură, incomprehensibilă... „Niciodată" un adverb de timp (în realitate de mod, cum vom vedea), explicitînd ceva absent. Și iată explicitarea:

In simbolism temporal: ‚A fost odată, (atunci, cîndva), ca niciodată", deci „in illo tempore".

In simbolism spațial: „A fost odată, (acolo unde nu este), ca niciodată", deci în timpul spațializat, adică în punctul unde Axis Mundi, Arborele Lumii, Muntele Polar, intersectează planul nostru de existență, punct în care din cauza centralității lui,

dualitatea, complementarele, condițiile limitative dispar din lipsă de „loc".

Și urmează îmbinarea lor: „A fost oțlată, ca (și cum n-ar fi fost) niciodată", „că de n-ar fi, nu s-ar povesti" semnificativ pus la prezent.

Urmează formulele temporale pe care le spațializăm: „pe cînd (acolo unde) plopul facea pere și răchita micșunele", contrazicînd principiul de cauzalitate. Așa cum îl înțelegem noi a este a, deci a nu este b, valabil pretutindeni numai în Arborele Vieții nu, Ax sintetic unde esențele vegetale sînt și ele și celelalte concomitent în principiul lor comun, în

 indistincțiune, dar nu în confuzie. Nu este un fel de a insinua că basmele sînt fructele Arborelui Vieții?... „pe cînd se băteau urșii în coadă." Replica sumară a bunului simț: „urșii n-au coadă". Au una[1], dar atrofiată, și atrofiatul a fost în mod necesar întreg odată. Dar avem și azi două Urse cu coadă: Ursa Mare și Ursa Mică de pe Cerul boreal învîrtindu-se într-un dans sacru în jurul Polului, în jurul Arborelui Lumii; „cînd (acolo unde) se luau de gît lupii și miorii și se sărutau înfrățindu-se“. Formulă mesianică, parcă luată din Isaia, „cînd (acolo unde) se potcovea purecele cu 99 oca de fier și se arunca din slava cerului de unde ne aducea povești". Trecerea la limită, saltul calitativ, transmutația materiei grosiere în rouă cerească:

„De cînd (acolo unde) *se scria musca pe părete,*
Mai mincinos cine nu crede.“

O muscă mergînd pe perete se vede și astăzi, în fiecare clipă, deci vechimea basmului este echivalentă cu vechimea mușchii care de cînd a apărut pe lume mergea („scria") pe pereți.

Iar ultimul vers indică în mod clar că basmul

conține cunoștințe adevărate, chiar dacă sînt criptate, dar existente din timpuri străvechi, că esența basmului este valabilă și în prezent și în eternitate.

IVAN TURBINCĂ

Cînd este prezent în lumea noastră, deci imanent, mitul se învăluie într-o indefinitate de coji *(cojas)* ocrotitoare a miezului central. Fiecare coajă exprimă Adevărul adaptat la un anumit nivel de realitate și este un zid apărător pentru adevărurile mai adînci. Cel mai exterior dintre învelișuri este sensul literal și în el își rup dinții imensa majoritate a cercetătorilor. Dar pînă la paraclisul de taină din *Țara de dincolo de negură* se află alte'incinte concentrice, următor simbolismului de care am mai vorbit. La fiecare incintă mitul are un sens adecvat ei. Dante reducea la patru sensurile principale. Bineînțeles, patru este un număr convențional care poate fi indefinit multiplicat.

Poetul florentin declară că toate scrierile — nu numai scrierile sacre — se pot înțelege și trebuie să se explice principial după patru sensuri — (... „si possono intendere e de on si esponere massimamente per quattro sensi.)[3] „Este evident,

3 Dante Alighieri, *II convivo.* Tratate secundo, Carlo Signorelli, Milano, 1930, cap. I, p. 3.

de altminteri, că aceste sensuri diverse nu pot în orice caz să se distrugă și să se opună între ele, din contră trebuie să se completeze și să se armonizeze ca părțile unui întreg tot, ca elementele constitutive ale unei sinteze unice.[...] Avem deci în această privință mărturia autorului, mai calificat desigur decît oricare altul ca să ne informeze asupra propriilor lui intenții. Greutatea începe numai cînd trebuie să determinăm aceste diferite semnificații, mai ales pe acelea mai înalte sau cele mai profunde și aici încep natural divergențele de vederi între comentatori. Aceștia sînt, în general, de acord să recunoască sub sensul literal, un sens filozofic, sau mai degrabă un sens filozofîco-teologic și de asemenea un sens politic și social; dar cu sensul literar nu fac decît trei și Dante ne previne să căutăm patru; care este deci al patrulea? Pentru noi nu poate fi decît un sens inițiatic, metafizic în esența sa și căruia se ratașează date multiple, care, fără să fie toate de ordin pur metafizic, prezintă un caracter la fel de ezoteric. Tocmai din cauza acestui caracter-? tocmai sensul profund a scăpat celei mai mari părți dintre comentatori; și- totuși, dacă este ignorat sau necunoscut, celelalte sensuri nu pot fi prinse decît parțial, pentru că el le este principiul în care se coordonează și se unifică multiplicitatea lor.“[4]

Considerațiile sînt valabile pentru toate creațiile tradiționale care posedă implicit un caracter simbolic. Este în special interesant cînd îl aplicăm basmului *Ivan Turbincă,* singura dintre poveștile lui Creangă cu un iz de caracterologie etnică, pe lîngă alte înțelesuri. Sensul etnic al basmului îl constituie faptul că Ivan este un soldat rus slobozit.

Mai întîi să urmărim observațiile lui O. Bîrlea:

---

4 Rene Guenon, *L'Esotcrismc de Dantc,* Ch. Bosse, Librairc, Paris, 1925, p. 2-3.

„Varianta Creangă conține multe elemente rusești: numele eroului, Ivan Turbincă, comanda *Pașol na turbinca,* apoi cîteva cuvinte: *tabacioc, vodchi, harașo, ștoti, Vidma, guleai,* numele dansurilor *horodinca* și *cazacinca.* Supoziția că Ivan Turbincă ar fi de proveniență rusească este ispititoare, se oferă oarecum de la sine, dar ea nu rezistă criticii [...]. Se poate spune atît despre *Ivan Turbincă,* că el provine dintr-o variantă mai veche moldovenească, cuvintele rusești fiind introduse pe teritoriul românesc de către un moldovean care cunoștea întrucîtva lexicul rusesc. Aceasta s-a întîmplat probabil în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, sau în prima jumătate a secolului trecut, cînd pe teritoriul Moldovei au staționat deseori trupele rusești cu ocazia războaielor lungi dintre turci și ruși. Este o influență exterioară de detaliu de epocă, nu adîncă și veche, care ar .fi vehiculat însuși basmul din repertoriul rusesc la noi. Creangă le-a păstrat tocmai pentru că sugerează cu putere, atmosfera, dau culoare de epocă, tipizează soldatul rus.“[5] Bîrlea nu știe cît de bine zice...

Coloratura rusească este o pojghiță, o subțire suprastructură pe oglinda mitului, foarte vechi și răspîndit în toată lumea. O. Bîrlea constată:

„Basmul trebuie să aibă o vechime considerabilă, fiind atestat în antichitatea îndepărtată, în literatura greacă și ebraică. Astfel, într-o legendă păstrată de Ferekides — și care trebuie să fi fost cunoscută cîntărețului Iliadei — , Zeus trimite moartea la Sisyfos ca să-l ia, dar acesta o ferecă în lanțuri și nimeni nu mai moare. Intr-o legendă ebraică, David leagă și el moartea. Cît despre scaunul de pe care nu se mai poate ridica cel așezat, acesta este întîlnit de asemenea în mitologia greacă. Hefaistos confecționează unul

5■’ Ovidiul Btrlca, *Poveștile lui Ion Creangă,* Ed. pentru literatură, 1967, p. 48.

pentru Hera.

Boite și Polivka văd în comanda de intrare în sac o rămășiță dintr-o ve'che formulă de descîntec prin care spiritele rele erau închise și făcute inofensive, atestată în literatura germană încă pe la 1400".[6]

Se mai poate da un exemplu celebru din mitologia greacă:

Hefaistos confecționează o plasă de aur invizibilă, în care prinde strîns și iremediabil pe soția lui adulteră, Afrodita, și pe amantul ei, Ares *(Pașol na turbinca!).* Tot el, dar numai el, care *a făcut, desface,* dă drumul celor doi complici lă rugămintea zeilor. Trebuie reținut că în basmul *Ivan Turbincă,* precum și în formele complete ale mitului, puterea de a lega este strîns solidară cu aceea de a dezlega. O găsim formulată astfel și în creștinism. Sîntem obligați să trecem dincolo de masca zeflemistă a 'mitului, pentru a ajunge la miezul lui.

Pentru cititorul obișnuit, „tachinăriile[11] lui Creangă care îl ating pe „Ivan" sînt relativ inofensive și anodine. Vom vedea că faptul nu este chiar atît de simplu și benign. In continuare ne propunem să relevăm sensul adînc al basmului.

Spre sfîrșitul unui ciclu cînd forțele negative sînt în plină expansiune, în loc de a „dezlega[11], adică de a deschide porțile,, păzitorii mincinoși și uzurpatori nu mai exercită decît puterea de a „lega[11], în sensul negativ al cuvîntului: această legare e în realitate o ligatură; arterele care vehiculau sîngele din inima Lumii, prin tot corpul Adamului Cosmic, sînt gîtuite.

Critica pe care o face Creangă nu se exercită de-a dreptul asupra unei colectivități din ciclul respectiv, ci asupra unei entități reprezentative a

6 Ovidiu Bîrlea, *Idem.*

ei. Critica este cu adevărat mai virulentă cu cît este deghizată de înfățișarea simpatică a personajului, de stilul său popular și. sfătos. Deficiențele iremediabile, falimentul intelectual, nulitatea în fața unor probleme cu adevărat fundamentale, sînt doar insinuate, puse în evidență de o lumină blajină și difuză. Nici un rechizitoriu nu a fost rostit cu mai multă bonomie. In cîteva probleme esențiale, ca finalitatea omului, stupiditatea lui Ivan e fățuită precum un diamant. Puțina importanță socială a eroului îl face cu atît mai reprezentativ; episoadele

15 aparent puerile îi pun în relief carențele, „țărăniile“ îl capacitează să reprezinte un tip uman destul de frecvent întîlnit (circumscriind astfel o bună parte a „acoperirii exterioare" a Centrului Suprem numit Rai în basm) care blochează însă căile de acces spre Centrul suprem, canalele de comunicație, umezind punctele nevralgice, plombînd nodurile vitale și porțile strimte ce asigurau legătura și participarea lumii, comuniunea ei cu Depozitul Spiritual al omenirii, condamnînd-o astfel la tenebrele spirituale. Aparent este un faliment total în funcția capitală de paznic al acestui centru veșnic, implicînd o judecată de valoare absolută împotriva' celui căruia îi fusese încredințată paza sa. In realitate este o nouă misiune necesară sfirșitului de ciclu încredințată altui spirit decît paznicul centrului veșnic. Fără aceasta, pe plan macrocosmic, ciclul nu și-ar fi putut manifesta posibilitățile cele mai sinistre, deci nu ar fi putut să se încheie.

Dacă Centrul Suprem este inviolabil în el însuși, cum i-o arată calificativul lui sanscrit *(Agarttha),* nu se poate spune același lucru despre acoperirea sau acoperirile lui exterioare, de-a curmezișul

cărora trec în mod necesar căile și cărările de acces, care singure fac posibilă legătura cu lumea exterioară și invers; dacă și ele ar fi inviolabile (este sensul cuvîntului Agarttha), orice contact dintre centru și circonferință ar deveni imposibil. Cum am spus, Agarttha înseamnă „inviolabilă", dar nu inaccesibilă pentru cei calificați, care cu „bună intenție" tind spre ea. Cît despre „acoperire", ea este eminamente vulnerabilă din cauza funcției sale de intermediară. Nimeni nu poate stinge soarele de pe cer, da. primul Caliban venit poate vopsi în negru ferestrele casei, așa că pentru cei ce locuiesc în ea soarele este ca și cum n-ar fi.

Punctele de tangență ale lumii cu Centrul ei au o'triplă constituție, spirituală, psihică și fizică, aceasta din urmă, în primul rînd geografică. Și nimic nu se poate pîngări mai ușor decît geografia. în adevăr, tărășenia lui Creangă nu

 minte cînd ni-1 arată pe Ivan stînd sentinelă la poarta Raiului și merge la poarta Iadului cu ce rezultat; o putem constata acum în acest basm oracular.

Basmul *Ivan Turbincă* nu este o judecată decît prin implicații; în primul rînd, există un flagrant delict aparent, un proces-verbal de carență în cadrul unei misiuni. Noi nu avem de făcut decît să dezghiocăm aceste așa-zise carențe din coaja lor voit tri vială, să le constatăm pe măsura apariției în cursul basmului. Le putem măsura gravitatea, cînd avem criteriile necesare ca să realizăm ce ar fi putut face și ce ar fi putut fi Ivan, dacă ar fi corespuns misiunii sale. Anecdota este reprezentativă pentru că și personajul este simbolic, tot așa de simbolic ca și acela al conaționalului său Platon Karataev, „picătură de apă într-un ocean", din romanul *Război și pace* al

lui Tolstoi.

Cît despre calitatea demonstrativă a mitului, reamintim ce am spus: cu cît crește distanța dintre polul esențial și polul substanțial al mitului, dintre rădăcinile lui ascunse și haina trivială, cu atît este mai adînc tîlcul lui și capacitatea de a fi reprezentativ. Aici rezidă superioritatea decisivă a mitului asupra filosofici, pentru că mitul nu e o judecată preconceptă a lumii, ci coextensiv procesului ei de creație, de producție și de resorbție. Nu explică inexplicabilul, ci îl semnifică. „Mitul încarnează cea mai înaltă aproximație a adevărului, ce poate fi tradusă în cuvinte."[0]

„Amu, *cică era odată un rus, pe care îl chema Ivan. Și rusul acela, din copilărie se trezise în oaste. Și slujind el cîteva soroace de-a rîndul, acum era bătrîn. Și mai-marii lui, văzîndu-1 că și-a făcut datoria de ostaș, l-au slobozit din oaste, cu arme cu tot, să se ducă unde a vrea, dîndu-i și două carboave de cheltuială.*

[5] Ananda K. Coomaraswamy,*Hindouisme et bouddhismc,* Ed. Gallimard, Paris, 1949, p. 26.

„Ivan atunci mulțămi mai-marilor săi și apoi, luindu-și rămas bun de la tovarășii săi de oaste cu care mai trase o dușcă, două de rachiu, pornește la drum cîntînd.“

Din punct de vedere microcosmic, Ivan aparține castei războinicilor, este un *kșatrya,* or, misiunea esențială, am putea spune definitorie a acesteia, după tradiții unanime, este să stea la periferia unui centru spiritual, apărîndu-1 de năpădirile din afară a celor nechemați și a profanatorilor, dar, în

același timp, asigurînd legătura cu cei chemați din afară, în măsura calificării lor. Poziția, postul lui simbolic, se află la ultima incintă a Raiului, acolo unde se găsește Poarta Strimtă, gîtlej de comunicare între lumea noastră și cealaltă. De aceea, în mituri, porțile strimte, punțile de trecere, sînt păzite de cei ce-au realizat o inițiere regală, iar centrul era ocupat de contemplativii puri, desăvîrșiții unei inițieri sacerdotale. Altădată, păzitorii sînt entități mitice, cîini năzdrăvani, balauri, zgripțuroi, îngeri cu săbii de foc.

Reducînd-o la semnificația esențială, situația războinicului se dovedește prin excelență intermediară, deci provizorie: după ce a slujit cîteva soroace, potrivit expresiei lui Creangă, războinicul care și-a împlinit datoria trebuie să-și însușească un caracter sacerdotal, trecînd la centru, predînd postul său unor ostași incipienți. Nu e îngăduit să rămînă pe locul lui și, dacă rămîne, echivalează cu o descalificare majoră, pentru că ținta, terminusul lui necesar îl reprezintă punctul central al incintei. De la poarta Cetății trebuie să ajungă la paraclisul din mijloc. Este un proces de integrare, de trecere la limită. De la etapa activă, războinicul trece la faza contemplativă sacerdotală, marea în care trebuie să se verse. Este unul din marile momente critice ale unei realizări inițiatice, pentru că implică o schimbare totală în ființa omului, o *metanoia.* Disciplina pe care războinicul a urmat-o pînă acum devine o povară, o inutilitate. Aripile se prefac în plumb la o anumită înălțime, de unde operează Atracția Cerului. La o anumită stază a

 metamorfozei, fluturele trebuie să-și lase în urmă gogoașa ca și noul născut placenta.

în realitate lucrurile nu sînt chiar așa de simple, pentru că intervin anumite *distinguo.* Astfel

trebuie făcută o deosebire netă între realizarea spirituală, prin definiție interioară, a individului și diferitele lui funcțiuni, relativ exterioare în sînul organizației inițiatice din care face parte. Așa de pildă, titularul unei funcțiuni poate să nu aibă gradul de realizare spirituală pe care ar implica-o titlul său, • aceasta din cauza decăderii organizațiilor inițiatice în vremile noastre. Un mason poate fi Maestru, Venerabil al unei loje, neavînd nici pe departe gradul spiritual pe care îl presupune titlul lui. Găsim exemple în acest sens chiar în vremea cînd mai exista adevărata masonerie.

Din contra, ființe care de mult s-au integrat în centrul lor și acel al lumii, pot, din anumite motive, prudență, necesitatea de a rămîne în obscuritate din cauza stării lor spirituale inefabile, să rămînă în funcțiunea relativ periferică de „păzitor", deși, personal, se găsesc în centrul, în Sfînta Sfintelor. Comandanți de oști, oameni de stat, voevozi, regi și împărați'și-au ascuns starea interioară în haina lor de paradă, sau în armura lor, camuflați și deghizați. Precauția, dar și inefabilul stării lor lăuntrice impunea ocultarea. în pînza de păianjen a ezoterismului, trebuie să întrebuințăm spiritul de finețe, nu acel de geometrie.

În studiul carierei lui Ivan, trebuie ținut seama de aceste precizări. Muscalul nostru ar fi putut atinge cele mai înalte și mai transcendente realizări spirituale și să rămînă „soldat prost", funcțional, din consemn, santinelă la pragul unui edificiu în care este în realitate stăpîn. Smerenia i-ar fi fost pavăză și mască. Dar Ivan nu poate împlini funcția de gardian, din prostie. Vom căuta să explicăm cum ar fi trebuit s-o împlinească și vom arăta că incapacitatea lui este semnul unei ignorante a ierarhiei reale a universului, deci a constituției lui.

Povestea vieții lui Ivan începe în acel moment deosebit de grav, cînd, epuizînd ciclul vieții active, trebuia sâ pășească în acela al vieții contemplative. Altfel spus, Ivan „moare" la începutul basmului, fie că este vorba de moartea obișnuită sau de moartea inițiatică, care, intervenind în viață, păstrează pentru acei din afară aparențele vieții. Și una și alta sînt la fel de efective, deosebite numai pe dinafară. Fie în corp, fie lepădîndu-1, Ivan se găsește în momentul cel mai important din viața unui om, inevitabil, fie că-1 vrea sau nu (nu i se cere părerea): întîlnirea cu Absolutul. Și, în adevăr, de abia iese din curtea cazărmii, părăsind viața lui de pînă acum, că Ivan se găsește îndată față în față cu Dumnezeu și cu tovarășul său nedespărțit din peregrinările lui de pe pămînț, Sf. Petru, „Verhovnicul" Apostolilor, și mai ales pentru că Sf. Petru este purtător al cheilor. Este normal ca un Ivan, puțin băut și rătăcitor, deci aflîndu-se pe o treaptă inferioară de puritate, să întîlnească un Dumnezeu tot rătăcitor. Mersurile lor converg, cu necesitate, la trecătoarea critică:

„și cum mergea Ivan șovăind cînd la o margine de drum cînd la alta, fără să știe unde se duce, puțin mai înaintea lui mergeau din înt'împlare, pe o cărare lăturalnică, Dumnezeu și cu Sfîntul Petru, vorbind, ei știu ce...“

Natural, ipostaza divină pe care o întîlnește Ivan nu este aceea a dumnezeului transcendent, ci al celui imanent, ordonator și rector al lumii, pe care o cîrmuiește ținînd seama de condițiile și de realitățile ei imediate, în speță inerente sfirșitului de ciclu, neputîndu-le eluda deoarece el, în ipostaza lui transcendentă, a declarat legea evoluției ciclice în cosmos. Și atunci cum să n-aibă de-a face inevitabil cu Ivan, deoarece el reprezintă

una din trăsăturile esențiale ale unui sfîrșit de ciclu: demonstrarea fără echivoc a descalificării colaboratorului pămîntesc al lui Dumnezeu. Este tema principală a povestirii, deoarece acesta depășește limitele misiunii pe care o primește.

20

Sfintul Petru, cu o funcție și cu o responsabilitate mai restrîhsă, vede numai realitatea imediată, anume, un om care în momentul cel mai important al vieții sale, întîlnirea cu Dumnezeu șj cu moartea, este beat și mătăhăește de la o margine la cealaltă a drumului, dezorientat, deși se află la orientul veșnic.

„ — Doamne, zise atunci Sfintul Petru, spăriet, ori hai să ne grăbim, ori să ne dăm într-o parte, nu cumva ostașul cela să aibă harțag și să ne găsim beleaua cu dînsul. Știi c-am mai mincat eu odată de la unul ca acesta o cbelfăneală.

— N-ai grijă Petre, zise Dumnezeu. De drumețul care cîntă să nu te temi; ostașul acela e lin om bun la inimă și milostiv. Vezi-l-ăi? Are numai două carboave la sufletul său; și drept cercare, hai, fă-te cerșetor la capătul ist de pod și eu la celălalt și să vezi cum are să ne deie amindouă carboavele de pomană, bietul om!/.../

Atunci Sfintul Petru să pune joă la un capăt de pod, iar Dumnezeu la celălalt și încep a cere de pomană.

Ivan, cum ajunge în dreptul podului, scoate cele două carboave de unde le avea strînse și dă una lui Sfintul Petru și una lui Dumnezeu, zicînd:

— Dar din dar se face raiul. Na-vă! Dumnezeu mi-a dat, eu dau și Dumnezeu iar mi-a da că are de unde.“

Este o parafrazare profană a vorbei lui Iov: „Dumnezeu mi-a dat, Dumnezeu mi-a luat, fie Numele Domnului binecuvîntat!“ In basmul nostru schema de circuit a harului ceresc este și mai bine subliniată. Incontestabil că în vremile lui bune, Ivan avea o justă intuiție a propagării harului divin pe un sinusoid de plus și minus. Trebuie să creezi un gol pe pămînt pentru ca un har din cer să-i ia locul.

Dacă privim simbolic bilanțul vieții lui Ivan, de pînă acum, constatăm obiectiv că rusnacul este instinctiv milostiv, că și-a făcut conștiincios meseria de ostaș timp

21 îndelungat. Vorbind în stilul tradiției hinduse, Ivan are reale aptitudini pentru yoga acțiunii (karma-yoga) și reale calificări pentru yoga devoțională, -chiar devoțiunea consecrațională (Bhakti-yoga), dacă ținem seama de spusa lui despre „circuitul" carității. Dar hindușii sînt categorici: aceste două yoga sînt strict preparatorii, nu duc la *Mokșa* (Liberațiunea), care este un salt în Absolut, în Vidul metafizic, accesibil numai prin Jnana-yoga (Yoga Cunoașterii). Altfel spus, Ivan a ajuns la punctul în care acțiunea și caritatea și-au terminat misiunea, cînd trebuie să se cufunde în Oceanul Informai. De obicei, eroii basmelor sînt adolescenți; în *Ivan Turbincă* eroul e un om în pragul bătrînețelor, cu trei sferturi din viață îndărătul lui. Și-a făcut datoria în trecut în starea în care s-a trezit de copil, e bun la inimă, deci îndrituit să treacă podul care desparte lumea fenomenală de cea cauzală. Ca și Parsifal la începutul „căutării" sale, Ivan comite un păcat grav prin omisiune: nu întreabă și nu se întreabă cu ce pod are de-a face și cine sînt cei doi paznici ai lui. Bunătatea și aptitudinile practice nu sînt o

chezășie completă pentru realizarea spirituală, nici măcar pentru exercitarea unei funcțiuni în sînul unei organizații inițiatice; trebuie să li se suprapună o cunoaștere, fie ea măcar numai teoretică; mai trebuie conștiința unei colaborări lucide cu rectorul Universului pentru împlinirea planului Marelui Arhitect. Pentru a împlini corect o funcție spirituală în lumea noastră trebuie să știi cine și ce e acel ce te misionează. O funcție trebuie înțeleasă de sus în jos, dar și de jos în sus. Or, Ivan nu știe cine sînt cei doi păzitori ai podului și ce este podul. Tot basmul nu face decît să demonstreze că Ivan reprezintă prototipul spiritului neascultător, care, din cauza decadenței ciclului sumbru, depășește limitele funcției care i-a căzut pe cap. îi lipsește elementul central: intelectul pur, „il ben del'inteletto", cum îl numește Dante, și nu este un deficit individual ci o descalificare rasială, umană (pentru că Ivan e generic). Trece podul, plătește vămile la cele două capete ale

 lui, dînd cele două carboave, rezumat chintesențial al facultăților lui active și afective. Ca răsplată și punere la încercare primește cele două carboave înapoi, dar sub altă formă, divinizate, trarîsformînd în turbincă punguța cu doi bani. Aceleași puteri le sînt inerente și uneia și alteia. Cele două carboave, ca și bănuții, sînt Sol și Luna din Athanorul alchimic, respectiv Turbinca și Punguța. Prin aceasta reprezintă și puterea de a lega și a dezlega *(potesatas ligandi et deligandi).* Ea conferă puterea de a băga orice în ea și apoi de a scoate ceea ce s-a băgat, punct diacritic, nod vital, orificiu sensibil, cu virtuți de constricțiune și de expansiune, ca un substitut al Inimii Lumii, cu

sistola și diastola ei. Este un simbol tipic al puterii cheilor. Spus mai precis și mai adaptat intenției basmului nostru, Ivan capătă cheile Orientului, dar nu ca o răsplată pentru atingerea unui înalt plan de realizare inițiatică, ci prin „coinciderea“ cu limita geografică a Centrului Lumii, coinciderea mai mult uzurpată decît legitim cîștigată. El se află, la acest sfîrșit de ciclu, la toate capetele de poduri nordice, la toate vadurile și vămile care leagă lumea noastră cu Paradisul Pămîntesc. De aceea Dumnezeu conferă aparent paradoxal unui neascultător funcția de paznic al Raiului, *pentru a-i demonstra că nu este demn de ea.* Cum poți califica altfel decît nevrednic pe un psihopomp beat, care trece podul „mătăhăind și cîntînd“? Cum își îndeplinește Ivan funcțiunea de Paznic al Raiului o știm foarte bine acum. Microcosmic vorbind cele două carboave simbolizează faptul că Ivan realizează [în momentul primirii Ior| un echilibru' energetic al spiritului pe o anumită treaptă - a 12-a din cele 14 trepte de purificare subangelice. Aici este nevoie de o explicație. Eliminarea influențelor negative se face pe calea rigorii pentru cei ce nu știu cum să procedeze ca să obțină ajutorul lui Dumnezeu pe calea milei. De la treapta a 12-a în sus pînă la a 14-a subangelică și apoi în stare angelică se primește ajutor pe calea milei |Misericordia| de către spiritele ascultătoare. De aceea Ivan iese din armată „că și-a

 împlinit sorocul", adică a ajuns la treapta a 12-a, dar nu a atins o puritate completă, un echilibru al tuturor energiilor spiritului său așa cum este simbolizat de cei 2 bănuți ai văduvei din Biblie și spre deosebire de aceasta, care îi dă lui Dumnezeu pe amîndoi, [adică întregul ei spirit cu toate energiile: [yang + yin] complet echilibrate (pe

treapta a 14-a), Ivan le desparte dînd o carboavă la un capăt de pod și cealaltă la celălalt capăt de pod, producînd astfel o dezbinare între yin [receptacol) și yang [cel ce dă și umple receptacolul yin]. Dumnezeu îi redă cele două carboave pe calea milei, adică posibilitatea de a face echilibrul energiilor pe o treaptă superioară. Dar Ivan se dovedește a fi un spirit neascultător deoarece nu primește imediat să se pună în slujba lui Dumnezeu ca paznic al Raiului, post oferit de Dumnezeu, de aceea primește o misiune corespunzătoare unui sfîrșit de ciclu, dar așa cum reiese din basm el își depășește limitele, fapt care îi pricinuiește decăderea în starea de spirit rătăcitor.

Mai găsim în text un fapt semnificativ:

„Ivan atunci, cuprins de fiori, pe loc s-a dezmețit, a căzut in genunchi dinaintea lui Dumnezeu și a zis:

—Doamne dacă ești tu cu adevărat Dumnezeu, cum zici, blagoslovește-mi turbinca asta ca, ori pe cine-oiu vrea eu, să-l vir intr-insa și-apoi să nu poată ieși de-aici fără învoirea mea.

Dumnezeu atunci zîmbind, blagoslovi turbinca, după dorința lui Ivan, ș-apoi zise:

— Ivane, cînd te-ai sătura de umblat prin lume, atunci să vii să slujești și la poarta mea, căci nu ți-a fi rău.

— Cu toată bucuria, Doamne, am să vin numaidecît, zise Ivan. Dar acum, deodată mă duc să văd, nu mi-a pica ceva la turbincă?

Șizicînd asta, apucă peste timpii."

Deci Creangă o spune textual: Ivan bate cîmpii,

într-ur. moment cînd traiectoria verticală, fără abatere și fără șovăială, este riguros obligatorie, deoarece ținta finală este perfect cunoscută și nu face nici o îndoială. Altfel spus, el se abate -peste cîmp de la linia dreaptă a drumului care duce direct Ia punctul cosmic de unde pleacă puterile turbincii. E o cădere la probațiune.

Fără îndoială, Ivan primește turbinca din partea lui Dumnezeu numai ca un depozit temporar, ea fiind mai mult o piatră de poticnire pentru posesorul ei, întîrziindu-i calea din cauza ispitei puterilor excepționale care zac în ea. Or, de la început pînă la sfîrșit, Ivan are intenția ș-o stăpînească pentru totdeauna, altfel spus, să rămînă perpetuu în zona intermediară, fără nici o finalitate de transcendere a lumii pe care turbinca o simbolizează și o regentează. Ceea ce Dumnezeu îi cerea lui Ivan era să părăsească de bună voie turbinca, să pășească de la postul său de războinic, deoarece-și împlinise soroacele, la punctul central al Paradisului, schimbînd o funcție războinică cu una contemplativ-sacerdotală. Dacă nu de voie, Ivan va fi constrîns să piardă turbinca de nevoie, cum se vede la sfîrșitul basmului, dar atunci va fi un faliment pentru el și pentru ceea ce reprezintă. Dumnezeu îi ia turbinca, nevrednic fiind Ivan de ea, condamnîndu-1 să rămînă o indefinitate de timp, în regiunile intermediare lipsite de finalitate. Abuzul de puterile turbincii reprezintă un simptom că posesorul ei este calificat pentru o rătăcire fără sfîrșit în planurile mediane; pe un asemenea om îl scuipă afară Moartea, agentul tuturor palingeneziilor, Raiul și Iadul, cum se vede la sfîrșitul basmului. Dumnezeu îl sfătuiește pe Ivan să nu se încurce pe drumuri și să vină de-a dreptul la rai, sau cel puțin să nu zăbovească în tribulațiile lumii:

„— Ivane, cînd te vei sătura tu de umblat în

lume, atunci sâ vii să slujești și la poarta mea că nu ți-a fi rău.“

25

Dar pe Ivan îl interesează, ca pe toți oamenii de acum, nai mult puterea decît principiul care o creazâ.

„ — Cu toată bucuria, Doamne; am să vin numaidecît zise Ivan. Dar acum, deodată, mă duc să văd nu mi-a pica ceva la turbincă?
Șizicînd aceste, apucă timpii..."

Am repetat citatul pentru importanța sa. Ivan bate cîmpii. Din acest moment capătă porecla de Turbincă. Pe lîngă această poreclă, mai găsim trei în Creangă, toate patru, la fel de admirabile, căpătate pe drum, ceea ce le subliniază caracterul inițiatic al celui de al doilea nume. Nu elimină numele de botez, ci se suprapun lui: Prepeleac, Ipatie Pățitul, Harap-Alb. „Prepeleac", nume țărănesc al lui Axis Mundi, al Crucii cu trei dimensiuni, prin urmare al Omului Universal; Ipatie este cel prea înalt, „pățit" prin necesitate, pentru că a străbătut victorios Marea Patimilor; Harap-Alb care este numele românesc al Yin-Yang-ului, echilibrarea perfectă de antinomii; în sfârșit Turbincă, stăpînul nevrednic temporar al cheilor. Ivan este singurul din acești eroi, care nu este la înălțimea numelui căpătat și decade din demnitatea și privilegiile lui.

Dar cînd refuzi să te urnești dintr-un anumit plan cucerit, uzul puterilor inerente acestui plan (în cazul nostru, puterile Turbincii), devine abuz și vom vedea că de acum înainte Ivan își întrebuințează darul alandala, bătînd cîmpii.

„...(Ivan) apucă peste timpi de-a dreptul, spre niște curți mari boierești, care de abia se zăreau înaintea lui, pe culmea unui deal. Și merge Ivan și merge, pînă tind pe inserate ajunge Ia curțile celea (...) Boierul acela cică era cam sgîrcit, dar văzînd că Ivan este om împărătesc, n-are ce să facă."

26

Și-l bagă în niște case bîntuite de draci. Ivan

„ se tolănește așa îmbrăcat cum era pe un divan moale ca bumbacul, punîndu-și turbinca cu cele două carboave sub căpătîi. “

Creangă precizează acestea, pentru că cele două carboave (Sol-Luna) sînt izvorul dublei puteri de a lega și a dezlega, ale Turbincii. Diavolii zădărîți în propria lor vizuină nu-i dau pace toată noaptea, pînă cînd Ivan:

„ — Pașol na turbinca ciorti (subl. n).
Atunci diavolii odată incep a se cărăbăni unul peste altul în turbincă de parcă-i aducea vîntul. Și după ce intră ei cu toții înlăuntru, Ivan începe a-i ghigosi muscălește. După aceea, leagă turbinca strins la gură, o pune sub cap, mai trîntindu-le prin turbincă niște ghionturi rusești, colea cum știa el, de da inima din draci. Apoi se culcă cu capul pe dinșii..."

Scaraoschi, care vine să vacțp ce-i fac dracii lui de întîrzie așa mult, pe la cîntători, pățește la fel ca supușii lui.
A doua zi, Ivan îi scoate unul cîte unul din turbinca și în fața întregii curți a satului, în frunte cu boierul, le trage o chelfaneală că toți se jură că nu vor mai veni acolo.

„ —N-oi mai veni, Ivane, cîte zilișoare oiu ave eu, zicea Ucigă-1 Crucea, cuprins de usturime și se tot ducea împușcat.

Iară oamenii ce priveau și mai ales băieții leșinau de ris.“

Cu toată rugămintea boierului să rămîie la curte, Ivan porni mai departe.

„ — Călătorie sprîncenată, zise boierul. De rămîneai imi erai ca un frate; iară de nu, imi ești ca doi.“

27

Mi se pare mie că și boierul, cit era de boier luase frica turbincei, de nu-i păru așa de rău după Ivan, care-i făcuse atîtabine."

Prima ispravă a lui Ivân! Casa părăsită și bîntuită de duhuri rele își avea rostul ei. Servea de abces de fixație pentru draci; a-i scoate de acolo, înseamnă să-i facă să prolifereze în toată lumea fără a le mai da de urmă. Ivan operează tumoarea ca s-o transforme în metastază. Toate datinile și legendele sînt unanime: în marile epoci tradiționale, cînd ambianța era în întregime mitologică, lumea era bîntuită de duhuri rele, în mod necesar dealtminteri, căci unde se manifestă o mare lumină, se desfășoară firesc și o mare umbră; dar responsabilii acestor civilizații tradiționale fixau cu înțelepciune aceste duhuri în locuri caracterizate, riguros identificate: bălți, mlaștini, scorburi, pustietăți, cimitire, unde nu puteau face mare rău; toată lumea știa că acolo era casa lor; putea prin urmare să- i ocolească. Cine se temea de ei nu avea decît să-i înconjure și să nu-i zădărască. O.casă pustie bîntuită de draci este o închisoare de draci. A-i alunga de acolo, unde toată

lumea îi știa, înseamnă să deschizi burduful lui Eol. Răul se depersonalizează și devine o substanță anonimă malefică, neidentificabilă, încălcind toată fața pămîntului, sate, orașe, oameni, cele mai ascunse colțișoare ale naturii și ale sufletului, literalmente nedetectabilă. Se fixează ca treponemul pe cutele cele mai adinei ale ființei omenești.

„ ...Ivan însă nici nu se gîndea la asta; el își căuta acuma de drum, întrebînd din om în om unde șade Dumnezeu. Dar pe toți cîți ii întreba dădeau din umere, neștiind ce să răspundă la așa întrebare ciudată.

— Numai Sfîntul Neculai trebuie să știe asta, zise Ivan scoțând o iconiță din sîn și sărutînd-o pe dos și pe față.

Și atunci, ca prin minune, se și trezește Ivan la poarta Raiului; Și nici una, nici două, odată începe a bate în poartă cît ce putea."

28

Procedînd astfel, răspunde unei invitații pe care Dumnezeu o adresează tuturor oamenilor. Este firesc și în natura lucrurilor. Dar, în cazul lui Ivan, îndemnul are un anume tîlc. Trecător și stăpîn temporar al celui mai exterior dintre podurile ce despart lumea noastră de cealaltă, stăpîn tot atît de temporar al turbincii, avînd puterea să deschidă și să închidă aceste „poduri[1]*, de.săvîrșirea logică a acestei stări de fapt era demersul concentric al lui Ivan spre adevăratul și ultimul pod, care este poarta raiului, unde se afla finalitatea lui ca și a celorlalți oameni. Ca să poată intra, trebuia ca Ivan, înainte de toate, să „conceapă**, să simtă ce este Raiul, dacă ne putem exprima în acest fel. In al doilea rînd, trebuia să rostească anumite cuvinte de pasă, să răspundă întrebărilor portarului

interior al Raiului, cum este legea tuturor inițierilor,'în care justificarea și stabilirea calității de legitim solicitant este un rit esențial.

Sub forma hazoasă a unui schimb de cuvinte între doi țărani, ne găsim în fața unui ritual de inițiere, în care recipiendarul este examinat și probat de recipient. Ceea ce trebuie să dovedească este, cum am spus-o, dreptul său de a păși un prag, despărțind două lumi deosebite fără măsură comună între ele: lumea noastră și Paradisul, care nu au comun decît o poartă strimtă ce le desparte și le unește în același timp.

Iată începutul dialogului dintre Portar și solicitant, destinat, cum este obiceiul obștesc, să stabilească identitatea pelerinului și justa simțire a „ținutului** în care vrea să pășească; iată cum își imaginează Ivan Raiul. Dar mai întîi identificarea:

„ — Boc, boc, boc!
— Cine-i acolo? întreabă Sfintul Petre.
— Eu.
— Care eu?
— Eu, Ivan“

29

De la primele două întrebări-răspunsuri, „procesul", să vorbim ca în justiție, este pierdut, și cazul închis: ultima vorbă pe care nu trebuia s-o rostească Ivan la ușa Raiului este monosilabul „eu“. Căci în lumea cauzală nu se poate pătrunde decît în măsura în care dispare Eul, în care se rezumă întreagă individualitate; în Rai rămîne numai Personalitatea transcendentă, adică aceea ce depășește Numele și Forma *(Nama-Rupa),* specifice numai Eului. Prin simplul fapt că a răspuns „eu“, Ivan, lamentabilul erou al basmului, întoarce spatele Raiului. Restul dialogului este

consecvent și demn de acest început, bufonerie și sarcasm al lui Creangă.

Cîteva lămuriri sînt necesare pentru cititorul neobișnuit cu această ordine de considerații. Poarta Raiului, *Janua Coeli,* prin faptul că îi este inerentă dubla putere de a primi și de a respinge, asumă un dublu chip, unul de mizericordie, altul de rigoare. Mai precis, sub acest din urmă chip apare celui care încearcă să treacă prin ea, pînă cînd dovedește t'ă are calificările necesare pentru a o străbate; atunci devine poartă de mizericordie. La început poarta este un cap de meduză sau de monstru compozit, precum se găsește, mai mult sau mai puțin stilizat, în toate părțile lumii, numit în Indî'ă' *Kala-Mukha* și *Kîrti-Mukha,* în China, *T'ao-t'ie.*

T'ao-t'ie nu este în realitate nici tigru, nici urs, nici un alt animal determinat. D. Hentze descrie astfel caracterul compozit al acestei măști fantastice: „bot de carnasier armat cu dinți mari, coarne de bivol sau de berbec, față și pene de bufniță, cioturi de aripi, ghiare de pasăre, ornament frontal în formă de greiere." Această figură este foarte veche în China, deoarece se găsește în bronzurile dinastiei Ciang; numele de *T'ao-t'ie,* care este tradus de obicei prin «lacom» sau prin «căpcăun», pare să nu-i fi fost dat decît mult mai tîrziu; totuși, denumirea este foarte justă, pentru că, în adevăr, de un monstru «devorator» este vorba. Și despre Kala-Mukha: „...Kala este de fapt Timpul «mistuitor», dar

30 desemnează prin transpoziție Principiul, ca «destructor» sau mai degrabă «transformator» raportat la manifestare, pe care o readuce la starea nemanifestată, rezorbind-o în el, ceea ce e sensul cel mai înalt în care Moartea poate fi

înțeleasă.**[7] [,..|

„După starea la care ajunge ființa în fața ei, gura sa este pentru ea «poarta Liberațiunii» sau «fălcile Morții». Acest ultim caz, este acela ai omului obișnuit, care trebuie, trecînd prin moarte, să revină într-o altă stare de manifestare, în timp ce primul este acel al ființei care este «calificată să treacă prin mijlocul Soarelui», prin mijlocirea «razei a șaptea» pentru că s-a identificat deja cu Soarele însuși și astfel Ia întrebarea «cine ești?», care îi este pusă cînd ajunge la această poartă, poate în adevăr să răspundă: «Eu sînt Tu.»[8] (cum se obișnuiește în organizațiile inițiatice).

Se vede imediat cum acestea se aplică la mitul nostru. Ivan ajunge Ia poarta Raiului, care pentru el, neofit, este deocamdată Kala-Mukha. La întrebarea Sf. Petru: „Cine-i acolo?**, dă un răspuns catastrofal: „Eu, Ivan“. Ar fi trebuit să replice: „Eu sînt Tu“, formulă de osmoză cu Raiul, sau mai bine, formula de identitate cu Supremul: „Sînt Nimeni**, care este răspunsul lui Ulyse întrebat de monstrul Polyfem, formulă de extincțiune. Dar cel mai bine ar fi fost să rămînă mut, ceea ce însemna: „Eu sîntTăcerea[1]*.

Caracteristicile Porții Raiului, de primire-respingere, sînt aceleași ca ale turbincii. In bună regulă, posesorul turbincii ar fi trebuit, *ipso facto,* să fie, în același timp, Păzitor al Paradisului. In realitate, puterile turbincii au fost extorcate lui Dumnezeu din cauza dezordinii de sfîrșit de ciclu, nu prin Cunoaștere, ci prin fapte.

Iată cîteva citate coroborînd cele spuse:

„Nu există mai mare crimă decît ființa ta“, (Eul

7[G] Rene Guenon, *Symbolcs fondamentaux de la Science Sacree,* Ed. Gallimard, Paris, 1962, p. 357.

' *Ibidem,* p. 357, passim.

tău),(Shams-i Talviz).[9]

„Teologie și Antologie sînt una și aceeași știință; singurul răspuns posibil la întrebarea «Cine sînt» este «Eu sînt Acesta (Supremul)»"

Tu ai inventat pe «Eu» și pe «noi», ca să poți juca jocul de adorație cu Tine însuți."

„Pentru ca toate «Eu»-rile și toate «Tu»-urile să devină o singură Viață." (Rumî, Mathnawî, I, 1787).

Restul explică nulitatea intelectuală a începutului:

„— Și ce vrei?
— Tabacioc este?
— Nu-i.
— Votki este?
— Nu-i.
— Femei sînt?
— Ba.
— Lăutari sînt?
— Nu-s Ivane, ce tot mă chihăiești Ia cap?
— Dar unde se găsesc de acestea?
— La Iad Ivane, nu aici.
— Măi, dar ce sărăcie lucie pe aici, zise Ivan, și nemailungind vorba, îndată și pornește la Iad."

Muscalul nostru își închipuie că poate avea o atitudine eclectică față de Paradis, adică să-l primească sau să-l respingă. în realitate, Paradisul este o finalitate necesară, inevitabilă a tot ce nu-și are rațiunea suficientă în el însuși, ființă sau univers. Toate lucrurile tind spre Rai ca spre centrul lor inevitabil, după cum orice corp geometric în trei dimensiuni se rezoarbe în plan,

9 Ananda K. Coomaraswamy, *Hindouismc et bouddhismc,* Ed. Gallimard, Paris, 1949, p. 145, 35, 134.

acesta în linie, linia la punct, indiferent de gradul lor de „consimțământ". Nu putem
evita Paradisul; iluzia că ne depărtăm de el este sancționată prin faptul că ne găsim în fața aspectului sumbru al Raiului, adică Infernul. „Violentem fata ducunt, nolentem fata trahunt" și cine nu-și acceptă propria lui finalitate este sfarîmat de ea, atomizat în miliarde de particule (energii), farîmițat ca victimele Scyllei.... Acel care consimte este redus la chintesența lui, la nodul lui vital. Pătrunde „dincolo", pe poarta strimtă, golgoluț. Acesta este de fapt, cum am mai spus, sensul adînc al sărăciei spirituale, simbolizînd o „nouă naștere". Nu este greu de văzut care sînt veleitățile de sărăcie ale lui Ivan, examinînd lista de apetituri pe care o înșiră cu atîta complezență. Nu solicită decît ceea ce poate umfla aspectele cele mai grosolane ale „eului", pe cînd în fața porții nu se putea prezenta decent dăcît ca „Omul Gol“, „Tota-Puri" cum îi spun hindușii. Creangă îi descrie cu complezență ridicolul, îi savurează în cunoscător stupiditatea, îi lustruiește cu o catifea fețetele. Iată cum se echipează pentru pelerinajul lui ceresc muscalul nostru, cînd pornește de la curtea boierului: „se încinge cu sabia, pune turbinca la șold, își ia ranița și pușca de-a umăr și pornind, se tot duce înainte la Dumnezeu." Nu și-a pus și baioneta la pușcă? Dacă intrarea în rai este un *regression in utero,* ar putea răni pereții.

Ivan și-a dovedit descalificarea Iui inițială la poarta Raiului; acum își va arăta descalificarea lui inițiatică la porțile Iadului, în sensul foarte precis al termenului de „călătorie infernală" cuprinsă în toate tradițiile inițiatice ale lumii.

„... pornește la Iad. Și el știe pe unde cotigește, că nu umblă tocmai mult și numai iacă ce dă de poarta iadului. Și atunci odată începe a bate în

poartă strigînd:

— Ei! tabacioc este?

— Este, răspunde cineva dinăuntru.

—Votchi este?

— Este.

33

— Femei sînt?

— Dar cum să nu fie?

— Lăutari sînt?

— Ho, ho! cîți poftești!

— A! Harașo, harașo: aici e de mine! Deschideți iute, zise Ivan, tropăind și frecîndu-și mîiniie.

Dracu de la poartă, gîndind că e vreun mușteriu vechi de-al lor, deschise. Și atunci numai iacă ce se trezesc pe neașteptate cu Ivan Turbincă!

— Vai de noi și de noi! ziseră atunci dracii, scărmănîndu- se pe cap în toate părțile. Așa-i că am pățit-o?

Ivan însă, poruncește să-i aducă mai degrabă votchi, tabacioc, lăutari și femei frumoase, că are gust să facă un guleaiu."

Și, în adevăr, se încinge un guleai și un chef de pomină. Dracii se tot frămîntau cu mintea cum să-l scoată de acolo,

„... dar niciunuia nu-i vine în cap ce să facă. Talpa iadului, însă, mai ajunsă la cap decît toți dracii, zise atunci lui Scaraoschi:

— Haram de capul vostru! de n-aș fi eu aici, ați păți voi și mai rău decît așa. Aduceți-mi degrabă o putină, o piele de cîine și două bețe, să fac o jucărie cum știu eu și acuș vi-1 măturde aici.

Și atunci îndată i se aduc cele cerute și tălpoiul face iute o darabană; și apoi, furișîndu-se de Ivan, iese cu dînsa afară și începe a o bate ca de război: br... br...

Ivan atunci își vine în simțire și într-un buc iese afară cu pușca la umăr, să vadă ce este.

Talpa iadului atunci face țuști! înăuntru și atunci dracii, tronc! închid poarta după Ivan și puînd zăvoarele bine, bucuria lor că au scăpat de turbincă."

Scena a înveselit un secol pe cititori. Să nu ne lăsăm asurziți de rîs, să lăsăm larma să se stingă și să vedem

 faptele în goliciunea lor și nu aureolate de focul bengal al geniului. Ce constatăm? Că Ivan începe pe dos călătoria inițiatică așa cum este descrisă în toate tradițiile lumii, în ordinea ei clasică, Infern, Purgatoriu și Paradis. Ivan zăpăcește rînduiala. începe cu Purgatoriul, „purgînd" de draci curtea boierului, apoi o ia razna pe la Rai, mai mult curios să vadă ce-i pe acolo, decît să intre, neputîndu-1 concepe ca pe o finalitate necesară, apoi pică cu botul în mlaștină iadului! O bizară aplicare a lui *finis coronat opus,* cu capul în latrină, cu picioarele spre stele. Parodie de voiaj inițiatic debutînd cu dezrobirea dracilor din închisoarea lor și împrăștierea în întreaga lume; la rai se ridiculizează; numai iadul îl degustă în cunoscător, fără dezgust, dar și tară luciditate. Dacă ar ține de el, ar rămîne pe totdeauna acolo. Nu-1 epuizează prin fiorul de spaimă, dezgust, cu speranța de „a rivider le stelle", cum o spune Dante în ultimul vers al *Infernului.* Or, incapacitatea de a parcurge și de a slei prima parte a călătoriei inițiatice, coborîrea în Infern, e o descriere majoră, principială și inițiatică. Epuizarea prealabilă a posibilităților noastre anteumane, înainte de a „salire alle stelle", este condiția *sine qua non* a realizării inițiatice ulterioare, în toate miturile lumii, de la Ghilgameș,

Tamuz, Ulyse, Enea, Dante pînă la Feții noștri Frumoși.

Cît despre scena cu talpa Iadului, bâtînd darabana în fața porții iadului, nimic mai imprudent și mai superficial decît să ne lăsăm momiți de verva și hazul lui Creangă și s-o luăm ca pe o simplă snoavă. In realitate este un mit orfic concentrînd geneza lumilor. Ni se spune că Noaptea Primordială, de care însuși Zeus se înspăimîntă, a dat naștere lui Eros Protagonos cu care a trăit apoi în peștera Abisului; la intrarea peșterii, mama universală Rhea stătea de pază bătînd într-o tobă să atragă atenția asupra oracolelor zeiței. O contaminare și o afinitate între mitul orfic și cazul particular povestit de Creangă, mi se p'are o ipoteză îngăduită.

35

Talpa Iadului bate dintr-o darabana pe care este întinsă o piele de cîine. Cum sîntem în Infern, fiara nu poate fi decît cîinele Abisului, Cerber. Acesta păzește intrarea în Hades, dar pragul fiind forțat de Ivan, Cerberul trebuia să expulzeze pe oaspetele nedorit din Infern. Pînă și în Iad, aceeași putere imuabilă își arată eficacitatea. Bătăile darabanii sînt același lucru cu lătrăturile lui Cerber.

Condamnat să rămînă pe planurile intermediare, ca stridia pe bancul ei, în domeniul prin excelență în care se manifestă iluzia cosmică a Mayei, nici Raiul, nici Iadul nevrînd de dînsul, Ivan se pune nerugat, fără mandat din partea lui Dumnezeu, păzitor la ușa Raiului, fiindcă, de ne place sau nu ne place, are mii de kilometri tangență cu inta lui exterioară. Dumnezeu tolerează momentan uzurparea, pentru că este necesară în scopul lichidării rămășițelor malefice ale prezentului ciclu

mare. Apoi, deși respins de Rai și de Iad, totuși Ivan le-a atins, și de aceea nu poate fi privit ca un profan în sensul strict. Profanul ignorează și pe unul și pe celălalt. In ezoterismul musulman se spune că un om respins de la ușile Paradisului nu mai poate, totuși, fi ce-a fost înainte, un om ca toți oamenii, ci se întoarce în lume ca magician negru. Ivan își ia, cu de la sine putere, funcția de păzivor. In realitate, nefiindu-i încredințată, el nu poate fi decît un obstacol între cameni și Centrul ei. Este exact o misiune de înnisipare a canalelor care, plecînd din Paradisul pămîntesc, de unde își iau izvorul, fertilizează spiritual și chiar fizic umanitatea și habitatul ei. Ca o pedeapsă pentru lume, Dumnezeu i-a încredințat momentan turbinca cu dubla ei putere de a deschide și de a închide și iată modul absurd și delirant în care o întrebuințează eroul nostru, spre pacostea lumii:

„Și cum ajunge la poarta Raiului, din afară, se pune acolo de strajă și stă nedormit zi și noapte, tot într-una, fără să se clintească din loc.

36

Și nu mult după aceea, numai iacă ce vine și Moartea și vrea numaidecît să intre la Dumnezeu ca să primească porunci.[... I

— Știoti Vidma, unde vrei să te duci?

— La Dumnezeu Ivane, să vedem ce mi-a mai porunci.

— Nu-i voie, zise Ivan, las'că mă duc eu să-ți aduc răspuns.

— Ba nu, Ivane trebuie să mă duc eu.

Ivan atunci, văzînd că Moartea dă chioară peste dînsul, se stropșește la ea, zicind:

— Pașol, Vidma, na turbinca! (sub. n.)

Moartea atunci, neavînd încotro, se bagă în turbincă și acuș icnește și acuș suspină, de-ți venea să-i phngi de milă. Iară Ivan leagă turbinca la gură cu nepăsare și-o anină într-un copac. Apoi, începe a bate la poartă. Sf. Petre atunci, dechide și cînd colo se trezește cu Ivan. (Deci e curat de orice complicitate cu prezența lui Ivan la Poarta Raiului n.n.).

— Ei, Ivane, doar te-i sătura acum de umblat prin lume, după crancalîcuri?

— M-am săturat și prea m-am săturat, Sfinte Petre.

— Ei și ce vrei acum?

— Ia vreau să mă duc la Dumnezeu să-i spun ceva.

— Bine Ivane, du-te, nu ți-i oprită calea. De-a putere a fi, acum ești de casa noastră.

Ivan atunci se duce de-a dreptul înaintea lui Dumnezeu și zise:

— Doamne nu știu dacă ai la știință or ba (repetăm observația de mai sus: Ivan și-a luat de la sine-putere funcția de păzitor al pragul Raiului n.n.), *dar eu slujesc la poarta raiului de multă vreme. Și acum vine Moartea și întreabă ce mai porunciți!*

— Spune-i Ivane din partea mea, că poruncesc să moară trei ani de zile de-a rîndul, numai oameni bătrîni, așa ca tine... zise Dumnezeu iîmbindu-i cu bunătate.

— Bine, Doamne, zise Ivan, uitîndu-se cam lung la Dumnezeu. Mă duc să-i spun cum ai poruncit.

37

Și ducîndu-se el, scoate Moartea de la închisoare și-i zise: — Dumnezeu a poruncit să mănînci trei ani de zile de-a rîndul, pădure bătrînă; de cea tînără să nu te-atingi! înțeles-ai? Hai, pornește și-ți fă datoria!"

Pentru a înțelege inepția comportării lui Ivan, trebuie să ne reamintim că Moartea e termenul unei alternative al cărei celălalt termen este Viața. Sîntem într-o lume a Devenirii, a cărei existență și propagare este condiționată de alternarea riguroasă și egală a unei Dualități făcută din pozitiv (+) și negativ (-), de viață și de moarte. Această distribuție a activului și a pasivului, acest *Coagula* și *Solve,* își are punctul de plecare în ceea ce reprezintă direct îrt lumea noastră Unitatea care transcende și însumează Multiplicitatea sub aspectul ei de opoziții și complementarisme, Paradisul pămîntesc ce se află la punctul de intersecție a lui Axis Mundi cu planul nostru de existență. Unitatea distribuie dualitatea pentru că este principiul ei și deasupra ei. Acest punct principial se află la centrul crucii cosmice cu trei dimensiuni, adică acolo de unde a pornit Dumnezeu să creeze lumea în șase zile, pentru ca apoi să se reîntoarcă la punctul de plecare în odihna „sălbatică". Sînt, vorbind în simbolism geometric, cele șase dimensiuni ale spațiului, plus Centrul, al șaptelea termen.

La poarta Raiului, în punctul de unde se distribuie în lume mizericordia și rigoarea și cuplurile de complementare de care am vorbit mai sus, se află acum mijlocitor Ivan. Calificarea lui pentru acestă funcție, am putut s-o vedem pînă aici cu prisosință.

în loc să vadă moartea ca pe o necesitate augustă, condiționînd trecerea într-o altă formă de viață, Ivan o consideră stupid ca pe un dușman personal al lui și aici este reprezentativ al lumii modeme, în încercările de a o atenua, considerînd-o numai sub un unghi în întregime negativ, de a o minimaliza, sau chiar a o înlătura. Ivan și lumea lui, în

 lupta lor contra morții, obțin suprapopularea globului rezultat, adică, în realitate, tot o victorie a morții, căci echilibrul cosmic, odată violat, cumpăna naturii se restabilește prin apariția unor flageluri necunoscute, prin catastrofe nemaicunoscute pînă acum. Aceasta, în perspectiva macrocosmică. In unghiul microcosmic, se poate spune că o prelungire a vieții transformă surplusul furat în viață vegetativă, spectrală. In a doua parte a basmului, Ivan este un spectru, foarte reprezentativ în această privință, al omenirii prezente. Adevărata longevitate nu poate fi cucerită prin micile escrocherii și paleative ale lui Ivan. O dobîndesc numai adevărații eroi solari, Feții-Frumoși care au cerut-o de cînd se aflau în pîntecele mamei lor, sub numele de Tinerețe fără Bătrînețe și Viață 'fără de Moarte; obținerea ei este strict solidară și condiționată de o aspirație spre transcenderea condiției umane. Este inaccesibilă pentru bețivani și afemeiați, care văd în ea numai o posibilitate de prelungire a tarelor lor morale. Uzurpantă, longevitatea se răzbună terific și transformă în brută pe cel care o caută fără s-o merite și, în final, nu o găsește.

După trei ani vine iar Moartea, luînd din nou calea turbincii; Ivan, intermediar nesolicitat, se duce la Dumnezeu să ia ordine. Le deformează voit caricatural și poruncește morții, în numele lui Dumnezeu, să mănînce numai pădure tînără, trei ani de zile și alți trei numai vlăstare fragede, răchițică, nuiele și altele de seama acestora.

Aceste feluri de a distribui moartea constituie ecouri ale unor tradiții care spun că la sfîrșitul lumii oamenii vor muri măi mult pe categorii decît pe numărul anilor; moartea arborilor este sancțiunea despăduririlor, prăpădul poluării și al

detergenților, stîrpind viața animală și vegetală, haină imaculată a Naturii virgine.

Cînd vine a treia oară Moartea, Ivan o vîră în turbincă fără altă formă:

39

„ Și de acum nici nu mai spun lui Dumnezeu despre tine, hoanghină bătrînă ce ești! Tu și cu Talpa Iadului smteți potrivită pereche. îmi vine să vă rup cu dinții de bunișoare ce sînteți!“

Nici nu mai e nevoie să subliniem natura strict individuală, sentimentală și subiectivă a criteriilor de valoare și reacțiilor lui Ivan asupra marilor forțe cosmice care regenerează întreaga manifestare. De aceea aceste criterii sînt nule. Sînt acele ale lumii modeme, cu toate pretențiile ei de obiectivitate. Ivan dușmănește (ca și cum iubirea și ura ar putea modifica natura lucrurilor) rădăcina tenebroasă a lumilor (Talpa Iadului) fără de care Universul nu ar putea exista și pe agentul lor transformator, (Moartea), principiul tuturor palingeneziilor, fără de care Creația nu s-ar putea reintegra în principiul din care a purces.

„ — lată-mă-s Doamne pusă la popreală: m-ai lăsat de rîsul unui șui ca Ivan, nenorocita de mine!"

spune Moartea cînd Dumnezeu, venind la poartă, întreabă de dînsa.

Dumnezeu dezleagă moartea și rostește sentința. Avînd în vedere calitatea simbolică a lui Ivan și actualitatea lui, rugăm pe cititor să cîntărească fiecare cuvînt al acestei admirabile hotărîri divine și să-i tragă cinstit toate consecințele și implicațiile.

„ — Ei, Ivane, destul de acum, ți-ai trăit traiul, ți-ai mîncat mălaiul. De milostiv, milostiv ești; de bun la inimă, bun ai fost, nu-i vorbă; dar de la o vreme încoace, cam de pe cînd ți-am blagoslovit turbinca aceasta, te-ai făcut prea nu știu cum. Cu dracii de la boierul acela, ai făcut hara-para. La iad ai tras un guleaiu, de ți s-a dus vestea ca de popă tuns. Cu moartea te-am lăsat pînă acum de ți-ai făcut

40 *mendrele, cum ai vrut, n-ai ce zice.l.../ De-acum ți-a venit și ție rîndul să mori, n-am ce-ți face. Trebuie să dăm fiecăruia ce este al său* /.../ (suum cuique tribuere n.n.)

Formula însăși a echilibrului și a ondulației universale restabilește la sfîrșitul ciclului ordinea cosmică răvășită de un zăpăcit și un prost.

Este unul din acele *quatro sensi* de care vorbește Dante; este destituirea lui Ivan din funcția, mai mult sau mai puțin uzurpată, sigur temporară, de vătaf al lumii, sau a unei părți considerabile a ei. Cauzele acestei nedemnități sînt nemăsura (hybris), deritmia, incapacitatea de a prinde natura exactă a lumii între cei doi poli ai ei, Paradisul și Infernul, confuzia prin identificarea superiorului cu inferiorul, privite de-a valma, confuzia dintre calitate și cantitate; convingerea că buna intenție este suficientă pentru bunul mers al lumii („ești bun la inimă"), că ea justifică totul; cînd în realitate ea duce de-a dreptul la o niagară de sînge. „Infernul este pavat cu bune intenții" spune înțelepciunea popoarelor. Acesta este infailibilul bilanț al psihostazei lui Ivan, cu sancțiunea că Dumnezeu îi ia „turbinca din stăpînire", adică îl decade din calitatea de a lega și de a dezlega, de a popri și de a libera, într-un cuvînt îi ia puterea cheilor.

O observație foarte importantă: „puterea

cheilor" în sens absolut, „turbinca" prototip a avut-o și o are pe vecie Sf. Petru. Ivan a posedat-o temporar. Aceasta înseamnă că Ivan a fost mai degrabă reprezentant al lui Sf. Petru și indirect al lui Dumnezeu pe pământ; altfel spus, totdeauna Sf. Petru trebuie să aibă un reprezentant pe pământ, cu mandat temporar. Este în natura lui *„Lex perennță'* ca Dumnezeu, înainte și după Ivan, s-o fi încredințat și altora, pentru că este în natura lucrurilor ca lumea, să nu poată subsista fără „prezența reală" a turbincii. Lipsa ei ar atrage risipirea temeliilor lumii. Lipsă unui mandatar uman este de neconceput. Cititorul poate nici nu bănuiește implicațiile ce se pot deduce din cele spuse mai sus...

41

Să revenim la perspectiva microscopică. Dumnezeu dă acum pe Ivan în seama morții, care urmează să-i ia peste trei zile sufletul. In acest interval el trebuie să se pregătească.

Iată acum reflexiile filozofice „testamentare" ale lui Ivan. Iată moștenirea, bilanțul, norma pe care o lasă prostul lumii spre edificare și bună folosință:

„ — Mă rog, ia să stau și să-mi fac socoteala cu ce m-am ales eu cît am trăit pe lumea asta zise Ivan în gîndul său. In oaste am fost numai de zbucium; hăis haram, cea haram! De-atunci încoace, am umblat ia așa, teleleu Tănasă. M-am dus la raiu, de la raiu la iad, de la iad iar la raiu. Și tocmai acum la o adică, n-am nici o mîngîiere. Raiu mi-a trebuit mie la vremea asta? Ia așa pățești dacă te strici cu dracul; aici la sărăcăciosul ista de raiu, vorba aceia: Fală goală, traistă ușoară, șezi cu banii în pungă și duci dorul la toate cele. Mai mare pedeapsă decît asta, nici că se mai poate! Votchi nu-i, tabacioc nu-i, lăutari nu-s, guleaiu nu-i,

nimica nu-i. Mai am numai trei zile de trăit și te-a... aai dus, Ivane, de pe fața pămîntului! Oare nu-i de făcut vreo șmichirie, pînă mai este încă vreme?"

Cele ce le-am spus pînă acum sînt un suficient comentar la această Himalae de prostie.

Incorigibilul Ivan găsește, într-adevăr, o nouă „șmichirie" cu care crede că va mai putea tulbura rînduiala lumii.

După trei zile, Moartea vine, cum hotărîse Dumnezeu, să ia sufletul lui Ivan. El se preface că nu știe să se așeze în sicriu. Ba cu picioarele afară, ba cu capul, ba cu mîinile, ba cu capul și mîinile. Basmul zeflemisește, în realitate, tristul nostru erou care nu se preface, ci suferă de neputința congenitală de a se „despuia de metale", de a se reduce la un singur punct; nu se poate adapta și conforma naturii „porții strimte", trecătoarea în cealaltă lume, pe care o reprezintă sicriul. Căci aici sicriul și turbinca semnifică același lucru. Ivan poate pune pe alții în turbincă, dar pe el însuși nu,

 semn sigur că și-a uzurpat funcția. Suferă de un deficit care-i angajează toată ființa și, în special, calificările intelectuale.

Și Moartea, naivă și serviabilă, îi arată cum să se așeze. Atunci, Ivan, tranc! capacul peste sicriu, pe care îl aruncă în apa Sîmbetei, care este Apa lui Saturn, înconjurînd cel mai depărtat cer planetar. A exila moartea în cerul lui Saturn înseamnă intenția de a o exila din lumea noastră, care nu-și poate depăna existența decît prin alternare de viu și mort. La această inepție, se adaugă și aceea că Ivan își închipuie că Dumnezeu nu va afla de această nouă „șmichirie".

„Ei, ei Doamne! zise Apostolul Petru, rîzînd, vezi de ce s-a mai apucat Ivan al Sfinției Tale? Bine a mai zis cine a mai zis: „Dacă dai nas lui Ivan, el se

suie pe divan."

Judecată de valoare absolută, care sub forma rustică decade pe Ivan din orice pretenție hegemonică.

Sicriul și Turbinca sînt simboluri echivalente ale inevitabilei porți care leagă o lume de alta. Cine, nu știe să moară nu poate fi stăpînul legitim și calificat al turbincii. Căci imbecilul nu-și dă seama că, dacă Dumnezeu i-a dat „Turbinca", e ca să intre deliberat, inițiatic, prin poarta strimtă, în vederea Morții și Reînvierii. Să comparăm comportarea lui cu cea a lui Dănilă Prepeleac: acesta, după despuieri succesive, rămîne cu echivalentul turbincii, punga goală cu băieri, dar numai cît închide și deschide ochii, fără popas și întîrziere pe drum, pentru a renaște în lumea plenitudinii. Cînd ajunge acolo, zvîrle punga ca pe un reziduu nevrednic, ca pe o placentă, lui frate-său, ca să-și încoroneze cu ea bogățiile ce și le-a strîns în această lume.

Pentru că este vorba de un rus, să ni se permită o digresiune, referitoare la literatura rusă, din care reiese cu evidență simbolismul turbincii: o carceră strimtă de piele, cu o ieșire gîtuită, trecătoarea inevitabilă spre moarte și transfigurare; îl găsim în finalul nuvelei lui Tolstoi, 'Moartea *lui Ivan Ilici.*

43

Acest alt Ivan, tot așa de mediocru ca al nostru, agonizează și tot fragmentul citat îi arată lupta cu puteri necunoscute implacabile care îl împing spre o ieșire care este moartea ducîn.d spre lumină; trecerea înseamnă o agonie atroce, fiindcă ceea ce avea trei dimensiuni trebuie să se reducă la punct.

Din momentul acela; începură strigătele care ținură trei zile fără oprire și care erau atît de îngrozitoare că nu puteai să le asculți fără să fii

răscolit; străbăteau mai multe uși închise. înțelese că era pierdut, că întoarcerea era imposibilă, că de data asta era sfîrșitul și că îndoielile îi rămîneau nepotolite, fără vreo soluție.

„ Ah! Ah! Ah! striga el pe glasuri diferite. începuse să strige: nu vreau! și continua pe acest ultim sunet, u.i. u...“

Și acum Turbinca:

*„în cursul acestor trei zile, cînd timpul nu mai exista pentru el, se zbătea în sacul acela negru unde îl împingea o putere nevăzută, de neînvins. Se zbătea cum se zbate un condamnat Ia moarte în mîinile călăului, știind bine că nu poate scăpa. Și pe măsură ce treceau minutele, simțea că in ciuda sforțărilor * sale, se apropia din ce în ce de ceva îngrozitor. Simțea că chinurile sale veneau din faptul că era împins în această gaură neagră și că totuși nu putea pătrunde în ea. Și ceea ce îl împiedica să intre era sentimentul că viața lui de pînă acum fusese bună. Această justificare a existenței lui îl reținea și-l împiedica să meargă mai departe, îl chinuia mai mult decît celelalte suferințe.*

Deodată o forță necunoscută îl lovi în piept cu violență și-i tăie răsuflarea; se rostogoli în gaură și, acolo, în fund, ceva străluci. Resimți, ce încercase altădată în vagon, cînd își închipuia că merge înainte cînd în realitate dădea înapoi și brusc își dădea seama de adevărata direcție.

44

— Da, nu-i deloc asta, își spuse. Nu-i nimic, se mai poate face. Ce e „asta"?, se întrebă el și

deodată se potoli.

Era la sfîrșitul celei de a treia zi, două ore înainte de moarte. “

La această lumină, Ivan din basm nu a ajuns și nici măcar nu a întrezărit-o, nici în turbincă, nici în sicriu.

Dumnezeu scoate moartea din sicriu, dar moartea nu-1 mai vrea pe Ivan. Și l-a lăsat de izbeliște. Nu să trăiască, ci să-și tîrîie o supraviețuire cîtu-i lumea și pămîntul, în zona intermediară a timpurilor, unde dospesc copiii nebotezați, ipochimenii și cei care se leapădă cu dezgust și de rai și de iad. Moartea nu i-a mai disputat o „nemurire" cîștigată cu un prometeism de bețivan. Dar tăiat și de cer și de rădăcina tenebroasă a lumilor, nu are nici o consistență, iederă a dărîmăturilor, *spirit rătăcitor.* Nu poate muri în acest ciclu, pentru că în realitate nu a făcut niciodată ceea ce trebuia să realizeze pentru a trăi cu adevărat și veșnic.

Spre deosebire de eroii basmelor din *Creangă și Creanga de aur* care făceau eforturi de a atinge perfecțiunea, de a transforma dualitatea învrăjbită în complementaritate și a realiza unitatea, Ivan Turbincă este eroul, care neținînd seama de legile cosmice și acționînd anarhic, sfîrșește prin a deveni un *spirit rătăcitor* pe toată durata ciclului mare și care din această cauză nu se mai poate niciodată încadra în armonia cosmică.

LOSTRIȚA
Mitul lui Oedip în basmul românesc

Originalitatea mitului lui Oedip, specificul lui, consistă în faptul că omorîrea tatălui este strict legată de căsătoria mamei cu fiul asasin. Sînt cele două fețe ale aceluiași mister, două perspective ale unei taine aparent scandaloase.

Dar să ne reamintim ce spuneau cei vechi: partea scandaloasă, partea absurdă a unui mit, e pecetea tainei lui, e adevărul lui ultim, indicibil înnodat în antinomii. Nodul gordian nu poate fi dezlegat, ci tăiat printr-un fulger intelectual.

Deci paricidul și incestul lui Oedip se topesc într-un singur nod vital, conținător de adevăruri prime. Nu producerea lumilor o încifrează mitul, ci procesul de reintegrare în obîrșii. Mitul oedipian e reflexul invers al creațiunii și consistă în suprimarea, violentă a cauzelor secunde care stau între noi și Causa Prima... Și atunci cum să nu fie terific? Suprimarea tatălui este inversarea ordinii naturale a creațiunii, prima etapă spre *regressum in utero,* care e un regres spre indistincțiunea lui

Prakriti, adică în

 aspectul substanțial al principiului, E incontestabil o decondiționare, prin contra-urcarea curentului lui Okeanos.

Procesul are un incontestabil caracter antisocial, e un atentat contra genului uman ca orice întreprindere individuală de liHerațiune. Paricidul și incestul sleiesc creațiunea. Fulgerele autorităților exterioare, civile și religioase, se înțeleg. De aceea ritul se împlinea în măruntaiele sanctuarelor într-un inviolabil secret. Dacă ritul producea, totuși, o posteritate, dacă rodea, apoi această posteritate era *sacra,* adică cel consacrat, sfințit.

Dante se adresează Maicii Domnului cu o eulogie naturală exprimînd dogma creștină:

Vergine Madre, figlia del tuo Figlio...
(Maică Fecioară, fiică a Fiului tău...)
Div. Com. par. XXXIII, v. 1

vers care indică limpede scurt-circuitul Verbului, sacrificiul lui *in di vin is.*

După Vechiul Testament, pămîntul a fost populat de posteritatea lui Cain și Set, pe vremea cînd nu exista decît o singură femeie în lume, mama lor, Eva. Persefona era fiica și iubita lui Zeus cu care a avut pe Zagreus, Mîntuitorul Lumii. Horus, aspectul său pămîntean, era fructul incestului dintre frații Isis și Osiris. Atys, Tamuz, Adonis erau fiii Marii Mame și în același timp iubiții ei.

In mit, omorîrea tatălui și incestul, sub orice formă ar apărea, nu trebuie înțeles în sensul curent al cuvîntului acela de „păcat" sau „delict", ci un mod de a concretiza și, în același timp, de a oculta unitatea inițială pe care spiritul o caută și o reanalizează după ce a trecut prin furcile caudine ale dualității antagoniste.

* ♦ *

Am găsit mitul lui Oedip într-un basm românesc care atinge și alte probleme ezoterice interesante. Basmul a fost cules de Nicolae Labiș în satul Baia de la țăranul

Constantin Hlihor și predat profesorului său de limba română de la Liceul „Nicu Gane“ din Fălticeni, Vasile Popa, din îndemnul căruia Labiș aduna material folcloric. Vom rezuma basmul, comentînd elementele lui cele mai semnificative.

Basmul are titlul *Lostrița.* E numele unui pește din familia salmoneelor, adică „solomonian" prin simbolismul general adoptat al coincidențelor verbale. Se găsește numai în rîul Bistrița. Pe lîngă mitul mai sus amintit, mai găsim deci și simbolismul universal al Peștelui, atît de important în toate tradițiile.

„ Cică, înșir-te mărgărite, bunul Dumnezeu și Sfintul Petru, pe cînd tot umblau pe pămînt, au ajuns într-o sară, trudiți peste măsură, într-un sat dinspre partea muntelui. Au bătut în porțile celor bogați și s-au rugat de găzduire, dar nu i-a primit nimeni. Cînd să iasă din sat, iacă o căsuță mică, cu prispă de lut, acoperită cu paie. Sfintul Petru să nu tacă?

— Doamne, hai să încercăm la sărăntocul aista.

— încearcă, Petre, a zis Dumnezeu."

Se vede deci că lui Dumnezeu, atoateștiutor, îi repugnă un gest care va declanșa o secvență de evenimente tragice, cunoscute lui din germene. Producerea lor o lasă în seama ignoranței relative a locțiitorului Său, cauză secundă, pentru că în

evoluția sa Creațiunea trebuie să-și încheie și să-și epuizeze ciclul. E o ilustrare a adevărului proclamat de doctrinele orientale că la rădăcina Creațiunei stă *Avidya,* Ignoranța. Sau, altfel vorbind, în drama ce va urma, Dumnezeu va fi numai motor imobil.

„— Ei, omule! Mă omule! Ia fa-te oleacă pînă la poartă!

Dar degeaba striga Sfintul Petru. Omu, cu izmenele suflecate pîn'deasupra genunchilor, frămînta niște lut amestecat cu paie, îl tot călca și n-auzea nimica din cauza

48 *cîinelui care hămăia de te-asurzea, repezindu-se la cei doi, cînd prin ostrețele de la poartă, cînd prin nuielele din gard. Sfîntu Petru atunci i-a făcut semn cu mîna și omul a venit plin de lut pe țurloaie și tot strigînd la cîine; pleacă, tu jugodie! Huoo! Șarlă!*

— Omule, nu te supăra! Sîntrem niște drumeți străini! N-ai vrea să ne primești pe noapte?

— Dă, știu și eu? zice omu și se scarpină în cap. Dac-ați vrea să dormiți pe prispă, vă primesc cu dragă inimă. Vă dau o țplincă, o pernă și v-ăți hodini cum veți putea și dumneavoastră. înăuntru n-are să fie chip! Căci după socotelile- noastre, în noaptea aiasta are să-mi nască muierea.

— Ne-om culca pe prispă, om bun, da numai cinele ista amarnic să nu se dea la noi după ce-om adormi și să ne rupă, spuse de data aceasta Dumnezeu.

— N-aveți grijă, că-1 leg chiar amu!

Pe la miezul nopții cele două sfinte ființe s-au trezit in văicărelile femeii care năștea. Sfintul Petru, milos ca de obicei, șopti la urechea lui Dumnezeu:

— Doamne, fa ca pruncul acesta să fie fericit și

să aducă noroc și belșug în casa necăjitului istuia...

— Nu pot, Petre!

— Te rog, Doamne!

— Degeaba mă rogi, Petre!

— Omu ista-i un om bun. Ne-a primit în sărăcia lui.

— Știu, Petre, dar n-am ce face. Pruncul ista, ca orice om, își are soarta lui.

— Ce soartă, Doamne?

— Soartă rea, Petre!

— Cit de rea, Doamne?

— Rea de tot, Petre! Va omori pe tatăl său și se va însura cu maică-sa!

— Vai, Doamne, și iar vai! E păcat! Dă-i o soartă mai bună!

— Nu pot, Petre. Soarta-i soartă și s-a mîntuit! Fiecare om cu soarta lui!

49

Omul din casă însă, auzind șușoteala bătfînilor de pe prispă, a tras cu urechea și a auzit. Mai să-i vie rău. S-o frămîntat el cît s-o frămîntat și apoi a luat o hotărîre: in zorii zilei, după ce au plecat drumeții, a smuls copilul de lingă mamă-sa ca un nebun, l-a înciptat într-un par de la gard ș-apoi s-a dus în lumea lui.

Biata mamă, lăhuză cum era, a țipat ș-o strigat și s-o tîrîit pin la poartă să vadă ce-i cu copilul. Mai cu seamă că era cel dinții prunc al ei. Cind colo, bucuria ei; copilul era lingă gard, plin de singe, dar giu. Pasă-mi-te, omul în turburarea lui și-ntr-o leacă-' de-ntuneric, că abie-abie începea să se crape de ziuă, crezuse că o înciptat copilul în par, dar de fapt îl rănise numai. Avea o zgîrietură numai, destul de mare, de-a lungul tîmplei și a obrazului. Mama și- o luat copilul, 1-o-ngrijit cu toată dragostea, l-o uns cu iruri, l-a strîns la piept, l-a alăptat, mă rog, o făcut ea tot ce-o știut pîn ce

l-o văzut vindecat.
. Da după ce l-a văzut sănătos o-nceput să intre la gînduri. Auzise și ea sporovăială moșnegilor de pe prispă..."

Rezumînd, femeia se întreba ce să creadă despre profeție, pînă ce într-o noapte văzu în vis pe cei doi bătrîni care-i confirmară veridicitatea povestirilor:

„ Și să nu te mai îndoiești, îi spuse unul din bătrîni, iacă îți lăsăm semn; mini dimineață, cînd ai să te scoli, ai să vezi la poartă un fir de mac înflorit."

Și s-au dus.

„In adevăr, a doua zi, dimineață, a găsit lîngă poartă un fir de mac sălbetec între niște nalbe și holeră.
Cînd l-a văzut o țipat odată scurt de parcă cineva i-ar fi înciptat cuțitul în inimă. Amu nu se mai îndoia: fusese Dumnezeu și Sfintul Petru și soarta copilului asta era: să-l omoare pe tatăl său și să se însoare cu maică-sa! Și fără

50 *multă vorbă înfașă copilul, îi dă țîță să sugă pe săturate și cum vine noaptea îl pune într-o copaie și-i dă drumul pe apa care curgea prin fundul grădinii închinîndu-se și tot spunînd: Dumnezeu să te aibă în paza Lui, copile! S-o dus apoi în casă și s-o apucat de bocit. O bocit ea așa vreo săptămînă, da după aceea s-o întărit și s-o apucat de treabă. “*

... Apele se liniștesc. Vîrtejul iscat de coboîrea directă a otios-ului în curgerea normală a ciclului se mistuie în adîncimile genunei, devenind o

latență care se va ridica năpraznic la suprafață cînd ora hotărîtă de Ananke va sosi.

Am citat textual începutul basmului în redactarea lui actuală; literalismul este o solidă pîrghie pentru saltul necunoscut ce ne propunem a-1 face. Cu cît miezul mitului e mai obișnuit, cu atît căile care duc spre dînsul trebuie să semene cu acelea din lumea noastră. Apoi toate elementele inițiatice importante ale fabulei sînt cuprinse, sintetic și vizionar, în acest început de basm.

Pruncul e născut la Miezul Nopții ca și Domnul Hristos și, în general, ca toate coborî-ile Principiului Divin, Avatarele sale, în lumea Devenirii. Dumnezeu se situează în centrul roții cosmice, ca Motor Imobil, Sfîntul Petre pe circumferința ei, ca tîlmaci, ca hermeneut al Providenței. Căci de Hermes este vorba sub epitetul de Sfîntul Petre, Hermes mijlocitor între Zeus și oameni, dar și avocatul lor față de zei. De aceea Sfîntul Petru intervine:

„— Doamne, fă ca pruncul acesta să fie fericit și să aducă noroc și belșug în casa necăjitului acestuia. “

E rugăciunea pe care o suspină, sub mii de forme, toată Creatura spre cel Prea înalt.

Sub șantajul sentimentalismului și nevoii unei justiții partitive imediate, sîntem ispitiți să psihologizăm, să umanizăm mitOl și să așteptăm

în mod firesc ca Dumnezeu, *II Sommo Bene,* să răspundă cordial la rugămintea tovarășului său, binecuvîntînd casa și familia care l-au omenit.

S

Dar adevăratul mit nu e nici psihologic, nici sentimental; e un scurt-circuit fulgurant incomprehensibil care coboară din lumea matricelor facînd cenușă lumea noastră, în rarele clipe cînd e tangent cu ea, pentru că. suprimă Spațiul, Mișcarea, Forma.

„ — Nu pot, Petre!
— Te rog, Doamne!
— Degeaba mă rogi, Petre!
— Omu ista-i om bun. Ne-a primit în sărăcia lui.
— Știu, Petre, dar n-am ce face. Pruncul aista ca orice om, își are soarta lui.
— Ce soartă, Doamne?
— Soartă rea, Petre!
— Cit de rea, Doamne?
— Rea de tot, Petre: va omorî pe tatăl său și se va însura cu maică-sa!
— Vai, Doamne, și iar vai! E păcat! Dă-i o soartă mai bună!
— Nu pot, Petre. Soarta-i soartă și s-o mîntuit. Fiecare om cu soarta lui!"

Acest schimb de cuvinte este semnătura care notifică originea necreștină a mitului nostru deoarece arată că deasupra lui Dumnezeu însuși este Ananke, Destinul pe care nici Dumnezeu nu-1 poate mlădia, idee cu totul străină creștinismului și tradițiilor cu formă religioasă, Iudaismul, Islamul, în care Dumnezeu se identifică cu Norma Supremă

 și face *tot ce vrea,* expresie curentă în Biblie, Evanghelie, Coran. Formula este o extindere a

conceptului de Dumnezeu Personal pe un plan care transcende Personalitatea, fie ea divină. In tradițiile cu formă mitologică precum sînt: brahmanismul, hinduismul, vechea tradiție greacă și aceea care a precedat creștinismului în țara noastră, Supremul, Indicibilul, nu „face ce vrea“ nu din inferioritate, ci din superioritate, pentru că El e cel ce dă Dharma (Lege cosmică) ce nu poate fi modificată, deoarece asigură permanent armonizarea Cosmosului în pofida tuturor mișcărilor ce au loc în el, pentru că Dumnezeu este deasupra Manifestării și Nemanifestării (Vyaktavyakta) și ca atare transcende „Facerea" și „Voința", simple atribute divine în lumea Creațiunii, existente și perceptibile numai pentru acela care privește de jos în sus.

Această prevestire a viitorului în momentul nașterii e obișnuită în basmele noastre, rostită însă fiind de ursitoare, identice cu „Moire“-le, cu Parcele din mitologia antică, și ele în număr de trei. Sînt trimise de Ananke, de Fatum. „Me quoque fata regunt" (și pe mine mă conduc destinele), îi spâne Jupiter lui Ovidiu.

„ Popoarele indo-germanice au făcut, toate, o deosebire între zei, care conduc viața oamenilor, șr între Destin, puterea ascunsă și oarbă, care supune voinței ei neîndurate chiar pe zei. Nici Odin, nici Zeus nu pot schimba sentimentele Destinului, chiar dacă Walhala și Olympul însuși ar fi să se prăbușască." (Vasile Pîrvan, „Laus vitae", în *Memoriale).*

în basmele noastre, Ursitoarele sînt trimise de Dumnezeu pe cînd în mitul ce-1 relatăm însuși Dumnezeu coboară și profetizează în casa fatală. Sau Dumnezeu la rîndul lui este un trijnis, dar al cui? E firesc să pui întrebarea din moment ce El însuși recunoaște a nu fi decît un formulator de oracole.

Există o legendă semnificativă despre profetul lire în folclorul românesc. Ilie a fost dăruit unei perechi bătrîne

 fără coborîtori, după ce juruise dinainte, pe eventualul copil, slujbei lui Dumnezeu în „biserica" de la Ierusalim. La vîrsta legiuită, părinții nu se îndură să-și ție făgăduința și însoară băiatul. E întreruperea finei cariere sacre prin considerații lumești, adică foarte exact ceea ce se numește „profanare".

După o lungă lipsă de acasă, Ilie se întoarce noaptea. Dracul îi iese înainte în haine de popă și-i spune că nevastă- sa are un ibovnic. El intră pe furiș în casă, își pipăie patul și simte sub degete un cap de femeie și unul de bărbat. îi înjunghie pentuneric. Erau pănnții lui care sosiseră cu o zi înainte; soția lui le dăduse patul conjugal pentru odihnă.

Drept pedeapsă slujește Iadul un număr de ani, apoi se urcă cu trupul la cer, devenind stăpînul trăsnetului, așteptînd sfîrșitul lumii cînd va avea de luptat cu Antihîrțul, adică cu Anticrist.

Afară de urcarea la cer, singurul episod scripturar, nu se găsesc în Biblie celelalte elemente ale versiunii românești. Se poate pune întrebarea: la ce entitate reală se referă tradiția populară? La Helios-Soarele, cu numele aproape identic cu Ilie, amîndoi solari dealtminteri; la Apolo, identificat și el cu soarele, despre care se spunea în antichitate că avea să înlocuiască pe tată-său, Jupiter, la rectoratul lumii? Legendă pe care creștinii primitivi au exploatat-o, caracterul solar al lui Hristos fiind de natură scripturară.

La rîndul său Jupiter „omorîse" (adică înlocuise) pe tatăl său Satum-Cronos, iar acesta făcuse aceeași operație tatălui său Uranos, pe care îl castrase. Vom reveni la sfîrșit asupra acestui

aspect esențial al mitului.

în treacăt observăm că după hinduși exact rădăcina tuturor păcatelor este Avidya, Ne-Cunoașterea. Stupiditatea aparentă a părinților, în fabula lui Oedip și în basmul românesc, este providențială pentru că generează o secvență de cauze și efecte secundare, cu rostul lor în dezvoltarea ciclică. în mentalitatea curentă apare ca stupiditate căci nu era nici un motiv ca acești părinți să se considere pe ei înșiși ca monștri; prin urmare, dacă în mijlocul spaimei, pe care

 le-o produsese oracolul, ar fi avut prezența de spirit să-și păstreze luciditatea, și-ar fi dat seama că atîta vreme cit păstrează copilul lingă ei, identitatea lui ar fi fost cunoscută și tragedia nu se putea întîmpla tocmai pentru că între cei trei termeni ai mitului raporturile reale de rudenie ar fi fost știute: paricidul și incestul nu erau posibile. Actualizarea oracolului fatal e . în funcție de ignoranță în sensul necunoașterii legilor cosmice, concretizată în speță de acțiunea părinților care provoacă tocmai ignorarea rudeniei dintre cei trei în urma îndepărtării copilului ce devine un anonim cînd el și cei doi părinți se reîntîlnesc mai tîrziu. Dar *Qous vuit perdere Jupiter, dementat prius* (Pe cine vrea Jupiter să-l piardă, mai întîi îi ia mințile).

In *Oedip,* Laios, tatăl, expune pruncul în valea rîului Cytheron; basmul românesc e mult mai semnificativ; tatăl își înfige copilul într-un țăruș din gard; altfel spus, fixează răul labil într-un singur punct. Interesant e că țărușul are un simbolism axial, polar și în „stațiunea polară", ca să întrebuințăm un termen tehnic inițțatic, antinomiile, opoziținile, nu mai pot exista pentru că în ax se rezorb dualitățile, inclusiv aceea a Răului și Binelui. A înfige copilul în ax este a-1 oferi jertfa celui Prea înalt (El-Elion). E și un fel de

a stîrpi în rădăcină, de a arde metafizic fatalitatea, care în univers nu se poate propaga decît în ritm dual.

Nenorocirea este că tatăl nu a înfipt copilul cum trebuie și fuge de acasă, fără să știe de aceasta. Mama, care stă totdeauna „ex parte materiae", în partea substanțial- feminină a lumii, lecuiește copilul, apoi îl pune într-o copaie și-l zvîrle pe rîul ce curge în fundul grădinii, adică în Fluviul Devenirii, bulion de cultură ideal pentru proliferarea tuturor implicațiilor oracolului, singurul mediu unde Fatalitatea poate avea prăsilă.

înainte de a face acest gest, femeia se mai îndoia încă de veridicitatea oracolului. Bătrînii implacabili îi apărură în vis și i-1 confirmă.

„Și ca să nu te mai îndoiești, îi spune unul dintre bătrîni, iacă îți lăsăm semn; mîine dimineață, cînd ai să te scoli, ai să vezi la poartă un cir (fir) de mac înflorit. Și s-au dus!"

„într-adevăr, a doua zi, de dimineață, a găsit lingă poartă un cir de mac între niște nalbe și holeră."

Macul este o floare narcotică, cu aromă telurică, din care se extrage opiul. A-l mirosi, înseamnă a alege nălucirea, uitarea și moartea. E soarta tuturor ființelor sublunare, care „se hrănesc cu pămînt“, cum spune Platon, în loc de ambrozie cerească.

Nu avem decît o alternativă: Amnesis (Uitarea) și Anamnesis (Amintirea). Amintirea obîrșiei noastre transcendente care, singură, poate sustrage tribulațiilor, sufletul exilat. Curios este că pe lîngă mac, Uitarea, după cei vechi și după bocetele noastre, o dă și apa fluviului Lethe, cuvînt care, și el, înseamnă Uitare; ori apa lui Lethe o găsim și în rîul ce curge în fundul grădinii

gospodăriei noastre. Și rîul și macul, două etape succesive ale Amneziei, o fac pe femeie să-și uite înaltele obîrșii și să-și arunce fructul măruntaielor într-o copaie, în pribegia fără nădejde a Devenirii.

Reamintim, ca cititorul să-și dea seama de umanitatea tradițională în timp și spațiu, că și în mitul lui Moise acesta a fost aruncat de mama lui într-o copaie pe fluviul Okeanos, reprezentat simbolic de Nil. Gestul e identic cu cel din basmul nostru, în aparență; în realitate semnificația diferă cu 180 de grade, fiindcă Moise aparține acelei înalte categorii de inițiați desemnați cu numele de „misionați“, pentru că vin pe pământ nu prin cădere, ci prin „coborîrea sacrificială“, adică fără nici o eclipsă a strălucirii lor spirituale.

Spre a lua un alt exemplu, nu poate fi nici o comparație între căderea lui Adam și coborîrea pe pământ a lui Hristos- Logosul, luîndu-și voit haina umană asupra sa.

56

Trec ani mulți și într-o zi femeia se trezește cu bărbatul ei înapoi, acasă. Se întorsese din America (sic!).

*„Cîștigase bani mulți, era bogat..."*spune basmul.

Și aici subliniem o originalitate a povestirii. Versiunea moldovenească a mitului lui Oedip, păstrînd neștirbite liniile lui de forță, e un basm actual, care se petrece în vremurile moderne pentru bunul motiv că „illud tempus", care este matca miturilor, se oglindește în lumea noastră sub aspectul perpetuității și al continuității. Se vorbește de apa Moldovei, de muntele Pleșu, care o desparte de Mînăstirea Neamț; casa e drăniță

de meșteri din Găinești; finăria e ridicată de meșteri de la Neamț; tatăl face negustorie cu semeni din Austria, Polonia, Rusia; fintînarii sînt din Brădățăl, Răbîia, Brusturi și Orțești; omul se duce în Cracovia sau la iarmarocul de sfîntul Ilie din Fălticeni, toate numele și altele necitate, desemnînd localități existente și astăzi. In sfîrșit, satul în care se desfășoară mitul este Baia de pe apa Moldovei, prima capitală a Moldovei, unde după o tradiție locală s-a încheiat „drama“ mistică a întemeierii Moldovei. Acolo Dragoș l-a „omorît” pe tatăl său, „Bourul Alb“, și s-a „însurat" cu țara pe care o întemeiase printr-o hierogamie ce-1 unește cu glia-mumă, Cybela. Dealtminteri, orice hierogamie este incestuoasă, implicit sau explicit, deoarece constituie un cerc închis.

„Lipan, căci așa îl chema pe om, și muierea lui Maria, au agiuns repede fruntași."

Și au făcut o casă nouă, mare și frumoasă, iar în spatele ei au durat o prisacă cum nu se mai văzuse, unde puzderie de albine îi dădeau mierea care îl îmbogățise.

Este superfluu să reamintim simbolismul eminamente inițiatic al Albinei, care transformă potențialitatea paradisiacă a unui lan de flori într-un Paradis efectiv, prin

 simpla mîngîiere a antenelor. Fiind la centrul unei stări de fire, Paradisul este eminamente un laborator de transmutații, în care grosierul este înlocuit de subtil, printr-un rit euharistie în care Albina e Mare Preot. In întunecimea Athanorului, nectarul devine astfel miere, Aur lichid. Albina este simbolul spiritual al unei caste și al unei țări sfinte. De aceea cînd Herodot spune de țara geților: „Ce fel de oameni locuiesc în nordul

Traciei, nime nu poate spune cu siguranță [...] Locuitorii din Tracia mai spun că ținuturile de dincolo de Istru sînt ocupate de albine și din cauza aceasta oamenii nu pot merge mai departe..." (Herodot, lib. v. cap. 9-10) este greu să-ți închipui că nu a avut înainte de toate în vedere altceva decît un sens simbolic.

Țări în care locuitorii se dedau albinăritului există în toată lumea; dar o țară în care sînt numai albine, așa cum reiese din textul lui Herodot, e inimaginabilă. Simbolismul textului convine exclusiv unui centru spiritual în care se extrage chintesența circumferinței pe care o generează și o regentează, pentru a fi dată din nou lumii, printr-o dublă mișcare complementară, coagula-solve.

Importanța prisăcii în basmul ce-1 relatăm și comentăm e prin excelență de natură spirituală. Albinele erau consacrate lui Artemis, sora lui Febus-Apolon. Simbolul lui Artemis din Efes era o albină. Intr-o inscripție din orașul Apulum din Dacia, Diana poartă numele de „mellifica" (C.I.L. III 1002).

După cum am văzut, există în gospodăria lui Lipan maci semănați de Dumnezeu. Or, într-un text al lui Pausanias, citat de N. Densușianu, în *Dacia preistorică,* se spune că locuitorii din Delfi povesteau că Apolo a- trimis Ia Hyperborei un templu pe care-1 făcuseră albinele din ceară și din planta numită mac[10].

„ O singură supărare avea Lipan; nu găsea apă pentru fîntînă în bătătura lui. Aducea apă de la fintîna unui vecin și nu se simțea bine. Cine n-are apă în ograda lui, nu-i gospodar! Dar ce folos că toți fintînarii aduși de pe la Brădățăl, de pe la

10 N. Densușianu, *Dacia preistorici,* Ed. Meridiane, 1986, p. 113.

Răbîia, de la Brusturi, sau de la Orțăști, solomanari pricepuți la treburi de-aistea, n-au dat peste vreun izvor pe pămîntul lui".

E deajuns să reamintim simbolismul universal cunoscut al Adevărului ascuns în fîntînă, „in fonte Veritas", pentru ca această incidență a basmului să se lumineze. Fîntînă e acea „fons terribilis" de care vorbesc alchimiștii în care se ascunde „Vitriolul", acel aspect teribil și dizolvant al Chintesenței, complementar cu aspectul benefic al Mierii.

Fîntînă e prelungirea sub-pămînteană a axului vertical care intersectează un plan de fire prin centrul lui, simbolizat în basm, după cum își reamintește cititorul, prin țărușul în care Lipan își înfige copilul predestinat.

E de asemenea semnificativ, că după textul nostru, arta fîntînarilor este o artă sacră prin excelență, deoarece tagma (întinărilor- aparține familiei solomonarilor, teurgi supremi, după tradițiile noastre populare stăpîni ai ploilor și ai fulgerelor.

La prima vedere s-ar părea că elemente eterogene s-au adăugat mitului așa cum era în forma lui primă. Nu credem, totuși, că e vorba de sincretism, avînd în vedere organicitatea acestor elemente. Se poate ca mitului grecesc, oedipian, așa cum ne-a rămas, să-i lipsească anumite lucruri.

Pe lîngă simbolismul fintînii se mai adaugă acum altul de origine net Primordială.

„Și mai avea Vasile Lipan o supărare; se înnădise de vreo două săptămîni (adică atunci cînd e iminentă tragedia; e semnificativă convergența elementelor necesare izbucnirii sale; se vede că nu poate fi vorba de sincretism, n.n.), *se*

59 *înnădise de vreo două săptămîni un urs la știubeiele lui. în cele două săptămîni, cu toată paza pusă, fiara năvălise de vreo trei-patru ori și-i făcuse destulă pagubă. Și naiba știe ce fel de urs a și! Poate că-i un urs năzdrăvan că nu prinde într-însul nici un fel de haliciuri. I-ar trebui lui Lipan un om priceput și îndrăzneț care să-i păzească buduroaiele și să-l omoare pe urs. Mai ales că anul era bun și prisaca gemea de muscă, de ceară și de miere. Avere era acolo, nu glumă!"*

Ursul este un simbol nordic polar al clasei războinicilor, al kșatrylor, deci perfect pozitiv în el însuși. Numai cînd se răzvrătește contra clasei superioare lui, Sacerdoțiul (reprezentat de obicei prin Mistreț, Lebădă, aici prin Albine) ursul capătă aspecte sinistre, precum în basmul românesc. Aici fiara se arată agresivă față de un centru spiritual, față de Țara Mierei, în care se produce miracolul eminamente sacerdotal al Euharistiei, prin transformarea nectarului în miere solară. Năruirile pe care le pricinuiește în prisacă sînt semnul neîndoielnic al clasei kșatrylor răzvrătiți contra ierarhiei normale a lucrurilor, în care ea e subordonată sacerdoțiului. Agresivitatea ursului este indiciul net al uneia din acele revolte a inferiorului contra superiorului, a puterii regale contra autorității spirituale, a acțiunii contra *contemplației* care se întîmplă într-un anumit moment al ciclului. In loc, cum era normal, ca ursul să ocrotească distilarea mierei în tăcerea și liniștea suverană de care are nevoie, pentru a putea fi redistribuită în afară, în aceeași liniște și tăcere, pe căi de taină, el încearcă să sfarme laboratorul miraculos, fără de' care lumea nu poate subsista. Nu trebuie să uităm că o gospodărie țărănească poate simboliza întregul

univers ca și centrul lui nevăzut.

„ într-o zi se înfățișează la gospodar un om tînăr, venit de departe.

— Am auzit că aveți nevoie de un argat.

— Da! De unde ești dumneata, omule?

— Dinspre Buhalnița (localitate reală de pe apa Bistriței, n.n.)

— Și cum ai ajuns pînâ aici?

— Apăi nu știi dumneata? Omul sărac umblă din stăpîn in stăpîn, pină ce-1 găsește pe cel adevărat...

— Ei, treaba dumitale! Nu te ischitesc! Numai, ■ află dumneata că mie îmi trebuie un argat care să nu se teamă de urs, iată cum stă treaba... Și-i spune de-a fir a păr tot necazul. Ei, ce zici? Te prinzi?

— Mă prind![1]

Fîntîna, ursul, băietanul, elemente disparate converg în inima mitului pentru a produce deflagrația.

„Noaptea, noul paznic și-a luat de-a umăr ghioaga (noul Herakles, n.n.) *și-a ales locul de pîndă și s-a pus pe așteptat...*

Tîrziu, cînd luna s-a dus către asfințit și s-o lăsat dincolo, iacă și Moș Martin! Venea încet, mătăhălos, mormăind ceva în limba lui. Noroc pe capul lui Ion, că Ion îl chema pe argat, a zis Doamne-ajută și-a strîns ciomagul. S-o șipurit pînă aproape de urs, s-o ridicat în vîrful picioarelor ș-o trăsnit cu sete. Ursul '•are se ridicase în două picioare a gemut înăbușit, aproape omenește și s-o prăbușit la pămînt, zvîcnind de cîteva ori din picioare. Apoi nu s-a mai auzit nimica ' ^este

prisacă s-o lăsat o tăcere mare. Paznicul s-o așezat la locul lui ș-o ațîchit, liniștit că ș-o făcut datoria cu gîndul că stăpînul său are să fie tare mulțumit a doua zi. In zorii zilei, satul s-a umplut însă de bocetele femeii. Ursul ucis de paznic fusese chiar bărbatul său".

Ca să-l încerce, bărbatul îmbrăcase o blană de urs și se îndreptase spre prisacă, unde voinicul îl ucisese. Natural, era nevinovat de crimă, așa că judecata l-a lăsat în pace.

Tema nu e nuvelistică, ci folclorică. Tot așa Craiul, tatăl lui Harap-Alb, i-a ieșit lui fiu-său, la un pod, îmbrăcat într-o

 blană de urs ca să-l încerce. A scăpat de moarte pentru că era ziuă și și-a aruncat în grabă blana de pe dînsul, pe căre dealtminteri Harap-Alb o moștenește, cum o moștenește și argatul. Lucrul e implicit.

, „Ion Adusu (căci așa îi spuneau stăpînii lui, n.n.) *ș-o pus în traistă cele cîteva lucrușoare, ș-o înfășurat traista pe bota lui de carpăn și ș-o cerut voie să plece "*

Nevasta, care rămînea singură cu atîta avere pe care numai un bărbat o putea chivernisi, îl îndeamnă să nu plece, să nu părăsească o gospodărie rămasă fără cap din cauza lui, dacă nu din vina lui. El însă nu voia. Pe cînd discutau

„s-o auzit deodată răcnete din mai multe părți; ursul măi! ursul măi! Namila de urs intrase cu de-adevărat în prisacă, de data aceasta ziua n-amiaza mare (trecerea de la Miezul Nopții la Amiazi, fiind o trecere de la virtualitatea la efectivitatea gestului, n.n.) *fără frică și fără rușine și începuse să răstoarne buduroaiele la rînd. Ion Adusu s-o*

răsucit pe călcîie, o desfăcut traista de pe botă ș-o pus-o pe umăr și s-o repezit la urs orbește... ș-o adunat toate puterile. Nu l-a nimerit din cauza roiului de albine, decît într-o labă, dar i-a pus traista în cap.

Oamenii care se adunaseră cu furci și cu toapoare l-au pălit și l-au împins din toate părțile și i-au făcut repede de petrecanie."

Ion Adusu: să se observe că porecla nu e numele lui prim, ci al doilea nume dat, cum se obișnuia în organizațiile inițiatice; e vizibil caracterul de „misionat" pe care îl conferă acest nume; adus de apele cerești în apele acestei lumi, pe o copaie invizibilă, complementară și inversă cu prima copaie în care i-a dat drumul maică-sa. Ion Adusu a zăcut să'ptămîni la rînd de rana pe care i-o făcuse ursul la umăr. Rana e un semn de elecțiune, mai ales la umăr, și seamănă

 întrucîtva cu semnele misterioase care se faceau unor odrasle domnești, tot la umăr, pentru recunoaștere. Opoziția se rezolvă în complementarism și prin această rană Ion Adusu devine „fiu adoptiv" al ursului, adică însumează în el puterea războinică, pe lîngă ce mai reprezenta prin el însuși. Nu e numai Ion Adusu, ci și Ion Insemnatu. Se pregăti iar să plșce...

„ —Măi, omule, un'te duci? încotro? Ce-ai să faci?

— Nu știu, a răspuns Ion Adusu. Niciodată n-am știut. Și nimeni dintre noi nu știe. Mă duc și eu așa!

— Rămîi aici?[1]

Ion nu se învoi și porni la drum, dar nimenea nu scapă de fatalitatea lui. Pe la ieșirea din sat,

căutînd în curea amnarul, dădu de cheia de la lăcata cea mare care atîrna de ușița de stejar de la zămnic, unde se afla toată averea gospodăriei și pe care i-o încredințase stăpîna sa.

După datele ciclice ce ne-au rămas, predominarea războinicilor, simbolizați de urs, cum am văzut, e întovărășită de apariția unui sacerdoțiu feminin. Că femeia din basmul nostru are un caracter sacerdotal ne-o arată faptul că deține „puterea cheilor", caracteristică esențială și definitorie a sacerdoțiului, puterea de a lega și a dezlega, „potestas ligandi et deligandi". O conferă momentan lui Ion.

„Iar lăcată ca aceea nu se mai vedea și nu se mai găsea nicăieri. Fusese cumpărată cu ani in urmă, pe 20 kg. de aramă, de la niște căldărari din Polonia care trecuseră granița încoace, către noi, cu căruțe pe roți înalte, pe la Bunești",(Vechiul punct de frontieră cu Austria, lîngă Fălticeni, n.n).

O fi luat Lipan lăcata (cu cheile respective) de la niște căldărari poloni, într-un aspect modern și surprinzător al mitului.

Ce știm însă este că acest lacăt nemaivăzut și nemaipomenit, cumpărat cu 20 kg. de aramă, vine direct din vîrsta de aramă, una din cele patru vîrste care constituie ciclul nostru (vîrsta de Aur, de Argint, de Aramă și de Fier). Și semnificativ este că după datele tradiționale ce le avem, în Vîrsta de Aramă, în Dwapara Yuga, s-au întîmplat primele și principalele răzvrătiri ale războinicilor, ale Fiilor Ursului, contra autorităților spirituale, răzvrătiri indisolubil legate cu apariția unui Sacerdoțiu feminin.

Vîrsta de aramă mai este indicată în alte basme românești de Podul sau Pădurea de aramă.

Adevărata autoritate sarcerdotală este esențialmente masculină și Lipan, bărbatul omorît, a reprezentat-o cît a trăit și cîtă vreme raporturile între el și nevasta lui, reprezentantă a puterii regale, au subzistat; păstrîndu-se raporturile ierarhice a existat armonie, căci, nu mai e nevoie s-o spunem, puterea războinică e legitimă și necesară cît timp recunoaște superioritatea Autorității sacerdotale, ceea ce revine la constatarea că Contemplația este superioară Acțiunii.

Dar intervine Fatalitatea și reprezentantul Sacerdoțiului este ucis de Fiul spiritual al Ursului. Și ca să se arate că puterea sacerdotală derivă din Autoritatea spirituală, basmul ne arată că Ion Adusu este fiul lui Lipan.

Spre a se înțelege mai bine aceste lucruri, trebuie să ne reamintim că legea fundamentală a creării, a scurgerii, a morții ciclurilor universului, este o trecere de la calitativ la cantitativ și că o reintegrare în spirit nu poate avea loc decît atunci cînd cele mai sinistre, cele mai inferioare posibilități ale unui ciclu, sînt epuizate. De aici ordinea descendentă a celor patru vîrste. Ion Adusu, criminal providențial, dar nevinovat (deci fără opoziția contrariilor), împlinește decretele Destinului, fiind *misionatrn* acest scop.

Darceva mai semnificativ:

64

„Și-a adus aminte că o cheie, chiar la fel cu asta, a mai văzut undeva. Își aduce aminte și unde anume a văzut-o; deasupra ușii din tindă, unde mai erau și alte chei și verigi și lacăte vechi și multe alte mărunțișuri. Nu se poate să nu știe și

femeia de cheia aceea[11].

Acest detaliu anodin e decisiv. Avem deci două chei, una de aur a Autorității spirituale și alta de argint a puterii regale, dar cheia Sacerdoțiului e zvîrlită netrebnic pe o poliță ca și piatra din vîrful unghiului aruncată în șanț. Chiar disjungerea lor arată dezordinea și anarhia; în ordine normală, cele două chei sînt reprezentate suprapuse, în cruce, așa cum se văd în armele Papei și uneori iau înfățișarea de „swastika clavigeră", adică de pecete a Polului.

Ion se întoarce acasă, mai ales că-1 rănise o pietricică intrată în opincă. E pietricica din visul lui Nabucodonosor care prăvălită din muntele polar lovește colosul în picioarele lui de lut și-l dărîmă...

Semnificativ este că și acest colos e făcut din aur, argint, aramă, fier și lut, în ordine descendentă. Tot cu un simbol al ciclului avem de a face.

Fără rana făcută de pietricica din opincă, Ion nu s-ar fi întors acasă, de unde tragedia...

Altfel formulat, ne aflăm în fața aceluiași mit a lui Oedip. Și ceea ce s-a întîmplat la Teba cu Oedip și locasta s-a întîmplat și în satul Baia cu Ion cel Adus de peste lumi și cu Maria Lipan.

Gospodăria se înmulțise, dar

„tot se plîngea Maria că-i greu de tot să care atîta apă de la fîntîna vecinului.

Intr-o zi Ion Adusu, cum s-a sculat în zorii zilei ii spuse neveste-si:

Iacă aici o să facem fîntînă... și-i tot arăta un ioc

sub nucul cel bătrîn și rodat din fundul ogrăzii. Femeia s-a crucit:

— Tocma sub nuc, Ioane? Și ce ți-a venit? Așa, nitam- nisam?Nu cumva aigisat ceva?

— Ba chiar am gisat... Se făcea că el, Ion Adusu, pescuia cu ciorpacul pe marginea unui iaz și deodată s-o ridicat din apă o lostriță de tătî frumusețea. Cîn'să puie mina pe dînsa dihania i-a vorbit cu vorbe omenești giucîndu-și în lumina soarelui solzii strălucitori. Ioane, să nu te atingi de mine, că-i bucluc! zicea. Păcat de moarte! Mai bine fa ce te sfătuiesc eu. Aici, în apa caldă și stătută, nu-i de mine. Mie-mi trebuie apă rece venită din bezne și din pietre.

— Și ce mă sfătuiești? am întrebat-o

— Măi Ioane, zice ea, tu ai în fundul ogrăzii un nuc mare, bătrîn. Sapă sub nuc, către miazănoapte, la un stînjen de la rădăcină ș-ai să dai de apă rece. Fă acolo o fîntînă. Eu am să mă simt acolo bine și tu ai să Fii binecuvîntat.

Ion Adusu a adus meșteri care au săpat cu multă trudă la rădăcina nucului. Au trecut de rădăcinile lui, de straturi de nisip și hlei, de piatră tare de săreau scîntei cînd dădeau cu ciocanul și dalta. (Fîntînarii noștri sînt nu numai solomonari, ci și cioplitori în piatră ca masonii primitivi, n.n.)

Numai că într-o zi, pe la prînzul mare, cînd agiunseră cu săpăturile pe la 30 de metri (subl. n.n), *izvorul a răbufnit deodată, rece și vijelios, gros ca piciorul omului. Cel care săpa la fundul fîntînii o făcut sămn în grabă cu frînghia, către cei de sus de la vîrtej și scripeți, să-l scoată afară că-i primejdie. Balaurul rece, cu solzi de argint fluiera din limba lui drăcească, se încolăcea repede pe fundul săpăturii și se umfla în sus.*

A doua zi au măsurat apa din. fîntînă; peste opt metri. Ce mai chef s-o făcut la casa lui Ion Adusu! O chemat pe părintele să facă sfeștanie ș-o întins

66 *cu rachiu bun adus de la Hoișie din Folticeni, cu malai copt in cuptior, pe frunză de hrean și cu sorghitură de găină. Meșterii au fost răsplătiți cum se cuvine.*

Și iacă așa să tot ci trecut vreo zece ani. Treburile păreau să meargă bine. Numai că toates pînă-ntr-o zi.

Era în ziua de Sfintul Ilie. Se auzeau pe drum, cu noapte-n cap, cum mergeau la Folticeni, la iarmaroc căruțele cu fete și flăcăi. Se crăpa de ziuă"...

Cum spuneam, se împletesc într-un nod vital elementele ce constituie miezul specific al mitului. Drama se dezlănțuie năpraznic în zorii zilei de Sfintul Ilie, stăpînul și distribuitorul trăznetelor văzute și nevăzute. Dar înainte de a vorbi de ea, trebuie să prețăluim încă odată ce s-a petrecut pînă acum.

Gospodăriei, recte centrului spiritual, sătul dealtminteri de harul mierii, saturat de aur solar, îi lipsește apa, elementul care primenește firea și-o ține într-o perpetuă și fremătătoare tinerețe. Pînă acum, centrul spiritual e static, depozit și hrubă de haruri; îi lipsește fluența și generozitatea. Ceea ce sapă Ion Adusu și solomonarii lui e „Fons Juventutis" în care se găsește apa „Tinereții fără bătrînețe și a Vieții fără de moarte", acea virtute partitivă și rezorptivă, caracteristică apelor curgătoare care curg vizibil într-un sens și invizibil în sensul contrar. Complementarismul și strînsa solidaritate dintre Arborele Vieții și Apa Vieții constituie una din temele cele mai răspîndite în simbologia universală. E firesc deci ca fintînarii din basmul

nostru să sape la rădăcina unui nuc. Influențele cerești se coboară de-a lungul Polului, al Axului vertical, reprezentat de nuc pentru a se transforma, a se distribui la rădăcina copacului, adică la punctul de intersecție a acestui ax cu orizontala unui plan de fire dat în lichid fluent. In Cartea Facerii din Biblie, din Arborele vieții din centrul Raiului izvorăsc patru fluvii care fertilizează lumea la propriu și la figurat.

67

Nici simbolul nucului nu trebuie neglijat în acest context deoarece chiar și în tradiția greacă nucul e legat de darul profeției, iar fructul său e socotit a fi „frunctul științei", al cunoașterii.[11]

Ideea de a săpa o fîntînă la rădăcina nucului i-a fost insuflată lui Ion Adusu tot de un vis, adică de un oracol. Se facea că era pe marginea unui iaz. Aici trebuie să notăm că de cîte ori apare în simbologie un iaz, un lac sau altă apă stătătoare, ea reprezintă pe Prakriti, Materia Primă, sub aspectul ei de Potențialitate, mai ales cînd la suprafață se pescuiește sau apare ceva: pește, balaur, zînă, sirenă. Această apariție e o trecere de la Indistincțiune la Distincțiune, de la Potență la Act. Și ce apare lui Ion cel Adus la țărm din pribegia vieții? O lostriță *„de tată frumusețea, giucîndu-și în lumina soarelui solzii strălucitori"...* cum joacă această lumină și pe cele 144[12] de fațete ale Pietrei Filozofale. Și aici, pe lîngă simbolurile universale ale Arborelui, ale Izvorului și Apei, se adaugă un al treilea, tot atît de universal, solidar cu ele pentru că trăiește în apă,

11 Jean Chevalier și Alain Ghecrbrant, *Dictionnaire des Symbolcs,* Ed. Scghcrs ct Jupiter, Paris, 1974,(cuv. „Noyer“).
12 144 = 12^2 și e a 12-a cifră din scria lui Fibonacci.

simbolul Peștelui.

înainte de a vorbi de el, trebuie să subliniem ceva; remarcasem analogia dintre gestul tatălui lui Ion care se îmbracă în haină de urs ca să-și încerce fiul, cu acel al Craiului, tatăl lui Harap-Alb, care și el apare la pod fiului său deghizat în urs; mai relevăm o analogie: în mijlocul codrului, fiul de Crai se coboară într-o fintînă de unde se ridică regenerat și purtînd un nume inițiatic, pe acel al Androginului, Harap-Alb. Tot așa Ion Adusu actualizează în el și în casa lui, fintîna, reînviorînd un centru inițiatic.

Tema peștelui prins (sau altă ființă), care se roagă să fie aruncată din nou în apa originară, e foarte răspîndită; o găsim, de exemplu, în basmul lui Ispirescu *Băiatul bubos și ghigorțul.* Bubosul e curățat de bubele lui de către pește care apare ca Mîntuitor, Soter. Lecția denotă că nu trebuie să vedem în darurile ce ni le oferă ambianța, aspectul lor utilitar, imediat, care e iluzoriu și grosolan, ci mesajul ce-1 vehiculează din alte lumi. Versurile lui Ion Barbu tîlcuiesc minunat aceasta:

„E da t acestui trist norod Și oui sterp, ca de mîncare, Dar viul ou, la vîrf cu plod, Făcut e să-l privim la soare!

Cum lumea veche în cleștar, înoată în subțire var Nevinovatul, noul ou. Palat de nuntă și cavou." l-l „Om uitător, ireversibil, Vezi Duhul Sfînt făcut sensibil?"

„încă odată:
E oul celui sterp la fel,
Dar nu-1 sorbi. Curmi nuntă-n ef

(Oul dogmatic)

Lostrița e substitutul Sfinxului oedipian în basmul românesc. Ea avea un mesaj mai prețios de adus decît carnea ei delicioasă, mesajul pe care

Ion Adusu l-a înțeles.

Spuneam mai sus că, înainte de toate, Peștele este un simbol al Principiului sub aspectul său de Mîntuitor, de Vindecător. Or, din punctul de vedere tradițional, Vindecarea este o regenerare, o înviere, a doua Naștere. De aceea Isus Hristos e^te numit „Tămăduitorul sufletelor și al trupurilor".

69

Peștele are și o semnificație bazică: pe el se sprijină cei patru stîlpi care susțin pămîntul pe Oceanul Primordial.

Constelația zodiacală a peștilor este un simbol de fecunditate, dar nu fizică ci spirituală. E ceea ce se desemnează în Alchimie prin Multiplicare. Peștele generează milioane de ouă care sînt lumi în geneză; în anumite basme, ouăle sînt înlocuite cu monezi de aur și peștele el însuși e de aur. Pistruii de pe burta lostrițelor sînt stele, galaxiile de pe cer. Constelație zodiacală. In succesiunea ciclurilor mici din Ciclul Mare după ciclul Peștelui urmează acela al Vărsătorului, conținătorul și el al Peștelui. Simbolismul acestei constelații e privitor la Dumnezeu ca Demiurg care varsă Apele Superioare, cerești, în cele Inferioare, pămîntești. Apele Superioare și Apele Inferioare sînt de obicei schematizate în două semicercuri formînd un cerc. Peștele din ele, cînd se coboară pe pămînt, cînd se urcă în cer, într-un circuit inepuizabil purtător de mesaje și mîntuitor pentru lume.

O caracteristică a salmonidelor, cărora aparține lostrița, este că urcă torentele spre obîrșii contra

curentului, simbolizînd perfect fenomenul de reintegrare îru Principiu, cale rezervată exclusiv inițiaților, pe cînd grosul norodului se lasă rostogolit la vale de valuri. Or, cum am spus, reintegrarea în Principiu, în Matca primordială, apare prin excelență a fi un fenomen „incestuos", contra firii, dar de fapt el este conform reintegrării.

Mai e un fapt curios: Lostriței i se mai spune și *lostosă,* termen care derivă din rusescul *lososi.* De ce varianta *lostrița* oare nu se găsește în rusește?

Cuvîntul lostrița e obținut prin introducerea elementelor centrale, grupul de litere S.T.R. Din aceste litere sînt formați mai mulți termeni, Satar, nume divin ce înseamnă Cel ce ascunde, Cel Ascuns, Cel de Taină: de asemenea Suturn, Rost, Surat, Srutiu, (Revelație, în sanscrită), dar mai presus de toate Soter (Mîntuitor).

Cum se vede, ajungem la punctul de plecare. Tatăl din basm se numește Lipan, care e tot un soi de pește din apele din munte. In visul pe care l-a avut Ion, lostrița îl sfătuiește

70 să se *ducă pe apă în sus* ca să-și găsească părinții. Și e semnificativ că. și în numele Marii Mame syriene și mesopotamiene, Astarte sau Ișlar, se găsește fatidicul S.T.R. din Soter și lostriță. In latinește *ostrea* și *ostreum* însemnează *stridie,* care este o scoică. Or, după tradiția hindusă, monosilabul sacru primordial Om iese dintr-o scoică. Grupul S.T.R. se găsește și în păstrăv, păstor și Istru.

Personajul principal din basmul românesc de care ne ocupăm este femeia, baza gospodăriei, zeița zămnicului cu miere cum se cuvine și cum este de fapt într-un stup de albine. Bărbatul și fiul-soț îi sînt doar anexe, accidente fecundătoare. Or, cultul Marii Mame, ca regină a albinelor și ca zeiță a lunei, e răspîndit cu mult înainte de al patrulea

mileniu a. Ch.

Cercetătorii Institutului britanic din Ankara au descoperit în localitatea care astăzi se numește Chatal Hiijiik, în resturile unui templu din al șaptelea mileniu înainte de Hristos, o frescă pe un zid, cu reprezentări de albine și de faguri[13].

„Se găsește aici modelul unei ordine sociale care este sub conducerea Mamei “.

în centrul Mediteranei se află insula Malta, in antichitate Melytta, adică Albina, sediul unei Mysterii preistorice.

„E demn de remarcat că preutesele delfice se numeau Melissai *adică Albine de miere. Această numire e rezervată zeiței lunare. E de asemenea un nume de onoare al lunii /.../ Luna e un stup și albinele ei sînt stelele “.* Așa că nu ne mai surprinde, cînd, după Plutarh, oracolul delfic era inspirat de noapte și de lună. Plutarh era preot la Delfi. Trepiedul pe care ședea oracolul avea forma unui stup...

Zeița frigiană Kybele, Mama Zeilor, era înconjurată de roiuri de albine. Deci și Kybele era o regină a albinelor °.

Omfalosul de la Delfi era buricul pământului și al Marii Mame, locul de naștere al lui Python.

Primul rege al Athenei, Erechteus, era jumătate șarpe. Soția lui Erechteus e Zeița lucrătoare, regina albinelor.

Un titlu al regilor Egyptului de Jos era, în timpul Vechiului Imperiu, Domn al albinelor. Albina era Marea Mamă a Egyptului de nord.

„Titana Rhea, mama lui Zeus, a fost în vechime o regină a albinelor. Leagănul de aur al copilului ei atîrna de un copac. Hrana lui era mierea; era îngrijit de nimfele Adrateia și Io, fiicele lui

13[1] Helmuth M. Bbttchcr, *Die Grosse Mutter,* cap. „Marca Mamft regina albinelor", p. 39.

■*? op. cit.* cap. *Die Grosse Mutter,* Bicncn Kbnigin.

Melisseus, omul de miere" (ca și Vasile Lipan al nostru, n.n.).

La început a fost acest Melisseus o Melissa, *o doamnă a mierei,* (ca Maria Lipan, n.n.).

De aceste vechi legende ne vorbește Diodor Siculus. Și Kallimachos în imnul său către Zeus ne arată copilul divin hrănit de albine". [14]

O albină s-a pus pe buzele lui Platon, copil în fașă.

Se știe importanța tradițională a simbolismului văduvei și a fiului ei. Văduva reprezintă vacuitatea, vidul organizațiilor inițiatice, lipsite prin urgia timpurilor de elementele lor centrale, de *verbele lor spermatice,* și prin aceasta de împlinirea lor profundă, de încoronarea care le sintetizează finalitatea, de misiunea pe care le-au dat-o întemeietorii.

Fiul văduvei trebuie să împlinească acest vid. Cîteodată soțul este exilat din vina femeii devenită astfel un timp văduvă ca în *Povestea porcului* de Creangă. In basmul nostru, *Lostrița,* eroul e și fiu și soț, iar maică-sa e văduvă înainte de a-i deveni soție.

Stabileam, la început, stadiul existenței într-o anumită măsură a unei analogii între gestul oedipian și răsturnarea lui Saturn de către Fiul și succesorul lui, Zeus-Jupiter.

Sînt două grafii (în grecește) a numelui tatălui lui Zeus. Prima e Chronos cu Chi în inițială, însemnînd în limba greacă timp. Exilul sau omorîrea tatălui reprezintă deci suprimarea condiției temporale, altfel spus, Desăvîrșirea. Eram deci justificat cînd vedeam în gestul oedipian un scurt circuit, un rit care decondiționează pe autorul lui.

A doua grafie e Kronus, cu Kappa în inițială,

14 *op. cit.* cap. *Die Grosse Mutter,* Bicncn Konigin.

literă a Verticalității, a înălțimilor, a Exaltării (de la K.R.N. vine și coroană). E litera polară care străbate Vortexul Sferic Universal prin centrul lui. în Axa polară, în K, multiplicitatea și antimoniile ei dispar pentru că le lipsește „domiciliul" și subsistă numai Eternul Prezent.

Chronos—Timpul e ciclic, deci reprezentabil prin Sferă; Kronos—Coroană e axul vertical ce-o străbate, ce-o săgetează. Detronarea lui Kronos—Chronos reprezintă dublul aspect despre care am vorbit mai sus al suprimării condiției timpului, în realitate a tuturor condițiilor limitative.

în zorii zilei de Sfintul Ilie, trăznetul cade pe patul conjugal pîngărit, în care Ion și Maria vorbesc de trecut.

„— De unde ești și cine ești? il întreabă Maria pe Ion, ca Elsa pe Lohengrin, întrebare fatală pentru amîndouă perechile. Ion îi spune Măriei că s-a trezit pe lume la o mînăstire unde a avut grijă de oi, de vaci, de albine .

— ... Cu munca ieșeam eu la capăt. Aveam și un prieten călugăr, Cleopa, cu care mă-nțelegeam. Parcă ți-am mai pomenit de el. Așa că despre partea asta, puteam să imbătrinesc la mînăstire.

— Atunci de ce ai plecat?

— Din cauza unuigis !

— Un gis? Alt gis? Unul a fost cu lostrița...

— Și aista tot cu lostrița“.

Foarte asemănător cu cel de mai sus. Se făcea

în vis că iazul mînăstirii devenise un lac întins în care Ion trebuia să prindă pești pentru ziua de Blagovestenie cînd e dezlegare la pește.

”Cînd am tras cu ciorpacul, spuse Ion, am rămas încremenit: o lostriță mare, cu solzi strălucitori, ici-cojo cu pietre nestemate pe ea, se uita la mine cu niște ochi omenești și-mi spuse cu glas dulce de te-nciora:

— Ioane, dă-mi drumul înapoi, că eu. nu sînt din iazul vostru. Eu sînt mai din colo, dinspre munte. M-am rătăcit pe-aici și-mi caut drumul înapoi“.

Copilul nimănui și de aceea al lui Dumnezeu, Ion, cel pripășit la o mînăstire, reprezintă pe *Cel fără nume.* De aceea poate să dezrobească pe Sfînta Lostriță din iazul mîlos în care se afla în exil și s-o trimeată în apele de cristal de la munte, unde îi era obîrșia, adică din nou în Zodiac, domiciliul ei astrologie. Gestul lui Ion de a prinde și de a da drumul lostriței este o întrebuințare autorizată a puterii cheilor, închiderea și deschiderea. Să ne reamintim că și la casa lui erau două chei. Ion deschide o poartă pînă acum închisă peștelui sfînt spre apele de diamant ale Tăriei. în perspectivă naturalistă, gestul e lipsit de sens. în realitate mitică, Ion prinde peștele în Apele Inferioare și-l aruncă în Apele Superioare, adică în modul în care Zeus îi arunca pe cei ce-i iubea în Constelații dezrobindu-i din închisoarea titanilor. Axul pe care-1 descrie acum lostriță, reintegrîndu- se în obîrșiile ei cerești, este vertical față de planul orizontal unde se produce „du-te vino“ al pribegiilor lui Ion Adusu în lumea noastră de Moarte și Devenire. Lostriță ar fi Kronos, iar Ion, Chronos.

Ca mulțumire, lostriță îi spune:

„— Ioane, tu nu știi cine ți-i mamă și cine ți-i tată. Da să faci cum te-nvăț eu. Pleacă din

mînăstire. Ia-o pe cirul apei tot în sus, tot în sus, și-ai să-ți găsești părinți?.

74

Privind cazul în perspectivă naturalistă și moralistă, curioasă răsplată, îi dăruie lostrița lui Ion; îl trimite pe căi întortochiate,și întîrziate spre cunoașterea părinților lui, adică la o aparentă catastrofa, dar tot la o aparentă catastrofa îl trimite Soarta pe acela căruia îi e scris să se întîlnească cu Trăsnetul, adică cu apotheoza. Cînd Semele îi cere lui Zeus să i se arate așa cum este moare în casa ei, mistuită de flăcările cerești. Dar din conflagrație se naște Dionysos.

Ion cere blagoslovenie starețului mînăstirii să plece și ca justificare îi povestește visul. Bătrînul pare tulburat.

„... Nu de lostrița, zice el, ci de faptul că ți-a spus s-o iei pe rîu in sus. Putea spune pe rîu in jos. Ascultă și-ai să înțelegi. Amu treizeci *(sub.n.) de ani, tot pe rîul ista ai venit de la deal la vale pină-n poarta mînăstirii, intr-o copăiță... “*

Este deci o succesiune cauzală între coborîrea de acum *treizeci* de ani și urcarea inversă ce trebuia să-i urmeze. In misterele antice, *Catabaza,* adică coborîrea sufletului pe pămînt, era urmată în mod necesar de *Anabază,* de urcarea din nou în patria cerească. Aceiași putere a cheilor de care am mai vorbit în cursul basmului. Sîntem în plină istorie sacră.

La acest punct al povestirii:

„Cînd Ion a ajuns la cuvîntul copăiță, femeia a sărit în sus ș-o strigat cu inima îngiunghiată:

— Doamne, Dumnezeule!

Era albă ca varul, cu părul răvășit, cu ochii măriți, gata, să-i sară din găoace...

— loaneee! loaaaanee! Ce-ai făcut Ioane? L-ai omorît pe taică-tău și te-ai însurat cu maică-ta! Unde să m-ascund ca să nu mă măi vadă soarele? Să nu mă măi vadă luna? Doar în fîntînă!

75

Și cum o zis cuvîntul fintînă , tot atunci, așa în cămeșă cum era, o zbugit-o pe ușă afară, mai-nainte ca Ion s-o poată opri și ș-o dat drumul în fintînă".

Ion și oamenii din sat care se adunaseră golesc fintînă ca s-o regăsească. Ajung la scobitura de unde izvora apa fintînii (probabil, dintr-o piatră, avînd în vedere complementarismul lor). Acolo găsesc pe Maria Lipan, prefăcută în lostriță. Sub măștile felurite, firești în lumea noastră de nălucire, este aceeași. Bineînțeles, Ion o aruncă din nou în fundul fintînii. Este aceeași divină mamă sub chipul Peștelui Soter. De data aceasta nu e lostrița cerească ci oglinda ei, la baza însăși a lumilor; e peștele care susține universul după tradițiile populare din toată lumea. Reflexul se produce de-a lungul lui *Axis Mundi* prelungit în nuc și fintînă, de la Esență la Substanță, cei doi poli ai Nemanifestării și ai Manifestării.

Se actualizează, în momentul desăvîrșirii dramei, osia cerească și atunci, în mod necesar, trebuie să dispară lumea pe care o regentează și *asta* a urmărit Fatum prin tragedie; realizarea premizelor necesare sfirșitului unui ciclu al lumii, într-un punct al spațiului și al timpului. Incestul, mai ales cel ascendent, produce un scurt-circuit care arde în cele două sexe elementul proliferator,

reintegrîndu-se în prototip, în Androginul Primordial, perfect, deci steril din punct de vedere carnal.

E o ardere premergătoare a focului ce va mistui lumea la sfirșitul ei, cînd timpul se va opri, incendiu distrugător dar și purificator.

„Tot ce-i în ea, (în lumea pămînteană), *va dispărea și nu va mai rămine decît Fața Lui, plină de Majestate și de Mărinimie"* spune Coranul, și la sfirșitul unui ciclu pămîntesc Masca lui Dumnezeu este Adam Kadmon, Adam Androgin. In arabă *Adam și Eva* (Adam wa Hava) are aceeași valoare numerală ca și Allah, numărul 66.

76

După ce premizele necesare acestei finalități au fost înfăptuite, locul tragediei se năruie, într-o surpare deasupra spațiului și timpului, cum se cuvine unor simboluri eschatologice, „așteptînd sfirșitul lucrurilor" după expresia lui Sadoveanu, trecerea de la virtual la efectiv. Ion Adusu își ia traista, își reia pribegia și dispare fără urmă.

„Fîntîna a rămas așa neumblată. Au crescut buruienile și s-o năruit. S-o năruit cu timpul și casa și gardurile și poarta și prisaca și tot, tot. Că nimeni n-o vrut să se mai așeze pe locul acela. Da satul acela a ajuns de pomină. O-nceput lumea să-i spună satul lostriței. Mai pe urmă, i-o spus numai Lostrița".

Aceeași ocultare s-a produs cînd *Frumoasa din pădurea adormită* a căzut într-un somn de o sută de ani. Codrul și castelul au fost sustrase timpului și spațiului profan. Același lucru se întîmplă și în satul Măriei Lipan (Maria soția Peștelui), nume soteriologic prin excelență, ceea ce înseamnă că Mîntuitorul apare și în ipostaze feminine. In

dogma creștină Maria este „corăscumpărătoarea" genului uman, ca lostrița lui Ion Adusu.

Ca și Pădurea Frumoasei Adormite (care și ea este o lostrița) satul din basmul nostru e un sat uitat, sustras timpului și spațiului și investigațiilor, înconjurat de codrul nepătruns iscat de numele divin Satar (învăluitorul).

E curios însă că toate satele înconjurătoare, pomenite în basm, sînt, fără excepție, perfect reale și cunoscute de toată lumea din acea parte a Moldovei. Punctul de interferență a nestematelor unei coroane e un loc aparent vid. Satul nostru neidentificat e locul de întîlnire al interferențelor unor sate perfect identificate. Tot așa „nodul vital" al catedralelor este găsibil prin interferarea direcțiilor ei geometrice, plecînd de la puncte pe care toată lumea le vede.

77

Topologia basmului nostru mă face să cred că „Lostrița" e numele ocult al unei „Băi oculte" datorită elementului apa din fîntînă al cărui substitut exterior și vizibil este Satul Baia, prima capitală a Moldovei.

Anexă

Tot de la prof. V. Popa am obținut și textul unei poezii poporane, *Lostrița, descîntec de facere ușoară,* cu menirea, cum i-o arată titlul, să dezlege cit mai repede și mai bine pe femeia parturientă.

Descîntecul e rostit, mai degrabă îngînat, de

moașa însăși în timp ce „oficiază". Spun „oficiază" pentru că nașterea în vremurile tradiționale constituia un rit, cum o arată termenii de „desfacere" sau „dezlegare" (ent-bindung în limba germană), definitorii ale lucrării ei. E vorba deci tot de aplicarea foarte importantă a „puterii cheilor" atribut strict sacerdotal „a face - a desface", (a lega—a dezlega). De aici probabilitatea că moașele constituiau, în epocile străvechi, un colegiu sacerdotal feminin, de care am amintit în examinarea basmului *Lostrița,* iar viitoarea moașă nu se integra decît printr-o inițiere specială, ce-i conferea un anumit aspect al puterii cheilor și o „înțelepciune". Se cuvine făcută trimiterea la francezul „sage-femme".

Tot atît'de semnificativ ne apare vocabulul românesc. „Moașă" e femininul de la „moș". In Moldova, „moș" înseamnă printre altele și „unchi". Dar femininul „moașă" nu reprezintă echivalentului lui „mătușă". Atunci la cine se aplică?

78

Să ne amintim de sărbătoarea de primăvară a morților, Moșii, cu un caracter net precreștin. „Moșii" nu sînt de loc tata și mama sau bunicii, fie ei morți, ci „strămoșii" necunoscuti, toată' filiațiunea ascendentă pînă la omul primordial, pînă la prototipul speciei. Atunci „moașa" este „sinteza" acestor strămoși, însumează filiațiunea, constituie aspectul feminin al acelui Adambabadam, care supraveghează și traduce în fapt, actualizează întreaga descendență, pînă la epuizarea timpurilor.

Moașa oficiază aducerea în lume a unui copil, fără să-l genereze totuși. E vorba de altă filiațiune decît acea fizică. II privegheză pentru că veghează. Cele enunțate sînt mai evidente în

celelalte provincii românești, unde nu se spune „moș" la unchi.

Vom cita integral descîntecul, oprindu-ne pentru comentarii:

Lostrița, descîntec de facere ușoară

„A fost odată
O lostriță de aur
Chica tă
In apă sărată,
In apă bîhlită,
De mîluri milită,
Apă întunecată,
De stinci încongiurată!"

Este vorba, foarte clar, de aceeași lostriță, pe care o vede în vis Ion Adusu în basmul de mai sus căzută în „borboros", în mîlul morții și al uitării, adică sufletul omenesc căzut din Apele Cerești în mlaștina sublunară, hrănindu-se cu uitare și pămînt, cum se spune în Mistere:

„Lostrița se chinuia,
Tot în sus sărea,
Rău se farîma,

Și nici că putea
Din baltă să iasă
La apă aleasă,
Din iaz să s-arunce
*La apă mai dulce!**

Cînd știi că e vorba de sufletul omenesc, înmîlit, versurile sînt admirabile.

Ele arată că nici un om nu se poate mîntui prin propriile-i sforțări și necesită sprijinul și

intervenția unui Soter (mîntuitor, intermediar) coborît din ceruri.

„Dar norocul ei
Că pe sub trei tei... “

Cei trei copaci ai Paradisului, Pomul vieții, de o parte și de alta, cu Arborele Cunoașterii Binelui și Răului bifurcat sau cei trei curenți subtili principali leagă lumea noastră de lumea cerească:

„Dar norocul ei,
Că pe sub trei tei
Cu frunza-nfrunzită,
Cu floarea-nflorită ,
Precista trecea,
Mări, c-o vedea,
Și se-ndoioșa
Și așa grăia:
— Lostriță, lostriță,
Dragă copchiliță,
Nu te chinui,
Nu te necăji,
Gura n-o căsca,
Sufletul nu-ți da,
Că eu *oi vrăji,*

S tin ci le-oi urni,
Și tu îi scăpa, Și te-i bucura!

Măicuța se fringe, Stîncile le-atinge; Stîncile surate, Stîncile curate, Se uită mirate Și se dau deoparte. Lostriță că trece Către apă rece, Lostriță se duce Către apă dulce!"

Aceste două stînci „surate" sînt fără îndoială cele două stînci sau munți, care se bat cap în cap în basme, în momentul lor de încleștare, pe care o „desface" Maica Domnului sau stîncile Symplegade, care opresc la Dardanele trecerea navei Argo spre Colchida, unde se află Lina de Aur. E Puterea Cheilor întrebuințată în toată strălucirea ei de către Mama cerească; tot așa și Ion Adusu ia lostriță din iazul înglodurat de pe pămînt și o aruncă în ape reci de munte, substitut în lumea noastră a apelor cerești:

„Dar cum a scăpat
De lacul sărat. Cu ape ce mint Lostriță de-
argint, Și Maria noastră Să scape, să nască,
Pruncul să s-arate Pe maluri curate, Viu și
sănătos Ca de la Hristos!"

81

Mai întîi, excepționala valoare a unor epitete. Lostrița scapă de „Lacul sărat", adică de Marea Moartă (de lichidul amniotic care e sărat), de „apele ce mint", apele uitării, ale nălucirii, ale iluziei. Terminologia e de cea mai înaltă calitate inițiatică și avînd în vedere solidaritatea conceptelor unui anumit plan de fire ne arată transcendența ezoterismului în care se integrează descîntecul.

Acum lostrița e zisă de argint; la început e de aur; însumează în ea Soarele și Luna, pentru că lostrița e Cerul, înoată în Apele Superioare.

Descîntecul trece de la universal la individual și de la general la particular:

„Tot așa Maria noastră
Să scape să nască... “

Ceea ce arată că se cunoaște de deținătorii tradiției, așa zise populare, analogia dintre macrocosm și microcosm.

Moașa în calitatea ei de inițiatoare, de mistagogă, conferă un nume parturientei, altul decît cel ce La primit la botez, și acel nume este tocmai numele Maicii Precista, Maria.

Prea Curata scoate din lacul umed și întunecat, care este pîntecele femeii, lostrița, adică pruncul, la lumina Soarelui și a Lunei, cei doi veghetori complementari ai unui drum lung spre androginizare:

„Pruncul să s-arate
Pe maluri curate..."

„Malul" e totdeauna în limbaj inițiatic terminusul unei traversări a Mării Patimilor, a lui Mare Tenebrarum. Și sigur, malul e curat cînd îl compari cu placenta și cu apele sărate ale lichidului amniotic în care pruncul se afla. Și odată ajuns la mal, moașa, care ține locul Precistei, taie

 cordonul ombilical care-1 mai ținea legat de „borboros". Cele două stînci sînt cele două oase ischioane care se desfac în momentul expulzării:

„Viu și sănătos
Ca de la Hristos... "

stabilindu-se un fir direct între prunc și Soter:

„Descântecul de la mine,
Leacul de la Maica Precista."

Dăm și o altă varinată a sfîrșitului în care e pus

în evidență elementul calitativ al timpului:

„Maica Domnului intr-un genunchi ingenunchia
Și ceasul cel bun îl striga:
— Dă-te jos din cireș înflorit,
Dă-te jos din fag înfrunzit
Și vino la mine
Că-i nevoie de tine!"

Reiese că „ceasul cel bun" nu se află ascuns într-un spațiu abstract, inaccesibil. E în lumea noastră, agățat de un cireș înflorit, de un fag înfrunzit. Și despre aceste două simboluri menționate în textul descîntecului s-ar putea spune cîte ceva.

In cazul cireșului înflorit, simbolul cel mai adecvat acestui caz din- multiplele sale simboluri, ar fi acela: „imaginea prosperității și a fericirii existenței terestre care nu sînt, de fapt, chiar dacă nu o observăm imediat, decît prefigurarea beatitudinii intemporale[15].

Pe de altă parte fagul este și el enumerat printre arborii totemizați[16] alături de brad, stejar, plop etc. El poate substitui bradul ca monument dendromorf de tipul derivatelor mitice de categoria a II-a[17] și în ultima analiză a lui Axis Mundi. Dar cine-1 vede într-o lume care are ochi ca să nu vază?

15 Jean Chevalier ct Alain Ghccrbranl, *Didionnairc des Symbolcs,* Ed. Scghcrs ct Jupiter, Paris, 1973, Cuvîntul: „cerisicr" (cireș).

16 Romulus VulcAncscu, *Coloana Cerului,* Ed. Academici R.S.R., 1972, p. 18.
17 *Ibidem,* p. 49.

„Iar Isus poruncea
Și «ceasul cel bun» pîntecele Măriei îl deschidea, Pruncul îl pornea, La lumină îl aducea. “

POVESTEA (JÂINUȘII DE AUR

Prof. V.G. Popa ne-a comunicat un basm care constituie o versiune moldovenească a mitului Iui Oedip. Am vorbit de ea în studiul dedicat basmului *Lostrița.* Tot domnia-sa ne-a mai trimis o poveste intitulată *Găinușa de Aur* culeasă de la Moș Sandu Rău, în vîrstă de șaptezeci de ani, din comuna Nicorești, satul Fîntîni, din fostul județ Tecuci, în prezent județul Galați.

Este de ajuns să menționăm, ca cititorul să realizeze importanța și tîlcul în adîncime al mitului, că basmul în chestiune este un pămînt negru din care crește Arborele Lumii, simbol primordial, comun tuturor tradițiilor umanității noastre; mitul concerne și Tradiția Primordială și Tradiția Atlantă derivată direct din ea. Ca de obicei narăm basmul, oprind curgerea lui cu precizări,reflexii și comentarii.

„A *fost odată, demult tare, un om sărac pe care-l chema Gheorghe. De sărăcie nu prea se plîngea dînsul că era învățat tu ea ca țiganul cu scînteia. Muncea din zori și pînă-n noapte pe la cei bogați și, slavă Domnului, izbutea să aibă totdeauna pe masă, pentru el și pentru nevastă și pentru cei trei copchii o bucată de pîine și o strachină de legume.*

Altul era necazul ce-l rodea. Sădise și el un pom în fața casei, de ani de zile, chiar din anul cînd se însurase și pomul acesta nu creștea și nu se împlinea. Rămăsese chircit de parcă era blestemat. îl săpa la rădăcină, îl uda, îi punea sprijoană ca să nu-l doboare vîntul, dar degeaba..

Auzise din oameni că acolo unde pomul din fața casei nu umbrește din belșug prispa casei și pragul ca să stai duminica la sporovăială cu neamurile și cu prietenii, apoi acolo nu-i noroc și „doamne-ajută“.

Amărăciunea aceasta o ținea în inima lui ca să nu mai trezească bănuieli și presupuneri în mintea și sufletul neveste-si.

îi părea rău că-l sădise. Mai bine lăsa locul gol. Se potrivise la un schimnic de la Mînăstire, Ia care se dusese să se spovedească înainte de însurătoare. «Du-te, fiule la sfînta Mînăstire la schimnicul cel vechi de zile și spovăduiește-te, înainte de a aduce femeie în casa ta, ca să ai noroc și binecuvîntare de la Dumnezeu», îi spusese maică-sa, Dumnezeu s-o ierte... Putea să nu asculte?

Schivnicul l-a spovăduit și i-a dat canon: «să sădești, omule, un pom în fața casei tale, îndată ce te-nsori, ca să stai la umbra lui, pe prispă, cu nevasta și cu pruncii tăi iar cînd vei fi bătrîn, să stai la umbra lui cu nepoții și să le spui povești. Și să rămînă pomul acesta amintire in veac urmașilor tăi. Să spună strănepoții privind la dînsul: „acesta-i pomul strămoșului nostru de demult, pe care l-a sădit în fața casei sale cînd și-a adus în casă femeie după

 legiuită rînduială, cu nuntă și dumnezeiască binecuvîntare “».

Așa avea obiceiul călugărul acela cu barbă albă, slab și uscat ca lemnul de toacă; după fiecare spovedanie, nu dădea omului alt canon decît sădirea unui pom. Să-l sădească și să-l îngrijească pînă se va face mare, puternic și rămuros. Că nu se pot șterge păcatele, spunea el, oricît de milos ar fi Dumnezeu, dacă nu face și omul fapte bune. Iar faptă mai bună ca sădirea și îngrijirea unui pom, nici că se află.

Putea să nu asculte și de data aceasta? Numai că, iată, pomul sădit de dînsul, deși trecuseră ani de zile, stătea încleștat de rădăcină și nu-și dădea drumul in sus și în lături. Nici de tăiat nu-l putea tăia. Era doar de la canon".

Gestul sădirii unui pom sau al oricărei alte semințe vegetale este o imitație a fulgurației primordiale a Soarelui spiritual, creator de lumi, I A H. Sfintul Gheorghe, călare pe un cal de foc, înfingîndu-și lancea în botul balaurului teluric răsturnat și prin aceasta fixîndu-1 în glie, este o specificare a lui I A H, determinînd simbioza unei esențe cu o substanță, a Uscatului ignifer cu Umidul radical. Căci Sfintul Gheorghe și Balaurul, antagoniști în ochii celor ce privesc din afară (părinții înspă.imîntați ai fetei dusă la sacrificiu), sînt în realitate complementari pe verticală, în modul ierarhic. Este ceea ce se numește în Alchimie imobilizarea veșnicei curgeri prin Fix.

Eroul nostru, pe care tot Gheorghe îl cheamă, adică „lucrătorul pămîntului", (Gheorghios, în grecește) — dar nu ca un argat, ci ca soarele care-și împlîntă sulița în balaurul iernii, la 23 aprilie, ca Apolon omorînd pe Python, fiul mîlului, — prin sădirea unui pom determină un ax vertical pe întinderea Gaiei, facînd să răsară la suprafață un

punct pe un plan dat de existență, care printr-o amplificare vibratorie va face să treacă o latență de la potență la act. Și este natural ca simbolismul acestei fulgurații prime să fie de ordine vegetală, pe pământul nostru, a cărui origine și

 centru este o grădină, Paradisul terestru. Este o sămînță din Arborele Lumii pe care Gheorghe o sădește în fața casei lui. în virtutea legii de analogie și de interdependență a planurilor de fire, acea fulgurație supracosmică, deasupra evilor, este figurată de plantarea unui pui de copac în fața unei căsuțe țărănești, gest care se leagă cu prototipul lui ceresc. Actul *in divinis* își are terminusul necesar în fapta țăranului.

„Sădise pomul în fața casei, de ani de zile, chiar din anul cînd se însurase".

Altfel spus, sădirea pomului este strict solidară cu o hierogamie. Adam și Eva se țin de-a dreapta și de-a stingă Arborelui Vieții, ceea ce arată caracterul sintetic și androginie al acestuia. Și dacă o hierogamie își bre rod în lumea noastră, cu atît aceasta se lămurește în planurile superioare ale Firii, în care reprezintă fără umbră pe Dumnezeul ce produce și rezoarbe lumile în unitatea lor principială. Aplicarea eficace a simbolismului cere în fiecare clipă posibilitatea saltului calitativ al detaliului microscopic în slava Tăriei.

Dar necazul lui Gheorghe era că pomul nu creștea, ci rămînea închircit, ceea ce își are o explicație imediată în vitregia ambianței, dar și în faptul că nu sosise clipa cînd un nou ciclu să-și învoalte posibilitățile evolutive, căci legea ciclurilor este strict solidară și condiționată de știința numerelor, care, singură, determină ziua și ceasul.

Gheorghe ar fi tăiat pomul, cum poruncește

Hristos despre smochinul neroditor, dar sădirea lui fusese urmarea poruncii unui schimnic bătrin la care-1 trimisese maică-sa ca să se spovedească și să se împărtășească înainte de însurătoare: „— *Du-te fiule, la sfinta Mînăstire, la schimnicul cel vechi de zile".*

Este interesantă expresia „Schimnicul cel vechi de zile“, identică aproape cu „Bătrînul zilelor“ din Kabala iudaică,

88 desemnînd principiul ciclilor de existență, autorul lor, care este în centrul lor și deasupra lor. In realitate, el este expresia hominală a Centrului Lumii, în jurul căruia se rotesc eonii. Un răsad al lui îl sădește Gheorghe în fața casei. Din aeastă perspectivă se înțelege ce simbolizează indicația că la umbra lui sporovăiesc și se sfătuiesc oamenii. Este vorba de Marele Sfat care orînduiește Devenirea lumii. Acest Mare Sfat se perpetuează și se înnoiește în decursul generațiilor, într-o familie care, în primul rînd, este spirituală. Casa, în realitate, este un templu subordonat arborelui; nu copacul se află în fața ei, ci ea este coextensivă copacului, la rădăcina lui, regentînd tot ce Marele Arhitect clădește în decursul evilor. Putem astfel tîlcui vorbele pustnicului; „Să sădești, omule, un pom în fața casei tale, îndată ce te însori, ca să stai la umbra lui, pe prispă, cu nevasta și cu pruncii tăi iar cînd vei fi bătrîn să stai ia umbra lui cu nepoții și să le spui povești. Și să rămînă pomul acela amintire în, veac urmașilor tăi. Să spună strănepoților privind la dînsul; acesta-i pomul strămoșului nostru de demult, pe care l-a sădit în fața casei sale cînd și-a adus în casă femeie după legiuită rînduială, cu nuntă și cu dumnezeiască binecuvîntare". Totodată vorbele că „faptă mai bună ca sădirea și îngrijirea unui pom, nici că se

află" amintesc de zicala hindusă că „un brahman nu se poate face hermit decît după ce a întemeiat o familie, a scris o carte și a sădit un pom".

Spuneam că gospodăria întemeiată este un templu la poalele Arborelui Lumii. Ea amintește „Mînăstirea mare cu nouă altare" din colindele noastre, mai ales modul cum aceasta derivă și se identifică de fapt cu centrul și Axul Lumii:

„A venit omul mare
Cu o secure mare, La o pădure mare Și-a ales un copac mare

Din care a făcut o Mînăstire mare
Cu nouă altare
Și la dalba mînăstire Nouă preoți preoțesc, Nouă dascăli citesc In locaș dumnezeiesc. Iar cînd popa cel mai mare Zări ieșind sfîntul soare Se bucură foarte tare Și la el că se uita Și din gură-așa grăia..."

Simbolismul popular al Arborelui se îmbină, în colindă, cu cel solar; soarele este considerat ca fructul Arborelui Lumii.

„Acu, numai iacă *într-o zi, pe cînd venea el de la cimp, obosit peste măsură, și trecea pe* cărarea ce ducea pe lingă mlaștina de lingă sat, i s-a întîmplat un lucru de mirare.*

In mlaștină căzuse un om bătrîn cu părul și barba albă și striga după ajutor. Mlaștina era âdincă și se intimplaseră de-a lungul anilor multe nenorociri. Căzuseră în ea vite și copii (din hîrjoneală) și nu mai ieșiseră. încercară oameni s-o sece, dar nu putură. Mlaștina avea niște izvoare pe dedesubt care o hrăneau de o țineau vie și dușmănoasă. Se vorbea că ar fi o mlaștină

blestemată...

Și-acum,,poftim, bătrînul, ista! Gheorghe n-a mai stat la gînduri nici o clipă căci bătrînul se scufunda văzînd cu ochii. A sărit îmbrăcat așa cum era, l-a înhățat pe bătrîn de-o mînă, l-a tras către dinsul, s-a luptat înnebunit cu smîrcurile care voiau pe semne să-i înghită pe amîndoi și cu vai nevoie a ieșit la mal. Cum a ieșit, greu de înțeles! Oamenii din sat s-au crucit și nu le venea să creadă. «Se vede că m-a întărit Dumnezeu că altfel ne-am fi dus la fund amîndoi»... gîndea în sine Gheorghe, gîfîind și curățindu-și milul de pe mîini, de pe piept, de pe față și păr.

90

Cînd își îndreptă însă ochii către bătrinuî de alături, minune nemaivăzută: bătrînul era liniștit și curat de parcă nici nu l-ar fi atins mlaștina, cu fața blîndă, cu ochii albaștri și cu părul, nu alb cum i se păruse la început, ci argintiu și strălucitor".

Intîmplarea amintește de sfintul Christofor și de sfintul Iulian, iubitorul de oaspeți, care au dus pe Hristos în brațe, peste o apă.

Era aproape inutil să subliniem că mlaștina este identică cu „borboros“-ul (cuvînt a cărui traducere de altminteri în română este „mlaștină", iar în franceză „bourbier") care în misterele antice desemna starea marii majorități a oamenilor, lipsită de autonomie și de libertatea mișcărilor, atrași și supți de abisurile iadului. Inițiabilii ce mergeau din Atbena spre Eleusis trebuiau, în timpul procesiunii, să străbată un astfel de „borboros[11]. Probațiunea era rituală, comună tuturor inițiaților; înainte de „salire alle stelle“, de a se cățăra spre stele, oamenii trebuie să străbată și să elimine posibilitățile lor infernale. Tot așa, o zicală inițiatică

spune că acolo unde se deschide o poartă a cerului se cască și o gură a iadului. Amîndouă, arbore și mlaștină, se găsesc în satul nostru, în proximitate spațială.

Dar starea bătrînului din mlaștină nu era aceeași cu a celorlalți oameni; el este neafectat de mlaștină, curat ca îmbrăcat de eter, ceea ce arată caracterul său de „misionat[11], de Avatara.

In realitate este identic cu „schimnicul cel vechi de zile“ de la începutul basmului care i-a poruncit lui Gheorghe să sădească un copac în fața casei; este o ipostază a lui care-1 pune la încercare pe omul nostru, declanșînd astfel creșterea și „definitivarea[11] copacului închircit, redus deocamdată la o simplă potențialitate.

De notat că scoaterea lui Dumnezeu din mlaștină a avut loc seara, deci în al doilea echinox al oricărui ciclu, punct de echilibru care trece repede și în care trebuie luată decizia de

91 către spirit pe ce drum apucă. Dacă Gheorghe „nu l-ar fi scos pe Dumnezeu din mlaștină" ar fi intrat în fagașul forțelor negative a căror putere crește totdeauna începînd cu al doilea echinox al unui ciclu (fie cosmic, fie al evoluției unui spirit) pînă la sfirșitul ciclului.

„Bătrînul acesta a deschis gura și a grăit către Gheorghe: — Cu se să te răsplătesc că m-ai scăpat de la moarte?
Lui Gheorghe i-a fost frică tare și i-a răspuns:
— Cu nimica, Doamne!
Bătrînul nu s-a lăsat:

— Nu se poate. Altfel nu se poate (pentru că așa este legea „acțiunilor și reacțiunilor concordante" — Apurva, n.n.).

Atunci Gheorghe și-a amintit de pomul din fața casei lui și a îndrăznit să spună:

— Doamne, fă să am în fața casei mele, un pom ca lumea.

— Gheorghe, a vorbit din nou bătrînul, tu spui un pom ca lumea; vrei un pom frumos sau un pom bogat? ca să știu și eu ce să fac?

Gheorghe s-a scărpinat în cap cu nedumerire. Nu știa cum să se hotărască. Se gîndea că și cu un pom bogat, tot sărac este! Că ce poate fi bogăția unui singur pom? Dac-ar avea cîteva zeci de pomi sau cîteva sute, cum au bogății satului, ar fi altceva. Dar așa...

— Doamne, fă să am un pom frumos în fața casei! s-a hotărît el".

Cu alte cuvinte, Gheorghe are de ales între cantitate și calitate și face alegerea cea bună, căci frumosul este prezența reală a lui Dumnezeu în lumea noastră. Altfel

 spus, dacă înlocuim cantitatea cu bunătatea, Frumusețea rămînînd aceeași, Bunătatea este fața externă a lui Dumnezeu pe cînd Frumusețea este fața lui internă, dar potrivit legii de analogie inversă pe pămînt frumusețea este vizibilă, pe cînd bunătatea este invizibilă. De aceea, cînd Gheorghe alege Frumusețea coboară pe Dumnezeu pe pămînt, ceea ce înseamnă, într-un anumit loc și într-un anumit timp, suprimarea legilor de aramă care conduc lumea noastră. Și într-adevăr, în fața casei lui Gheorghe se ridică, miraculos și într-o clipă, Arborele vieții, Axis Mundi, în care toate condițiile limitative ale stării noastre de fire sînt

desființate.

«Bine Gheorghe a spus bătrînul. Mîine dimineață ai să ai în fața casei un pom mare și frumos și așa va rămîne pentru totdeauna. Pomul va fi de aur și va avea în yîrf o pasăre de aur cu pui de aur și pasărea aceasta va juca acolo sus cu puii ei și va cînta. Să nu se atingă nimeni din familia ta de pomul acesta. Nici familia ta, nici tu. Și nici urmașii tăi. Că dacă-1 atinge cineva, pomul cel frumos pe care l-ai dorit piere, se face nevăzut și rămîne în locul lui alt pom».

Și grăind acestea, bătrînul s-a făcut pe dată nevăzut, lăsîndu-1 pe Gheorghe speriat și nedumerit. Se întreba chiar dacă n-a visat. Nu putea să fie vis, se lămurea și se întărea el singur, pentru că era plin de tot mîlul greu mirositor al mlaștinei și se vedea și malul rupt, frămîntat și amestecat în tot felul, al mlaștinei, așa cum s-a năcăjit el cu groaza morții în suflet ca să-l scape pe bătrîn și pe sine.

— Ce-i cu tine? l-a luat femeia la rost, acasă, cînd l-a văzut în halul acela.

— L-am scos pe Dumnezeu în spate din mlaștină, a îngăimat Gheorghe.

— Ce-ai făcut?

— Doar am spus! L-am scos pe Dumnezeu din mlaștină. Se zbătea și striga ajutor. N-aveam ce face. Tocmai treceam pe-acolo. Soarele stătea s-apună.

— Omule, lasă prostiile! Ai căzut în mlaștină, păcătosule, adormitule! Puteai să te-neci și mă lăsai văduană cu trei copchii și cu unul în pîntece!"

Văicăreala femeii se prelungește pînă cînd Gheorghe îi spune:

„— Ajunge, femeie, că rîd vecinii de noi! Nu glumesc și nici nu sînt nebun. L-am scos pe Dumnezeu din mlaștină, cum ți-am spus și drept răsplată, mîini dimineață, în zorii zilei, ai să vezi un pom de aur în fața casei noastre, în locul pricăjitului de pom pe care îl avem acuma...

Femeia a ascultat cu băgare de seamă, ștergîndu-și lacrimile, ce spune omul ei și abia acum se îngrozește cu adevărat și începe să bocească și mai tare:

— „Doamne, ai trimis foc și jăratic pe capul nostru! Ce ți- am făcut, Doamne, ce ți-am greșit, de-ai trimis nebunia în capul omului meu. Mai bine, Doamne, se îneca în mlaștina blestemată decit înnebunea! Mai bine aveam un mort în casă decît un nebun!"

Și văicăreala femeii continuă de parcă-i facea plăcere să se asculte pe ea însăși, ceea ce arată că forțele negative nu înțeleg prea bine ce se întîmplă, dar simt că este ceva împotriva lor și ele nu pot renunța la influența crescîndă și ar fi preferat ca Gheorghe să moară cu starea sa inferioară ca să-l aibă mereu sub puterea lor decît să treacă pe o treaptă superioară în care îl pot scăpa de sub dominație.

Al doilea pom, cel de aur, apare dimineața, deci după primul echinox (de echilibru Yin—Yang) a unui ciclu, cînd forțele pozitive sînt în creștere și mai puternice ca cele negative.

„Dar a doua zi, cînd a văzut cu adevărat pomul de aur în fața casei, nu s-a mai îndoit și n-a mai bocit ci s-a bucurat și s-a minunat; se uita cu sfială la omul ei.

— Omule, iartă-mă!

Gheorghe i-a povestit cu deamănuntul toată întâmplarea. I-a chemat și pe copii și, așa cit puteau înțelege ei, le-a spus și lor. N-a uitat să le spună că nu-i voie să se atingă cineva de pomul acesta sfînt.

A povestit și vecinilor (că Dumnezeu îi dăduse voie). A spus și părintelui din sat. A spus la tot omul și la tot drumețul care trecea pe acolo și întreba. Toți știau că nu-i voie să te atingi de pom. Că dacă se atinge de pom -unul din casa lui Gheorghe, se schimbă în alt pom. Că dacă se atinge unul din afară, vrînd să fure ceva sau să strice ceva, acela va muri!

Se dusese vestea pînă departe despre minunea din ograda lui Gheorghe. Pînă și împăratul acelei țări și' împărăteasa și coconii lor au venit în caleașcă trasă de patru cai, cu sulițași călări înainte și îndărăt, ca să vadă minunea".

Dumnezeu scos din mlaștină de o ființă exterioară închipuie promovarea elementului olimpic din om ținut captiv de elementele titanice: Dionysos, fiul lui Zeus, a fost sfîșiat de titani. Tatăl ceresc i-a mistuit cu fulgerul său și din cenușa lor l-a făcut pe om, a cărui misiune este să elibereze scînteia olimpică din centrul său. Este o schimbare a accentului de gravitate din om, din cantitativ în calitativ, prin subtila „artă a balanțelor" cum este numită în hermetism. Aceasta înseamnă că episodul din basmul românesc, ca și tot restul, comportă și o interpretare microcosmică. Procedeul este dealtminteri adevărat pentru toate miturile.

Această liberare a elementului olimpic a scînteii divine din robia titanică (a impurificărilor) este

 principală a omului pe pământ, mai întîi în ce-l privește ca individ, apoi și în macrocosmos, întrucît omul ocupă locul central în planul nostru de existență. Inițierea în Mistere avea aceasta ca principală țintă. Cînd scînteia olimpică a fost dezrobită de întunecime, ea capătă un rol pozitiv, echivalent cu uleiul care hrănește feștila Eternității. Operația este numită în Kabală „Makifim", *deplasare a luminilor,* ceea ce era inferior se transmută în superior, iar superiorul se corporifică. Omul autonom devine un arbore inversat, cu rădăcinile în cer.

în alți termeni, Kabala solidarizează statutul (exilul) Șehinei (prezența reală a divinității în om și în univers) cu Statutul poporului evreu. Eliberarea scînteii divine din evreul pios va duce și la eliberarea din Exil și niciodată inversul.

Faptul că Gheorghe scoate din mlaștină pe Dumnezeu „liniștit" și curat de parcă nu l-ar fi atins „mlaștina" amintește doctrina creștină a celor două naturi din Hristos: Dumnezeul suferitor (Deus patibilis) nu afectează pe Dumnezeul transcendent, impasibil, deși ipostazele sînt indisolubil solidare.

Dumnezeu îmbie pe Gheorghe cu orice dar și-ar dori. Intimidat și modest, țăranul se recuză. Dar Dumnezeu de data asta poruncește: Gheorghe nu are dreptul să refuze. Domnul, zice textual: „Altfel nu se poate". Altfel spus, fapta bună sau rea a omului face să intre în acțiune o lege. Este o ilustrare a *Apurvei,* a legii „Acțiunilor și Reacțiunilor concordante".

Printr-un miracol, copăcelul închircit devine peste noapte Arborele Lumii. Ca în toate miracolele și acesta este o trecere la limită a unui lung proces neperceput din afară. Seamănă cu cristalizarea

subită a unei soluții suprasaturate de sare.

Reamintim că Gheorghe a ales, la somația Domnului, Arborele Frumuseții în locul Arborelui Bogăției. Or, frumusețea este inefabilă, intangibilă. De aceea Dumnezeu

poruncește cu strășnicie ca nimeni să nu se atingă de pom, „nimeni din familia ta și urmașii tăi".

Arborele frumuseții este prin definiție Arborele unității și chiar a ceea ce este deasupra ei; bogăția este, prin definiție, multiplicitate, reductibilă firesc la dualitate, care își are rădăcina în Arborele dual al Cunoștinței Binelui și Răului, deosebit de Arborele Vieții care, singur, se află în centrul Raiului.

Deocamdată vom sublinia că, în ciuda aparențelor, Gheorghe nu poate fi identificat, tale-quale, cu Adam, deoarece alegerea pe care o face este exact contrară a » acestuia din urmă.

Deci pomul este mare și frumos și așa va rămîne pentru. totdeauna. Pomul este de aur, are în vîrf o pasăre de aur, pasărea se joacă împreună cu puii ei și cîntă. Nimeni nu are dreptul să se atingă^de pomul frumos, pentru că dispare și rămîne în locul lui alt pom.

Pomul rămîne mare și frumos pentru totdeauna, pentru că reprezintă în lumea noastră perpetuitatea și chiar Eternitatea, și intersectează planul nostru de fire în centrul lui, care nu mai este spațial. Chiar geometric antinomiile se resorb în centru. Este de aur pentru că se reactualizează în toată plenitudinea, din vîrsta de aur.

Este o unanimitate tradițională în a socoti Arborele ca simbolizînd Axis Mundi, iar crengile lui ca stările multiple de fire, orizontale față de verticala trunchiului, simbol al Osiei Lumii, străbătîndu-le prin centrul lor și unificîndu-le în Manifestarea Totală. Păsările — iar unanimitate

tradițională! — sînt entități angelice, situîndu-se pe crengi, în planurile superioare de fire, lumea noastră fiind luată ca plan de referință. Reamintim parabola evanghelică despre grăuntele de mușțar care devine copac mare unde se adăpostesc păsările cerului.

Or, în basmul nostru, se vorbește de o *singură* pasăre de aur așezată exact în vîrful arborelui, al verticalei polare, și nu excentrică asemenea păsărilor ce se află pe crengile

97 laterale. Aceasta înseamnă că avem de-a face cu un șef din ierarhia cerească. Puii de aur, probabil în număr de 6, reprezintă constelația zodiacală Cloșca cu pui (Pleiadele 1+6); cînd sînt în număr de 7, mai pot reprezenta sferele planetare, stelele Carului Mare, crucea cu trei dimensiuni (1 centru + 3 drepte), cele 6+1, zilele Creațiunii.

Avem toate motivele să credem că simbolismul Arborelui în basmul nostru aparține Tradiției Primordiale, motive extrinsece, derivînd din datele ce ne-au rămas, despre tradițiile dacice, dar și intrinsece povestirii. .

Ni se spune că pasărea din vîrful Arborelui cîntă și joacă împreună cu puii ei. Este vorba de un dans și de o muzică sacră, exprimînd Armonia Sferelor, elaborată în Centrul lumii, iradiind în tot Universul pe care-1 regentează, însuflețindu-1.

Am mai spus de ce Dumnezeu a interzis lui Gheorghe și tuturor să atingă arborele. Cînd Hristos i-a spus Măriei Magdalena să nu se atingă de El, (noli me tangere), Maria a ascultat; de aceea este cea mai mare dintre sfinte, co-răscumpărătoare a neamului omenesc, ca și Maica Domnului, al cărei nume îl poartă. Reamintim că pomul din basmul nostru este Arborele Frumuseții și de aceea neatingibil.

„Dar de săraci, tot săraci eram..." ceea ce, pe lîngă sensul material, trebuie înțeles și în sensul Evangheliei în care se spune că mîntuirea și cunoașterea nu sînt accesibile decît celor săraci cu duhul, adică acelora care și-au unificat astfel spiritul ca să poată oglindi Unitatea, care nu se poate reflecta într-un iaz zbuciumat de mii de valuri.

98

„După cîțiva ani (care în mituri pot fi eoni, n.n.) *femeia lui Ion a început să cîrteâscă. Că ce folos are ea de la pom? Că de ce a fost prostălău și n-a cerut și el altceva din care să aibă un folos? Că chelului tichie de mărgăritar îi trebuie?* (Gura păcătosului: tocmai chelului îi trebuie tichie de mărgăritar, n.n.). *Că ce se zgîiesc la poarta lor toți veniții de pe lume, de nu mai are liniște?Și cite și mai cîte...*

— Măi femeie, fii liniștită și nu cîrti că s-a mînia Dumnezeu. Vrei să pățim vreo poznă? Tu nu vezi că aici îi lucru dumnezeiesc?

Femeia se mai liniștea un timp. Dar cînd vedea că copchii cresc mari, că fetele se ridică și le vine rindul să iasă la horă și nu-i Ia casă-nici vacă cu lapte, nici porc de tăiat la Crăciun, nici plug, nici boi la arat, nici pîine deajuns în pod, iar o apucau hachițele.

— Taie-1, dracului, de pom că mai mult îmi face sînge rău cînd îl văd plin de aur și de podoabe, iar noi sîntem plini de sărăcie. Tu nu vezi că cu un pom de aista, sărăcia noastră sare și mai mult în ochi?

Gheorghe însă o lua cu vorbă bună și o potolea. Pentru el nu era plăcere mai mare decît să stea noaptea tîrziu și să vadă cum în întuneric tot copacul strălucește ca o văpaie potolită și cum

pasărea din virf joacă cu puii ei rotindu-se și cîntînd mai frumos decît privighetoarea."

Nici nu se poate indica mai bine preponderența facultăților contemplative și spirituale la bărbat (yang) a celor active și materiale la femeie (yin).

Reluăm:

„După ce stătea așa pe prispa casei de lut, se liniștea, uita de necazurile și zăduful zilei, și simțea cum capătă putere ca a doua zi să ia de la capăt munca pe la cei bogați.

Anii au trecut. Copchiii au crescut și ei. Erau acum în total șapte: trei băieți și patru fete".

99

Dacă puii de pasăre erau șapte, apoi copii lui Gheorghe, tot șapte, erau un reflex pămîntean al lor.

„într-o zi, nevasta lui Gheorghe și cu băiatul lor cel mai mare se sfătuiesc cit se sfătuiesc și la urmă hotărăsc ca el, flăcăul, care era și mare vînător, să tragă cu arcul și să doboare pasărea de sus. Că ce adică are să se îhtîmple? Bătrînul acela a spus că dacă vreunul din familia lor se atinge de pom, atunci pomul se schimbă din pomul de aur, în alt pom! Dar ei nu se ating de el. Nu pun nici unul din ei, nici mina, nici degetul, nici limba, nici măcar vîrful unghiei. Ei trimit doar o săgeată în pasărea de sus. Să cadă jos, s-o ia, să vadă și ei ce-i cu ea, s-o vîndă, să se îmbogățească. Pomul are să rămînă

tot așa că doar nu l-au atins. Iar dacă a fi *să se schimbe, să se schimbe atunci! Să vadă în ce fel de pom se schimbă. Poate se schimbă intr-un pom mai frumos ca aista și atunci tot au un folos. Da dacă s-a schimba in unul mai urît, atîta pagubă, că mai săraci ca acuma, tot n-or fi!"*

Este raționamentul tip al tuturor făuritorilor de subversiuni, care fac rămășag cu necunoscutul,cu aleatorul tîrg ce se dovedește pînă la urmă un pact cu minciuna, o cochetărie cu Abisul, un joc pe funie, deasupra prăpastiei, a măscăriciului. Se sacrifică o certitudine pentru o ipoteză- nălucă. (Ce-ar fi? Dacă-ar fi?). Spiritul întregului joc este centrat pe captitativ. Omorîm pasărea, dar rămîne in schimb tot pomul!

„Cum au zis, au și făcut. Dar în clipa cînd săgeata a pornit din arc, pasărea măiastră cu puii ei de aur a zburat

100 *în sus și s-a tot dus pînă nu s-a mai văzut iar pomul de aur s-a schimbat și el pe loc într-alt pom rotat, cum nu se mai văzuse niciodată pe nicăierea, rămuros, plin de fructe mari și rotunde și foarte bune la gust.*

Cînd a venit Gheorghe de la munca lui, a rămas trăsnit. A strigat la ei, i-a batjocorit, i-a amenințat, apoi s-a așezat pe prispă, acolo unde se așeza de obicei cînd asculta cîntecul fără seamăn al păsării măiestre și a plîns cu amar.

Nu mai avea nici un curaj și nici o bucurie. Parcă se rupsese ceva dintr-însul. I se părea că a doua zi, n-are să mai poată pleca la muncă. Pînă acum asculta cîntecul păsării, se uita la strălucirea pomului și se umplea de putere. De acuma înainte are să fie tare greu, își zicea el deznădăjduit.

în aceiași noapte s-a arătat în vis bătrînul acela

pe care nu-l mai văzuse de atîția ani. Era neschimbat și i-a vorbit cu blîndețe:

— Eu sînt Domnul Dumnezeul tău și tu ești fiul meu prea iubit. întărește-ți inima și nu lăsa înstrăinarea să doboare sufletul tău! Bucură-te, că eu n-am uitat ce-ai făcut pentru mine. Și în veci nu voi uita că cu prețul vieții tale l-ai luat în spate pe Domnul Dumnezeul tău!"

Binecuvîntare pe care Dumnezeu nu o poate da decît unui Avatara sau unui colaborator îngeresc de pe pămînt pentru mîntuirea oamenilor, deci nepătat de orice vină. După cum Dumnezeu, la începutul basmului, iese alb și curat din mlaștină, tot așa și Gheorghe iese nepătat, *sans peur et sans reproche,* din întorsătura care s-a produs. Se vede cît de prudenți trebuie să fim în aprecierile noastre. Nu trebuie să ne grăbim să identificăm pe Gheorghe cu Adam.

De altminteri, doctrina ciclică în faza ei inevitabil descendentă este o realitate cunoscută în tradițiile cu formă metafizic-mitologică, deoarece gravitatea este una din legile fundamentale ale universului, inerentă și desfășurării ciclice; doctrina păcatului originar este o ferestruică îngustă

 destinată unei categorii de umanitate cu puțină calificare intelectuală, la care evidența metafizică este înlocuită cu codurile de legi. Aceasta, fără prejudiciul dimensiunii ezoterice care se suprapune, invizibilă și inevitabilă, pe schela exoterismului și a legiferării religioase. Multiplicitatea stărilor de fire implică și diversitatea perspectivelor.

Notăm în treacăt caracterul exclusiv cantitativ implicit în gestul băiatului și al mamei lui. (Nu ne atingem de ditai copacul, impresionant prin mărimea și dimensiunile lui, ci doar de o jivină care

aproape nici nu se vede). Tot așa poți spune: „Nu ne atingem de cerc care înfășoară un continent ci doar de centrul lui, pe care de altminteri încercăm să-l dibuim, căci nimeni nu-1 vede“. In adevăr, nimeni nu poate atinge cu mijloace omenești centrul, care se sustrage oricărei uzurpări, și aceasta o arată admirabil basmul cînd săgeata nu nimerește pasărea evanescentă, prezentă nicăieri și pretutindeni, pentru că se află în altă dimensiune decît a noastră.

Numai în elementele de basm citate pînă acum se poate desprinde în ce moment ciclic se situează mitul. In prima parte, sub mișuna facialelor țărănești se manifestă în pura ei strălucire Tradiția Primordială orbitor pusă în evidență de Arborele de Aur și de Pasărea măiastră de Aur. Ce le ia locul .după aparenta răzvrătire a Fiului Femeii o spune limpede citatul în continuare care arată și făgăduință lui Dumnezeu:

„Drept aceea, Pasărea de Aur care-ți cînta și te întărea și-ți umplea inima de bucurie și de pace, n-a fost luată de tot de la ochii tăi. Ea se găsește pe cer, așezată de mine ca să fie

102 *priveliște și încîntare ochilor tăi. Uită-te pe cer și unde-i vedea un cuibar cu stele, acolo-i «Găinușa de Aur». Acolo n-o mai ajunge nici o săgeată.* (Constelația *«Cloșca cu pui»* — Pleiadele, n.n.).

Cînd vei simți că ți-i greu și că munca te doboară, că nedreptatea te încovoaie, ridică fruntea ta și ochii tăi și sufletul tău sus, către «Găinușă». Ai să te simți întărit și liniștit și curățit de toate

frămîntările și temerile".

Tot în treacăt, frumoasa ținută literară a textului aparține probabil culegătorului, nu povestitorului. Da/ forma lui actuală nu prejudiciază valoarea intrinsecă a simbolurilor. Nu este nici o contradicție. Să ne aducem aminte în cazul basmelor lui Creangă: s-a recunoscut că frumusețea lor literară nu prejudiciază însemnătatea lor folclorică și mai cu seamă cea ezoterică. - ■ -

Deocamdată, vedem că arborelui din prima parte a basmului, dispărut în cer, i se substituie ur altul care-1 reprezintă. Tot așa și în același mod, se poate infera că în locul păsării primitive apare o alta, „înlocuitoare"; și aici atingem problema atît de importantă din punctul de vedere al doctrinei tradiționale a ciclilor, problema *substituirilor.* Pentru a fi înțeleasă, trebuie să avem mereu în minte faptul că după concepția tradițională un ciclu are un mers ascendent și apoi descendent. Și atunci cînd o civilizație decade și apoi dispare, se ocultează și simbolurile definitorii ale acestei civilizații care o reprezentau existențial; ele sînt înlocuite cu altele, potrivite cu trăsăturile noii civilizații și cu noua mentalitate a oamenilor, simboluri care sînt *substitute* ale celor vechi, dispărute și intrate în umbră, înfățișarea este alta, dar firul de continuitate este neștirbit; un nou copac, dar tot copac, o nouă pasăre, dar care își păstrează tot numele de pasăre. Acesta este sensul cuvîntului *substitut* chiar în vorbirea curentă.

Cui se substituie, ce se substituie și cum' se substituie în locul celor dispărute? în ce privește arborele din prima parte

 a basmului, constatăm că nu i se spune numele, doar că este de aur, că nu are o utilitate imediată,

că este esențialmente făcut ca să fie contemplat; că rostul său funcțional este plenitudinea, o plenitudine care regenerează elementele spirituale, psihice și fizice ale aceluia care se uită dezinteresat la el. Și în vîrsta noastră întunecată se mai găsesc arbori care însumează noțiunea de frumusețe în primul rînd. Așa sînt bradul și stejarul, arbori nordici. Și cum Vîrsta de Aur este nordică și polară, probabil că avem de-a face în basm cu un stejar sau cu un conifer de aur. Intangibil pentru că este făcut exclusiv pentru contemplare, trăgîndu-și substanța din regnurile inefabile ale universului, o simplă încercare de pîngărire a omului îl face să dispară. Mizericordia divină însă îi substituie un alt copac mai puțin frumos, dar productiv și comestibil, adaptat unei noi faze a ciclului descendent, potrivit unei umanități care-și are centrul de gravitate în stomac.

Să reținem că două sînt obiectele pe care Dumnezeu le substituie altor două obiecte prime: mărul se substituie unui arbore primordial de aur, făcut exclusiv pentru contemplare, avîndu-și rațiunea suficientă în Frumusețe, brad, stejar, frasin, tei sau alt arbore nordic; în al doilea rînd, o găinușă apare în cer în locul altei păsări măestre care se află inițial în vîrful pomului, solidară cu el. Se pune întrebarea: tot găinușă era și pasărea primă? Dacă pomul de la început se schimbă în alt pom (măr), atunci și pasărea, solidară simbolic cu el, nu era în mod necesar alta decît constelația Găinușei sau a Pleiadelor în care s-a transformat; apoi primul volatil este imanent, coborît în lumea noastră, ultimul este transcendent, în Tărie.

înainte de a scoate cîteva implicații din aceste constatări, mai dăm cîteva precizări asupra Arborelui Lumii. Iată o descriere luată din Edda:

„Mi-amintesc de uriași născuți în aurora

timpurilor, De acei ce mi-au dat naștere.

104

Cunosc nouă lumi, nouă domenii acoperite de arborele lumii,
Acest arbore cu înțelepciune întemeiat care se implintă în sînul pămîntului.l.../
Știu că există un frasin numit Yggdrasil.
Vîrful arborelui este îmbăiat în albi vapori de apă, De acolo curg picături de rouă care cad în vale. Se înalță veșnic verde deasupra fintînii Urd".

Mircea Eliade susține că în unele iconografii pe un arbore este așezată o pasăre. De asemenea ne spune că pentru omul arhaic eficacitatea oricărui fapt sau ființă necesită un prototip ceresc. Prin urmare, în basmul nostru, arborele și pasărea coboară dintr-un prototip ceresc și se resorb în același prototip după ce și-au împlinit slujba pe pământ lăsînd în urmă substituted de care vorbeam și care au un caracter rezidual față de prototipuri.

Gheorghe al nostru este fără vină și fără pată. Dumnezeu nu numai că nli interzice ca în Biblie mîncarea mărului, ci din contră, îl îndeamnă pe Gheorghe să-l consume și să-i împrăștie în lume sămînța lui. Obiectul central, cu deamănuntul studiat în basmul românesc, este Pomul Vieții la care Biblia face o aluzie fugitivă în două cuvinte pe care nimeni nu le bagă în seamă. Este Arborele Unității.

Caracterul excepțional al basmului nostru

consistă în aceea că întreaga povestire se identifică în fapt cu marea Tradiție Primordială a actualei noastre umanități. Cum miturile apar într-o ambianță similară cu ele, se poate spune că ambianța românească precreștină era de natură Primordială. Și asupra acestui punct vom aduce mai jos

 precizări. 'Deocamdată să ne întoarcem la explicarea situației lui Gheorghe.

Prin înlocuirea pomului reiese clar că Gheorghe făcuse un mare pas înainte în urma succesivelor contemplări asupra pomului de aur, a dansului păsării și a ascultării cîntecului ei armonios. Reușise să realizeze în el însuși o purificare și o armonizare superioară stării lui anterioare. Alungarea păsării cu ajutorul unei săgeți trasă de un vînător care este de fapt tot Gheorghe (deoarece soția lui nu reprezintă decît elementul său negativ pe cale de purificare, iar copii, tjeptele de purificare pe care le parcursese) nu înseamnă (cunoscînd simbolul vînătorului, al arcului, al săgeții și al țintei) decît trecerea lui de la o stare de fire la alta. De la starea contemplativă la aceea de legătură directă cu dumnezeirea după cum reiese din visul său despre care vom mai vorbi; Aspectul de răzvrătire a femeii și a primului copil reprezintă acoperirea acestui act mistic și în același timp dă o logică gestului săgetării pe înțelesul marei mase profane din punct de vedere inițiatic și care nu putea deci pătrunde înțelesurile subtile.

Faptul că Gheorghe, atunci cînd se întoarce acasă și vede schimbarea copacului plînge și se vaită, ne arată cît de greu se trece, dintr-o stare de fire în alta și cît de greu înțeleg acest lucru spiritele încarnate. Dar,' din această trecere, ni se spune că ajungînd în stadiul respectiv de purificare, Gheorghe nu mai avea nevoie de un element material pămîntesc pe care să-și facă o concentrare

(ceea ce hindușii numesc concentrare cu sămînța), ci legătura lui cu divinitatea se putea face cu intermediari cosmici („cloșca cu pui“) prin care putea primi putere în rezolvarea tuturor problemelor.

„Nici pomul nu ți l-am luat de tot — spune Dumnezeu; în locul pomului cel dinții, ți-am dat alt pom, rămuros și umbros cu fructe bune de mîncat. Pomul acesta se va numi măr și fructele saje se vor numi mere".

106

Este interesant că se vorbește despre „fructe bune de mîncat“ (merele) cu alte cuvinte pot ajuta la interiorizarea a ceea ce reprezintă ele simbolic. Or, simbolul merelor este acela de fructe ale imortalității (din „Grădina Hesperidelor"). Este simbolul reînnoirii și veșnicei tinereți. Din punct de vedere platonician este simbolul cunoașterii, avînd sîmburii așezați în pentagramă (ceea ce se vede ușor dacă tăiem mărul în două jumătăți printr-un plan orizontal median). în tradiția celtică este simbol al științei magiei și al revelației; conform unor texte, Merlin își desfășoară activitatea de învățător sub un măr.

După origine, mărul (copac) reprezintă fecunditatea verbului divin.[18]

Dar Dumnezeu îi mai spune:

„De va cere de la tine un om bun, să-i dai sămînță din pomul acesta, dă-i! Și de va cere de la tine un om rău să-i dai sămînță din pomul acesta,

18 Jean Chevalier și Alain Ghecrbrant, *Dictionnairc des Symboles,* — la cuvîntul „Pommc“ — *passim.*

dă-i! Ca să se întindă în toată lumea și oamenii să-și aducă aminte de tine!"

Este o adevărată învestire a lui Gheorghe cu calitatea de „guru“, adică de ajutor pentru purificarea altor spirite încarnate în oameni. Aceste cuvinte prin care se vorbește de „sămînță" ne amintesc de parabola semănătorului din Evanghelie exprimată în altă formă în basmul nostru. Lui Gheorghe, după ce și-a lucrat pămîntul, adică și-a purificat spiritul, (căci acesta este sensul ezoteric de „lucrător al pămîntului"), i s-a dat sarcina de „semănător" cu toate implicațiile sale (Dumnezeu nu-i spune ca să dea celorlalți mere, ci sămînță din care să crească ei meri). Rodirea sămînței va depinde însă de calitatea spirituală a celor ce o primesc și de eforturile lor. Dacă această calitate este superioară și efortul va fi bine făcut și perseverent, vor putea ajunge și ei la purități din ce în ce mai înalte, poate chiar la starea angelică, și vor putea și ei să mănînce „mere" din propriul pom, în sensul ezoteric al.cuvîntului.

Fiecare tradiție a prezentei umanități formează un tot perfect, cel puțin în revelația ei primă, pentru că este instituită divin. Adevărul este imuabil, absolut, deasupra timpului și spațiului; cînd se manifestă într-o omenire în continuă devenire descendentă. Adevărul trebuie să ia coloritul momentului ciclic în care coboară; în mod necesar se învește cu servituțile temporale și spațiale, printr-un proces de adaptare la ambianță. Mai mult: nu toate tradițiile ies direct din Tradiția

Primordială; unele descind din tradiții secundare, care la rîndul lor se leagă imediat sau mediat de Tradiție. Aceasta, din perspectivă temporală. Există și localizări spațiale, căci cele două condiții sînt strîns solidare. Tradiția Primordială a fost nordică, la origine cel puțin, manifestîndu-se deci de-a lungul axului Nord—Sud. Abia atunci cînd a întîlnît un alt curent derivat din ea, dar venit dintr-o direcție Vest—Est, a asimilat elementele lui valabile și s-a deplasat spre Est. Aceasta în linii mari. Curentul, orizontal, facînd cruce cu cel vertical nordic, provine din insula pierdută din Occident, Atlantida. Catastrofa civilizației atlante ilustrează faptul că toate tradițiile secundare au un ciclu limitat; singură tradiția primă precede, străbate ciclul mare și-i poate supraviețui.

Pasărea măiastră zburată din pomul lui Gheorghe în înaltul cerului, după încercarea Arcașului, devine constelația Găinușa, numele popular al Pleiadelor. Aici trebuie să facem unele precizări pornind de mai departe și nu putem proceda mai bine decît luîndu-le din cartea lui

108

Rene Guenon, *Le roi du monde,* în capitolul „Noms et representations des centres spirituels“.

Guenon începe prin a reaminti că unul din numele Centrului Suprem, care regentează întregul ciclu în care trăim, poartă numele de Tuia, din care vechii greci au făcut Thule.

„Cuvîntul Tuia în sanscrită semnifică «balanță» și desemnează în particular semnul zodiacal cu acest nume, dar după o tradiție chinezească, Balanța cerească a fost la început Ursa Mare. Această remarcă este de cea mai mare importanță căci simbolismul ce se ratașează de Ursa Mare este natural legat în felul cel mai strîns cu acela al Polului. [...] Ar trebui examinat raportul care poate

exista între Balanța Polară și Balanța zodiacală. Aceasta, este privită ca «semnul Judecății» și ceea ce am spus mai înainte despre Balanță ca atribut al Justiției, cu privire la Melki-Tsedek („Rege al Justiției[11] subiect tratat de Guenon în alt capitol al lucrării menționate, n.n.) poate face înțeles cum numele său a constituit desemnarea Centrului Spiritual Suprem.

Tuia mai este numită «Insula albă» (și aici reamintim insula Levke (Albă) de la gurile Dunării, acum Insula șerpilor, n.n.) |...|. In India «insula albă» (Sweta Dwîpa), care este situată în regiunile depărtate ale nordului,'este privită ca «locuința fericiților», ceea ce o identifică limpede cu «Pământul celor vii» (aici ne gîndim la Pomul Vieții, cu același nume, n.n.). Există, totuși, o excepție aparentă; tradițiile celtice vorbesc mai ales de «insula verde» ca fiind «insula sfinților» sau «insula fericiților»; dar în centrul acestei insule se ridică «muntele alb» care, spune-se, nu-i submerjat de nici un potop și al cărui vîrf este de culoare purpurie. Acest «munte al soarelui», cum este de asemenea numit, este același lucru cu Meru (muntele sfînt al hindușilor, n.n.): de asemenea acest «munte alb» este înconjurat de o centură verde prin.faptul că este situat în mijlocul mării și în vîrful său strălucește triunghiul de lumină".[19]

Dar aceste localizări terestre, deși inaccesibile, nu sînt decît niște oglindiri în lumea noastră ale unor prototipuri cerești. Tuia pămînteană este reflexul unei Tule cerești (am văzut că termenul înseamnă Balanță) care sînt, cum reiese din precizările lui Guenon, sau Carul Mare sau Balanța zodiacală, constelație ce și-a păstrat pînă astăzi numele. Aceste transferuri de la o localizare polară,

19 Rene Guenon, *Lc roi du mondc,* Ed. Gallimard, Paris, 1958, p. 83—85.

la localizări zodiacale, adică de la o direcție Nord—Sud, la una Vest— Est, de la Solstiții la Echinox, marchează punctele de plecare ale unor tradiții secundare derivate din Tradiția Primordială sau, altfel spus, ale unor subcicli în ciclul mare. Acesta a fost cazul tradiției atlante ieșită din matca comună a tuturor tradițiilor și care s-a manifestat în insulele pierdute ale Occidentului a cărei catastrofa a fost descrisă de Platon în *Critias.* Tot la această catastrofa se referă episodul potopului lui Noe din Biblie. Aici, iar trebuie să ne referim la Guenon, care face considerații hotărîtoare, aplicîndu-se uluitor datelor din basmul nostru, de parcă Guenon și moș Rău și-ar fi vorbit.

Iată remarca lui Guenon, în aceeași carte, la același capitol, cu privire la Carul Mare, compus cum se știe din 7 stele; „Ursa mare este în India, *sapta-rikșa* (șapte Rikși, șapte înțelepți, n.n.) adică locuința simbolică a celor 7 Rikși; aceasta este, natural, conform cu tradiția hyperboreană, în timp ce, în tradiția atlantă, Ursa Mare este înlocuită în acest rol prin Pleiade, care sînt formate din 7 stele; se știe, de altminteri, că pentru greci, Pleiadele erau fiicele lui Atlas și, ca atare, numite de asemenea *Atlantide".*[20]

Ce înseamnă aceasta? Că în basmul nostru apariția găinușei, a Pleiadelor la Zenit, în funcția de Pol ceresc (pentru că se află în prelungirea arborelui lumii) semnifică începutul erei atlante, luînd locul altei constelații , Lebăda, ca pasăre a lui Apolon Hyperboreanul, sau mai degrabă una din cele trei constelații supreme polare, Carul Mare, Carul Mic, Dragonul median între ele. Se știe că datele astronomiei moderne confirmă tradiția că acum cîteva mii de ani, Polul ceresc se afla în

20 **Rcn<5 Gudnon,** *op. cit.* **pp. 83—84.**

Dragon intermediar între cele două Urse așa că, într-adevăr, Carul Mare și Carul Mic formau talgerele unei Balanțe al cărei ax era Dragonul însuși. De aceea Tuia, numele Centrului Suprem, cum am văzut, înseamnă în sanscrită Balanță.

Rămîne acum situarea ciclică a simbolismului Mărului, în afara datelor biblice pe care le posedăm. Unul în numele Centrului Suprem era acela de „insulă a fericiților" (Makaron nesoi). Guenon observă cu privire-la acest nume: „El reamintește de asemenea «insulele fericite» ale antichității occidentale; dar aceste insule erau așezate la vest («grădina hesperidelor»; *hesper* în grecește, *vesper* în latină, înseamnă seara, adică Occidentul), ceea ce indică o tradiție de origine atlantă și care te poate face de asemeni, să te gîndești la «Cerul Occidental» al tradiției tibetane".[21]

Cum în grădina Hesperidelor (Fiicele Serii) se află mărul Hesperidelor, mărul poate fi calificat drept un arbore și un fruct prin excelență atlant, simbol definitoriu al acestei civilizații; de aceea succede în povestea noastră unui arbore fără fructe comestibile, țesut pe ghergheful frumuseții, precum bradul, stejarul, frasinul. Acest fapt permite situarea basmului românesc în tradiția hyperboreană, deoarece numai în acel timp apare mărul atlant, substitut al primului arbore.

Și ca să arătăm ce era ograda lui Gheorghe, nu putem decît să terminăm cu sfirșitul capitolului din cartea lui Guenon, citată de noi:

„Este încă o remarcă de făcut asupra reprezentării centrului spiritual ca o insulă (sau o ogradă; amîndouă simbolurile sînt echivalente, din cauza caracterului lor central și circumscris, n.n.),

21 Rene Gu6non, *op. cit.* p. 84, nota 3.

care cuprinde *muntele sfînt.* (sau arborele sfînt; amîndoi sînt axiali, n.n.) căci pe lîngă faptul că o astfel de localizare a putut exista efectiv (deși nu toate «Țările Sfinte» sînt insule) ea trebuie să aibă și o semnificație simbolică. Faptele istorice ele însele, dar mai ales acelea ale istoriei sacre, traduc în felul lor adevăruri de ordin superior, din cauza legii de corespondență care este fundamentul însuși al simbolismului și unește toate lumile în armonia totală și universală. Ideea evocată reprezintă în mod esențial „stabilitatea" pe care am indicat-o precis ca fiind caracteristică Polului; insula rămîne imuabilă în mijlocul agitației neîncetate a valurilor, agitație care este o imagine a lumii exterioare; și trebuie să fi traversat «Marea Pasiunilor» pentru a ajunge la «Muntele Mîntuirii», la «Sanctuarul Păcii».

Și Guenon explică în nota nr. 1 la pagina 86, citind pe marele Yogi hindus Shankâracharya: „Yogi-ul după ce a traversat marea pasiunilor se unește cu Liniștea și posedă «Sinea» în plenitudinea sa, spune Shankâracharya (Atma-Bodha). Pasiunile sînt citate aici ca desenînd toate modificările contingente și tranzitorii care constituie curentul formelor: este domeniul «Apelor Inferioare» după simbolismul comun tuturor tradițiilor. De aceea, cucerirea Marii Păci este adesea reprezentată sub figura unei navigații (și este una din rațiunile pentru care nava în simbolismul creștin reprezintă Biserica); (toate periplurile au același sens; citățm cele mai celebre: periplul lui Ghilgameș, al Argonauților, al lui Ulyse, al sfîntului Brandan, n.n.)“. Cucerirea Marii Păci este simbolizată „Uneori printr-un război și Bhagavat-Gîta poate fi interpretată în acest sens după cum s-ar putea dezvolta din acest punct de vedere teoria „războiului sfint" (jihad) după doctrina islamică. Adăugăm că „mersul pe ape"

simbolizează dominația lumii formelor și a schimbărilor; Vișnu este numit Narayana, «Acel ce merge pe ape»; o apropiere se impune cu Evanghelia unde Hristos este văzut «mergînd pe ape».[22]

Fiind vorba de Hristos, este cel puțin semnificativ că Dumnezeu îl numește pe Gheorghe „Fiul meu prea iubit", nume dat în Evanghelie Mîntuitorului. Citatul de mai sus arată că Marea Pace o contemplă Gheorghe „cînd noaptea tîrziu vedea în întuneric copacul care strălucea ca o văpaie potolită" și pasărea din vîrf jucînd cu puii ei, rotindu-se și cîntînd mai frumos decît privighetoarea. Ar fi muncit toată viața din greu și n-ar fi cîrtit deloc, numai să poată sta seara tîrziu un ceas-două pe prispa casei, să se uite la pom și să asculte cîntecul păsării măiestre.

Pe de o parte, Gheorghe contemplă Marea Pace, căci Arborele Vieții nu poate crește decît acolo unde dualitatea (deci patimile), se resoarbe în Unitate, în Axa Lumii — pe de altă parte ascultă cîntecul păsării măiestre, care este cîntecul Eternității. Pasărea, după cum am mai spus, nu este un simplu înger, pentru că stă în vîrful copacului de aur, ci unul dintre șefii ierarhiei spirituale. Cîntecul său iese din armonia sferelor, cîntecul Verbului. De aceea casa lui Gheorghe devine de fapt un centru spiritual din care se împrăștie lumina, cunoașterea și mîntuirea celor ce o *cer și fac efortul de a crește pomul* din *sâmînța* pe care au primit-o. Căci Dumnezeu îi spune lui Gheprghe să dea „sămînță celor ce o cer", ceea ce ne amintește și de cuvintele Evangheliei: „Cere și ți se va da".

---

22 **Rcn6 GuCnon,** *op. cit.* **p. 86—87.**

POVESTEA VIEI

în călătoria sa extramundană, Dante întîlnește umbra șovăielnică a prietenului și concetățeanului său Brunette Latino, retor de faimă, strîngător al unui Tezaur de înțelepciune, celebru în epocă. Tresare și întreabă: *„Siete voi quivi, ser Brunetto?"* (aici sunteți, ser Brunetto) în tovărășia lui Brunetto Latino, învățase florentinul felul în care „l'uomo s'etema", cum o spune Dante cu cîteva versuri mai jos.

O fervoare analogă a fost atinsă cînd înverșunata adversitate a crepusculului ciclic ne-a răpit pe profesorul Vasile Popa. Aripa morții și a mitului i-au mîngîiat ultimele popasuri ale vieții. începuse să-și asimileze doctrina și tehnica de interpretare a imensului material folcloric pe care îl adunase; vrăjmășia timpurilor a sfarîmat puntea de cleștar care leagă țărmul nostru cu țara de dincolo de negură, punte inefabilă aruncată peste un abis pe care o umanitate nebună nu-1 mai poate simte; Se apropiase Vasile Popa, fără să o vadă

încă, de *Măre Tenebrarum* ? îi auzise

114 numai murmurul și neliniștea, cum Dante, în primii pași din Purgator, asculta vrăjit, din depărtare

„II tremolar della marina?"

A fost prietenul meu temerar? Manipularea cheilor necesită, ca și mînuirea otrăvurilor rare, mască și țevi de sticlă. De unde să le aibă? Cheile basmelor deschid poarta morții, pentru că deschid pe aceea a regenerării. Cîtimea de forță a reacției concordante este incalculabilă cu măsurile noastre. Atît știm: că se întoarce, în mod necesar, asupra temerarului care a dezlănțuit-o.

Eram prieteni și în sensul uman al cuvîntului, pe motive ce nu se pot explica, dar incontestabile, „parceque c'etait moi, parceque c'etait lui“, (pentru că eram eu și era el), cum spunea Montaigne.

Printre hîrtiile lui Vasile Popa, am găsit o primă schițare a unui basm euharistie, *Povestea Hiei,* găsire care coincide cu moartea lui. I-a venit ca și *Găinușa de aur,* pe rîul fără sfîrșit și fără început, prins de Moș Sandu Rău, în curgerea tuturor lucrurilor spre propria lor finalitate.

Moș Sandu pregătea niște altoiuri, în viișoara lui de la Mălureni, de lingă Nicorești. Copil pe atunci, Vasile Popa se minuna de taina grefei. Altoiul se prinde de trunchi, cum capul se prinde de trup, în limbajul lui Moș Sandu.

„ — Și zici matale că aceste capuri se prind de trupuri ca în poveste?

— Ca-n poveste, copile.

— Da-n poveste ca să se prindă capul de trup, trebuie să dai întîi cu Apă Moartă ș-apoi cu Apă Vie...

— Ehei, nepoate! La hie nu-i nevoie de așa ceva! Hia are în ea, înlăuntrul ei și Apa Moartă și Apa Vie! Că hia e sfîntă! Hia, măi băiete, îi adusă din cer, de la Dumnezeu! Și încă întîia oară, aici în Țara Românească a fost adusă!"

De pe acum trebuie reținut că via își are începutul și sfîrșitul, propria rațiune suficientă în ea însăși, deci este în mod necesar divină. A coborît ca un Avatara în Țara Românească, în regiunea Nicoreștilor, în zona Vrancei, la mijloc de țară.

„Și în luna aceea, februarie din 1923, în una din seri. Moș Sandu mi-a spus «Povestea hiei», una din .-cele mai frumoase și mai originale, neîntîlnită nicăieri după aceea.

A fost odată de mult tare un om bolnav de mîhnire. Nu-i mai plăcea nimica; nici să muncească, nici să petreacă, nici să meargă pe la nunți și pe la cumătrii, nici să stea de vorbă cu oamenii. Tot singur ar fi *stat. Ba se gîndea și la moarte, îl pîndea păcatul se vede".*

La fel se simțea împovărat și eroul din basmul *Găinușa de aur,* povestit tot de Moș Sandu Rău. Și într-un caz și în celălalt e vorba de Melancolie, presimțirea intensă, vitala a lumii de dincolo, realizînd și depărtarea ce ne desparte de ea. Asemenea aleși sînt ca prizonierii din caverna lui

Platon, primind lumina în spate, văzînd numai umbrele jucăușe pe fundul peșterii.

Conștiința unei stări de frustrare este condiția esențială a unei realizări spirituale, condiție prealabilă, față de care aceasta este neconceptibilă.

„Intr-o zi, a auzit el că undeva în munții țării de sus este o mînăstire albă. Și că la acea mînăstire, trăiește un pustnic care știe mult. Știe toate buruienile și toate leacurile. Și cunoaște sufletul omului."

116

Deci, omul nostru trăia în țara de jos, în regiunea Nicoreștilor; Mînăstirea albă se găsea în țara de sus și aceste denumiri sînt suficiente să sublinieze caracterul calitativ al călătoriei. In epocile tradiționale, diviziunile administrative ale Moldovei simbolizau un diclu de călătorie inițiatică, din jos spre slăvi. Axul este deocamdată orizontal, substitut al axului vertical, care își ia zborul, din lumea noastră, spre înălțimi, la Mînăstirea Albă. Aceasta se întîmplă la punctul de incidență a axului lumii cu planul nostru de existență. Vorbind în simbolismul viticol al basmului, altoiul osiei cerului cu pămîntul se produce la Mînăstirea Albă. Intr-acolo pornește eroul nostru să găsească pe pustnicul care-i va descoperi entelehia proprie, Vărsătorul umanizat. Mînăstirea Albă este vechiul nume al Mînăstirei Neamț, nordică față de Nicorești. Este un pelerinaj hyperborean, spre țara de sus. Simbolismul inițiatic se țese pe realități geografice riguroase. Am vorbit atît de des despre natura Polar-hyperboreană a tradițiilor românești, încit nu mai e

nevoie să insistăm.

„Ce să facă bietul om? Și-a pus în traistă niște turte coapte în vatră și-a luat în mină toiagul și-a plecat la drum, tot către Miază Noapte, intrebînd ba de unul, ba de altul, unde este Mînăstirea Albă.

După multă osteneală, a ajuns la acea mînăstire, frumoasă cum nu mai văzuseră ochii lui, cu turnurile ridicate în nouri.

Cum a ajuns a întrebat de pustnicul cel bătrîn.

— Omule, i s-a răspuns, pustnicul acela nu stă aici. Ia mînăstirea noastră. Stă tocmai în vîrful muntelui, într-o peșteră. La noi coboară numai din nouă în nouă ani, ne binecuvîntează, apoi se întoarce sus.

— Arătați-mi atunci drum ca să mă duc să-l caut.

Cei dimprejur au răspuns:

— Ceiace ceri dumneata, omule, e lucru greu de știut și de aflat. Nimeni nu știe, nici drumul, nici cărarea la peștera

117 *bătrînului... Așa că n-are rost să pleci în căutarea lui. Te-or mînca fiarele sălbatice! Rămîi mai bine aici la mînăstire și așteaptă-1. Mai sînt trei ani pînă cînd se împlinește sorocul de nouă ani*[u].

Bineînțeles, peștera pustnicului este inaccesibilă, nu din cauza sălbăticiei locurilor, ci pentru că se află în alt spațiu decît al nostru. Regiunea Mînăstirii Neamț e plină de tradiții despre aceste guri de rai, sever păzite de îngeri.

Este de remarcat silueta zalmoxiană a pustriicului. Tot în caverna unui munte stă, este tot atît de inaccesibil, coboară printre oameni la perioade fixe, ca să-i sfătuiască. Și el este Bătrînul Muntelui.

Și Dumitru (așa-1 chema) *a rămas acolo. Timp de trei ani a păscut oile mînăstirii. De mîhnire nu se vindeca. Cînd s-au împlinit nouă ani, pustnicul s-a arătat. Era micuț și slab de-1 bătea vîntul. Cei de la mînăstire spuneau că așa se arată totdeauna. I-a binecuvîntat pe oameni și, cînd i-a venit rîndul, Dumitru i-a spus aleanul lui.*

— Fiule, nit te pot ajuta cu nimica... Numai Dunjnezeu te poate ajuta. Aici, la mînăstire, a fost un izvor ce se numea izvorul Tămăduirii (și în adevăr, la mînăstirea Neamț, există un izvor cu acest nume rămășiță și reziduu al Izvorului ce curgea din muntele sacru. Se află lîngă Vovidenia, n.n.) *și un ulcior sfint numit Ulciorul Bucuriei. Cei de azi, chiar cei mai bătrîni dintre călugări, nu-și mai amintesc. Ei n-au mai apucat aceste daruri ale lui Dumnezeu. De izvor nu se putea apropia nimeni din afară de mînăstire, căci era păzit de un urs. Dar noi umpleam ulciorul și dădeam oamenilor să bea și ei se tămăduiau de mîhnire și se linișteau. Dar și izvorul Tămăduirii, și Ulciorul Bucuriei, au fost ridicate la cer din cauza păcatelor și fărădelegilor omenești.*

— Și-atunci, ce să fac prea Sfinte?

— Urcă la cer după ele.

118

Dumitru s-a mirat ș-atunci pustnicul i-a destăinuit că este un arbore care se cheamă Arborele Lumii".

Macrocosmic,' Pomul Lumii, Izvorul Tămăduirii și Ulciorul Bucuriei se aflau în paza Mînăstirii Albe, păzitoarea Tradiției și a puterii lumești, reprezentată prin urs. Apa din izvor vindeca de mîhnire, adică de țîțîna tuturor supărărilor, care este Melancolia, la rîndul ei potolită de ulciorul

Bucuriei, de plenitudinea ce se afla în el. Căci melancolia este provocată de distanța incomensurabilă dintre subiect și obiect și potolită de licoarea din ulcior, cupă a Graalului, de care se zice că sătura toate dorințele oamenilor.

Ca să ajungi în slăvile unde se află rădăcinile Arborelui inversat al Lumii, trebuie să-i găsești urmele, dîrele, în ființa noastră individuală, cum adulmecă Molda bourul. Mirosul este calitatea sensibilă a elementului pămînt, prin miros simțim copitele, *vestigium pedi,* ale Fiarei sfinte. Găsirea locului, a dîrei, a peceții Supranaturalului în natural, al Eului însemnat, este prima și cea mai importantă dintre încercările pe care le are de trecut inițiatul. După aceea nu are decît să se lase dus de atracția cerească.

Se va fi observat asemănarea, dar și deosebirea, ce există între basmul ce-1 studiem și *Găinușa de aur,* tot de la Moș Sandu Rău auzită. Asemănarea consistă în faptul că, în amîndouă basmele, elementul central îl constituie Arborele Lumii. In-basmul de față, mitul se desfășoară după ce Arborele a fost dăruit lumii, în timp simbolic vorbind este anterior ei.

Timp de nouă ani a umblat Dumitru prin pustietăți, că doar nu prin orașe l-ar fi găsit. Arborele Lumii nu era nicăieri. După ce se împlini timpul, se întoarse la Mînăstirea Albă:

Mai vine oare? a întrebat el pe monahii care se sculau la miezul nopții pentru rugăciune.

— Trebuie să vină, răspunseră ei.

— Da-i bătrîn.

— Nu-i nici bătrîn, nici tînăr. Anii trec peste dînsul ca apa peste pietre".

Este modul obișnuit prin care Vechiul timpului, părintele Eonilor, este reprezentat. Sau bătrîn ca lumea, firele din barbă-i țesînd covorul cosmic, sau ca un adolescent imberb.

„Și, în adevăr, peste cîteva zile, bătrînul a venit. S-a făcut liniște mare deodată. Toate vînturile s-au oprit. Cînd a venit rîndul lui Dumitru i-a spus: n-ai dat peste arborele lumii. Dar nu-ți pierde nădejdea. Pînă la urmă, ai să-l găsești.

— Ce să fac preasfinte?

— Să umbli prin lume încă nouă ani.

— Oare am să pot?

— O să poți. Prin pustietăți și adîncuri de prăpăstii și pe cîmpurile cele întinse, știu că ai fost. Dar prin orașe de ce nu te-ai dus? Umblă nouă ani prin orașele lumii și pe urmă să vii.

S-a plecat Dumitru la pămînt, a atins cu smerenie țărina cu fruntea sa, a sărutat după aceea mina uscată a pustnicului și s-a dus".

Timp de nouă ani a umblat cu picioarele goale și zdrențăros prin, toate orașele lumii. A văzut suferințele și bucuriile oamenilor, dar arborele nu l-a găsit. S-a întors la Mînăstirea Albă. Pustnicul îl trimite a treia oară într-o pribegie reînnoită de nouă ani.

„— Să umbli la întîmplare, dar mai mult prin sate și prin drumurile bătute de călători. Și pe care om l-ai întîlni, învățat sau prost, bărbăt sau femeie, bătrîn sau copil, să-l întrebi dacă a auzit de pomul lumii".

Dumitru a pornit din nou în lume, întrebînd la dreapta și la stînga. Oamenii îl socoteau nebun și rîdeau de el. S-a

 întors la Mînăstirea Albă după sorocul de nouă ani. Pustnicul venise și plecase așa că Dumitru,

renunțînd la pribegie, porni către satul lui, pe care nu-1 mai văzuse de aproape treizeci de ani.

„Cînd a ajuns la căsuța lui, s-a oprit în drum. Căsuța era prăvălită pe o parte. Prin acoperișul de paie crescuse urzici, lobodă și cucută. Gardul de nuiele era putred și spart. Poarta era lipsă.

Dar cînd a dat să intre în ogradă s-a izbit de Pomul lumii! Nu se vedea dar,îl simțea. A întins brațele, a pipăit, la tras către el... nu mai era nici o îndoială. Acolo era arborele Lumii. (Arborele Lumii=Arborele Vieții.).

S-a apucat cu tărie de o creangă, s-a opintit în vîrful picioarelor și a sărit în sus. Cum a sărit, parcă într-o clipă i s-au deschis ochii, alții decît cei pe care îi avea. A văzut Pomul Lumii verde ca buratecul, cu frunze ca acele de stejar, întors cu vîrful în jos, cu rădăcinile în aer. A stat pe o creangă mai potrivită și s-a odihnit. Și a început să plingă de bucurie".

Așadar putem străbate toate zările și depărtările lumii, în lung și în lat, de Arborele Lumii nu dăm, pentru simplul motiv că se află în noi, *aqrabu miri cbablilward,* cum spune Coranul, „mai apropiat decît vina jugulară". Căutarea prin rătăcire nu duce la el, pentru că tribulația nu-1 poate scoate din tribulație. Este semnificativă indicația că Axul Lumii trebuie căutat în mărăcinișul nostru, în părțile cele mai părăsite, mai încîlcite din ființa noastră, mai părăginite, cum le arată casa și ograda lui Dumitru. Fiind ascuns, nu devine vizibil decît atunci eînd îl pipăi pentru prima oară, cînd „luminile s-au deplasat" în tine, cum spun cabaliștii, și-l vezi cu vîrful în jos și cu rădăcinile în Tărie, așa cum se oglindește în lumea noastră.

După ce s-a odihnit, Dumitru porni să urce Arborele Vieții. Pustincul îi spusese.să numere crengile pe care le urca, cîte unsprezece; este unul din numerele de recunoaștere în vechile tradiții, în unele organizații inițiatice, cum era de pildă *Fede Santa* din care facea parte Dante.

Deși era lumină, Dumitru nu vedea soarele; Ne întrebăm: de unde venea lumina? De la un soare nevăzut. L-am desemna ca soarele care se află în Vîrful Polului. Nu era nici cald, nici rece, ci un termen mediu, cum se cuvine unui echilibru în dualitate. Nici foame nu-i era. încercă de cîteva ori să ia din traistă un dărîb de pită, dar se lăsă păgubaș. De ce să mănînce dacă nu-i era foame? La o anumită proximitate de Arborele Vieții, parfumul lui este suficient să ne hrănească, chiar fizic.

„După unsprezece crengi verzi, frunzele au început să fie de aramă strălucitoare. Din toate părțile se auzea cîntecul păsărilor, al inculuí, al pupezei, al turturelelor, cu alte cuvinte, glasuri îngerești. Dar se sperie cînd văzu că trupul lui se făcuse jumătate de cit era. Dar cum nu mai avea nimic de pierdut continuă să urce. De data asta frunzele erau de argint. Nu știa cît timp a trecut, pentru că nu mai era zi și noapte. Se făcuse și mai mic, ca un pitic. Mintea îi rămăsese întreagă, ba i se părea mai ageră ca mai înainte. Ajunsese la crengile de aur. Trecu de ele și se află dintr-odată la crengi cu nestemate".

în mod obișnuit, codrii sînt de aramă, de argint și de aur. Arborele Lumii, fiind central și partitiv, conține, toate speciile în el. Pornind, de data ateasta, la un pelerinaj spre slăvi, adică pe verticală, se apropie de Punct, cu care trebuia să se identifice. De aici micșorarea lui progresivă,

care marca trecerea de la cantitate la calitatea pură.

„în mijlocul nestematelor, stătea Ulciorul bucuriei. Se vedea bine. Era nalt, cu două toarte și din el se răspîndeau în toate părțile raze. Acesta era deci soarele, gîndea Dumitru. Văzu curgînd în același timp Izvorul Bucuriei. Ce să facă Dumitru? Acum ajunsese ca un vîrf de ac; cît va mai fi cînd va trece crengile cu nestemate? începu să se coboare cînd auzi un glas cunoscut:

— Măi Dumitre, ce faci?

— Cobor, PreasHnte!

— îmi cunoști glasul?

— îl cunosc, Preasfinte, dar nu te văd.

— Nu-i nevoie să mă vezi! De ce ți-a fost frică? Nu ți-am spus să Hi tare și să nu te temi de nimică?

— Ce să fac PreasHnte, să mă urc iar?

— Nu te mai poți urca. Ai început să te cobori spre pămînt și ce-i făcut e bun făcut. îmi pare rău. Dacă ai H avut îndrăzneala să mergi pînă la capăt, tu ai H fost omul care ai H adus pe pămînt Ulciorul Bucuriei și Izvorul Vieții, ca să He date oamenilor. Altcineva va face lucrul acesta. Dar nici n-ai să te-ntorci cu mina goală. Tu vei duce pe pămînt leacul contra mîhnirei.

— Dar unde-i PreasHnte?

— Nu-i treaba ta! Coboară!"

Dumitru ajunsese cît vîrful unui ac, adică la Punct, la ' Ființa Pură. I-a fost frifă de Vid.și de aceea a refuzat Identitatea, Neființa.

„Coborîtul a fost destul de repede. Lui Dumitru a început să-i He foame. în același timp, corpul i se

făcea din nou mare și greu, pe măsură ce se apropia de pămînt. A ajuns la traista lăsată pe o creangă și a căutat bucata de pîine pe care o avea acolo. A *găsit-o și a mîncat-o cu lăcomie. îi era sete. De unde să bea apă? Iată, că abia atunci văzu că pe crengi erau împletiți niște curpeni cu niște fructe*

123 *nemaivăzute de el, făcute din boabe străvezii și dulci. A întins mina, a mîncat și a văzut că sînt bune fructele acelea. Și-a potolit cu ele setea. Cînd a ajuns jos, la vîrful Pomului, era tot așa de mare cît plecase. Jos se vedeau întinderi de ape. S-a legat cu curpănul de o creangă și a adormit. A doua zi nu mai erau ape ci pămînt uscat. Sări jos".*

Revenim la simbolismul acestei urcări și coborîri. Ascensiunea era o urcare calitativă, o despuiere de servituți, din plan nobil în altul mai nobil. O „despuiere de metale“ prin aramă, argint, aur. Acest urcuș calitativ este solitar și cu o decondiționare progresivă. Individul Dumitru se micșorase pînă la punct, suprimînd condiția spațială. Dar toate condițiile se împletesc solidare. Dispppruse și foamea, în legendă se spune că viziunea Graalului avea acest efect. In divinis, Graalul este și el Ulciorul Bucuriei. Pe lîngă condiția spațială, dispăruse și cea temporală, cum se va vedea mai jos. Este o totală trecere la limită, la cel de al sutălea nume divin.

Era providențial ca Dumitru să nu ajungă la Bătrînul Timpurilor, să nu recupereze Ulciorul Bucuriei, ceea ce ar fi adus de la sine reîntorcerea Vîrstei de Aur intempestivă deoarece. în epoca toarcerii basmului ciclul nu era încă sfîrșit.

Reîntorcerea pe pămînt nu e o cădere, ci o coborîre sacrificială, cu har euharistie. Este

semnificativ că izvorul Bucuriei se cobora și el în lume, ca și curpenul de viță. Nu este firesc să presupunem că, la un anumit grad de solidificare, izvorul s-a transvazat în curpen devenind sevă? Acesta este unul din aspectele circuitului sanguin al universului, care în funcție de momentul ciclului este cînd sevă, cînd sînge, cînd limfa, cînd suflu, cu irizări și tranziții de curcubeu, de la una la alta. în covorul cosmic, culoarea vie este fără importanță. Totul este nuanța. Lumina se adaptează la mediile pe care le străbate și le creează ca și de data aceasta.

124

„Dumitru nu știa încotro s-o apuce. A stat așa pînă s-a făcut ziuă. După aceea, s-a îndreptat spre primul sat pe care-1 vedea. A rămas uluit. Nu numai că nu era satul lui, dar oamenii vorbeau o limbă cu totul necunoscută. In zadar a încercat să se înțeleagă cu dînșii. Era parcă în altă lume, înainte de a se urca la cer, cățărîndu-se pe crengile Pomului Lumii, cutreierase toată lumea și peste tot se înțelesese cu oamenii, căci vorbeau aceeași limbă. Acum, nu se mai înțelegea cu nimeni.

Ce să facă? S'-a așezat în satul acela. Un om cu inimă bună i-a dat o bucățică de pămînt cît o ogradă și el și-a făcut un bordeiu. Dar mai înainte de a-și face bordeiul, a îngropat în pămînt curpănul pe care îl adusese cu el din Pomul Lumii. Să vadă ce are să se întîmple?

Și s-a întîmplat că curpănul a prins și a început să dea frunze și niște flori mărunte și strălucitoare ca smarandu. Apoi a făcut struguri ca aceia pe care îi gustase cînd era în Pomul Lumii. Acolo, curpănul veăea din adîncul cerului și se împletea printre crengile Pomului Lumii. Aici, curpănul se ținea bine de pămînt și se agăța cu niște cîrcei de orice

pom, ridicîndu-se în sus, ca și cînd voia să se urce din nou la cer".

Fraza indică foarte bine circulația marilor curente cosmice care vivifică universul. In realitate, curentul descendent și curentul ascendent se succed numai într-o lume condiționată de timp. In divinis, cele două curente sînt concomitente.

„Oamenii din sat au văzut și s-au mirat. Strugurii erau dulci. Au cerut și ei bucățele de curpen pe care le-au plantat. Apoi s-au deprins să facă din struguri hin. Au băut și au văzut că se simt mai bine și uită de amărăciune și de necazuri. Le turna în suflet bucurie și dragoste de viață. Mîhnirea, oricît de grea ar fi fost, se tămăduia."

125

Dumitru s-a împrietenit cu oamenii din acel sat. Le-a învățat limba. Din vorbele lor a aflat că țara în care trăiau se numea Moldova. Păi atunci e țara mea, a spus dînsul, că înainte de rătăcirile lui tot așa se chema. Limba pe care o cunoscuse el nu o mai știa, dar numele țării rămăsese. Cea ce înseamnă că numele unor ținuturi consacrate străbat prototipal întregul ciclu, ca o matcă imuabilă, din care se preling adaptări la timp și loc.

(rA *plecat Dumitru într-o vară către Miază Noapte, spre Mînăstirea Albă, dar nu a mai găsit-o. Munții mai rămăseseră încă. îi recunoșteai. Peste tot oamenii vorbeau limba nouă.*

— Unde e Mînăstirea Albă? întreba el, cînd pe unul, cînd pe altul. Dar nimeni nu știa să răspundă.

într-o zi sta de vorbă cu un bătrîn din părțile de sus ale Moldovei. L-a întrebat și pe el de

Mînăstirea Albă. Bătrînul a făcut ochii mici, ca și cjnd s-ar fi uitat la ceva, de la mare depărtare.

— Mînăstirea Albă? Hm! Apăi, se zice că ar fi fost o mînăstire ce s-ar fi chemat Albă. Dar asta ar fi fost demult tare. Cu vreo mie de ani în urmă, înainte de potop.

— Ce potop, moșule?

— Apăi a fost un potop care a nimicit și a rîsîchit totul".

Dumitru s-a înfricoșat de vorbele moșului. înțelegea el de ce a văzut numai ape la întoarcere, cînd a ajuns în vîrful Pomului Lumii. înțelegea că a adormit cu curpănul legat de trunchiul sfînt și că somnul i-a fost de sute și sute de ani, pînă cînd apele s-au uscat și lumea s-a înmulțit din nou.

S-a întors în satul lui. Povestea tuturor cele ce i se întîmplase. Unii îl credeau, alții nu.

„— Cum, nu credeți ? Dar ăsta cine a adus-o? zicea el arătînd la dealurile pline de buturi de viță de vie.

A mai trăit cit a mai trăit, pînă cînd a murit."

126

Se vede că avem de-a face cu tradiții locale, contaminate de infiltrații biblice. Cezura dintre cei doi cicli nu trebuie să fie fost atît de completă, din moment ce unul din numele Mînăstirii Neamț era Mînăstirea Albă.

Bătrînul pustnic veșnic de la Mînăstirea Albă poate fi, în linii mari, asimilat cu Noe, Patriarhul Potopului. La fel cu Dumitru, Noe sădise vița de vie. Basmul nostru poate rezuma eliptic mai multe mituri, caz ce se mai găsește. Sau e vorba de unul din diluviile secundare, de care se vorbește în mitologia greacă, acel al Ogygiei, sau al lui

Deucalion și Pyrrha?

Dar narațiunea continuă:

„Oamenii l-au socotit stint și l-au trecut în calendar la 26 octombrie. Cînd se sărbătorește ziua lui, în toate butoaiele și zăcătoarele din țară fierbe încet vinul. Fierbe și forfotește ca și cînd ar povesti viața lui Dumitru, care umblînd prin Pomul Lumii a găsit niște curpeni de «hie» împletiți printre crengile de aramă, de argint și de aur, printre nestemate și i-a dus pe pămînt.

— Moș Sandu, îl întrebam (este vorba de întrebarea lui Vasile Pop, n.n.), *dar unde a Fi fost satul acela în care Dumitru a sădit pentru prima oară curpănul de «hie»?*

— Cum unde o fi fost? Ce întrebare e aiasta? Apăi la noi, în Nicorești noștri. Poate aici, în Fîntini, poate în Coasta Lupei... Ce gîndești tu? Podgoria noastră e cea mai veche din toată țara și din toată lumea. Noi, nicorești, sîntem urmași ai acelui Dumitru de demult..."

E semnificativ faptul că epitetul popular al Sfintului Dumitru e acela de Izvorîtorul de Mir. In basmul nostru apare ca Izvorîtorul de Vin. Epitetele se completează și vinul și mirul fiind soare lichid. Bătrînii alchimiști numeau Elixirul de Viață Lungă un „ulei superesențial". Chiar în vremurile noastre de bejenie spirituală, un vin foarte nobil, un Cotnar de pildă, maturat cît trebuie, curge, ca un ulei în pahar.

***127**

Una din supraviețuirile precreștine din viața noastră este ceea ce se numește Focul viu. Se va vedea legătura cu subiectul nostru. Detaliile ce urmează le-am găsit în cartea lui D.A. Vasiliu,[23]

23 D.A.Vasiliu, *Focul Viu,* Studii de folclor, București, Ed. Casa

Focul Viu. Este considerat ca viu numai focul obținut prin frecarea a două lemne. Cînd e luat din altă sursă nu mai e viu, pentru că nu-și mai are rațiunea suficientă în el însuși. Cu alte cuvinte, ca să-și merite numele, acest Foc Viu trebuie să fie o imitație, un substitut, o „amintire" a Rugului Arzător pe care l-a văzut Moise pe Muntele Horeb, Rug ce nu se mistuia și care șoptea „Eu sînt cel ce sînt". „Dumnezeul nostru este un Foc Viu" mai spune Biblia. Dar focuri vii există pe toată aria indo-europeană. Ne mărginim să reamintim așa zisele focuri ale lui Sfînt Ion de iarnă și de vară, în Iranul nazdeist, unde, Focul, în toate aspectele lui, are un loc central, în India unde focul sacru al lui Agni este aprins numai prin pronunțarea Mantrei „Ram".

Pentru a ne mărgini la români, ce aprind focuri vii la lăsatul secului de brînză, primăvara, la Păresimi, Mucenici, Sf. Toader, Blagovești enie, Joia Mare, Sîmbăta Paștelor, la Paște, Sfîntul Gheorghe, 1 Mai, 5 Mai, 24 Iunie, la Sînziene, 1 August, 26 Octombrie, la Sfîntul Dumitru, la 23 și 24 Decembrie, la 1 Ianuarie de Sfîntul Vasile.

Dintre toate cu mult cel mai important este focul viu al Sfîntului Dumitru, la 26 octombrie. „Se practică, spune D.A.Vasiliu, pe o scară întinsă, cu un ceremonial deosebit: în ajunul Sf. Dumitru și în seara de Sf. Dumitru este datină prin Oltenia și prin partea de apus a Țării Românești să se aprindă niște focuri care se numesc focuri sumedre, dar mai ales la singular, focul lui Sumedru sau Sâmedru.

In județul Muscel, în partea dinspre munte, copiii din alergat se urcă pe coastele plaiurilor, veseli, trezind bolovani, cărora le dau drumul la vale. Aduc cetină și crengi mari de brad cărora le dau foc, cîteodată la un brad întreg."

Școalclor, 1943.

Desigur, adăugăm noi, în amintirea pomului pe care s-a urcat și s-a coborit din cer, Dumitru Vierul. Copiii, bărbații,
femeile, strigă mereu: „Hai la focul lui Sumedru, hai la focul lui Sumedru". (Atragem atenția asupra asonanței lui Sumedru cu Sumerieni, mai ales cu Cimerieni, care au populat locurile acestea în adînca preistorie). La întoarcerea acasă fiecare ia un tăciune pe care îl aruncă în livadă, în speranța unei recolte frumoase. Exprimîndu-ne inițiatic, din rugul macrocosmic fiecare ia o scînteie pentru microcosmul său, focul mic participînd euharistie la focul mare.

Aceleași obiceiuri se împlinesc în județul Neamț, în vecinătatea Mînăstirei Albe, strigîndu-se: „Dru, Dru, la Sumedru Dru“, prima parte din cuvîntul druid și înseamnă „forță". „Drus" mai este și o denumire a stejarului. Se vede la ce vechi tradiții ne duce povestea lui Dumitru al nostru, Sumedru, Cimedianul.

O informație prețioasă ne vine din comuna Soveja-Putna, în proximitatea Nicorești1or. Copiii sar peste foc, probă inițiatică prin excelență. „Pe vremuri, spune informatorul, se puneau scaune în jurul focului.[24] Caracterul de Masă Rotundă este flagrant și ne arată rădăcinile folclorice și inițiatice ale Mesei Tăcerii brîncușiene.

Caracterul solar, pirofor, al .Sfintului Dumitru, este arătat și de o tradiție culeasă de Ovidiu Bîrlea, după care Sfintul Dumitru este fiul Sfintei Duminici, al cărei caracter eminamente solar este cunoscut.[25] Din pricina acestui caracter solar, citățm din răspunsurile la chestionarul lui Neculai Densușianu:

„Masa și focul sînt lucruri sfinte". (2/45 Verșoiu-Buzești, jud. Olt.)

---

24 D.A.Vasiliu, *op. cit.* p. 81.

25 Ovidiu Bîrlea, *Mica Enciclopedic a poveștilor românești,* la termenul „Zile Sfinte", Ed. Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 452.

„Focul e fața lui Dumnezeu". (2/221 Dobreni-Neamț)[26] [27]

„Focul ține cerul".[0] (Să ne reamintim de Pomul Lumii din basm).

„Văzduhul pe care coboară pasărea e foc", afirmație care întrece în splendoare pe celelalte. Toată angelogia în cîteva cuvinte.

Este curios că pronunțarea moldovenească a cuvîntului „vie“ este „hie“, similară cu rostirea, tot moldovenească, a imperativului prezent a verbului a fi, „hie!“, imperativ cu care Dumnezeu a creat lumea. Infinitivul este: „a hi“. Acest fapt arată prezența reală a Verbului în vin, explicînd astfel rolul lui euharistie și oracular în multe tradiții.

Din răspunsurile la chestionarul lui Hîjdeu:

„Ii zice vie, pentru că în toții anii îi taie capul și tot vie este".

„Via nu moare".

„Cel dintîi must se duce ca frupt la biserică".

„Cînd se toarnă în poloboc cea dintîi cofa, trebuie să chiui".

Vom încheia cu o altă poveste a lui Moș Sandu Rău.

Copilul se mira că Moș Sandu lucrează, cu atîta tragere de inimă, la ceva care nu-i aducea nimic.

„Mâi nepoate, măi nepoate! Ce știi tu? D'apăi tu

26 D.A.Vasiliu, *Idem,* p. 109.

27 Elena-Niculiță-Voronca, *Datinile și credinȘele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică,* vol. I, part. IV-V, p. 120.

n-ai înțăles din povestea pe care ți-am spus-o că hia-i sfintă, că-i adusă de sus de strămoșul nostru Dumitru? Dar iacă, am să-ți mai spun o poveste, tot cu hia. Poate o ții minte, s-o spui și tu la alții."

Și Moș Sandu povesti *Basmul Poamei roșii.*

„La început n-a fost decît poamă albă. Pe toate dealurile nu vedeai decît vii cu poamă albă.

130

Cică odată se lăsase pe pămînt o secetă mare. Secaseră fîntînele, izvoarele, rîurile. Intr-o zi au intrat în sat niștd străini. Un bătrîn cu o cîrjă în mînă, cu cealaltă ducea un măgăruș de căpăstru. Alături de bătrîn, o femeie tînără cu un copchil în brațe. Femeia era slabă, cu buzele crăpate de vînt. Copilul la fel, abia mai sufla.

Nimeni din sat nu a vrut sau nu a putut să le dea apă. Nu aveau.

în cele din urmă au ajuns la marginea cealaltă a satului, unde într-un bordei sărăcăcios locuia lana Sînziana, Floare Albă, nu de nalbă.

lana Sînziana, Floare albă, nu de nalbă, era o fată frumoasă cum nu se mai văzuse, dar damblagită. Mergea greu prin casă. Se tîra de ici-colo numai în mîini. Trăia din tors și din împletit. Picioarele îi erau reci și nu le simțea, de parcă nu erau ale ei.“

Ileana Sînziana, Floare Albă, nu de nalbă este un aspect pe planul nominal al poamei albe, cum i-o arată numele. Cum se știe, în împlinirea euharistiei se utilizează numai vin alb. Din motive de opacitate ciclică, lumea, dizgrațiată prin secetă, nu mai poate primi fructul alb originar, culoare albă a Polului, deci hyperboreană, decît atenuat și

anemic. Nu e vina substanței divine, perfectă în ea însăși, ci a unei umanități ce se însera. Endosmoza nu se mai efectua prin țesuturile sclerozate de căldură. Circuitul sanguin, alb într-o umanitate mai mult vegetală la obîrșii, ieșită dintr-o grădină, nu mai încălzea o carne și un psihic năpădite de elemente pasionale.

Această specificare a poamei albe în poamă roșie este echivalentul exact românesc al celor două *Soma* succesive din tradiția hindusă ca și al trecerii (în tradiția iraniană) de la *Haoma* albă, care nu se culege decît pe muntele polar Alborj, la *Haoma* galbenă, și aceasta pierdută.

Tana Sînziana, Floare albă, nu de nalbă este una din cele mai frumoase formule hieratice din cîte există. Nalbă, pe

 lîngă sensul firesc și imediat pe care-1 are, poate fi și ton tragerea lui *nu albă* și atunci este posibilă locuțiunea *floare albă nu nu albă;* avem adică două negații care dau o afirmație, o afirmație la absolut. lana Sînziana nu e albă în contrast cu negrul, ci e albă absolut deasupra tuturor culorilor.

Din altă perspectivă și referindu-ne la cealaltă formulă „lana Sînziana din cosiță ruja-i cîntă, nouă împărății ascultă, Dumnezeu se minunează**, ruja fiind roșie, găsim o referință alchimică la cele două „opere**, l'oeuvre au blanc și l'oeuvre au rouge, Albido și Rubedo cu progresivitatea în sensul ezoteric al enunțării, adică invers; perspectiva este de data aceasta cosmologică. In unele variante ale*formulei, ruja este înlocuită cu floare, care poate fi și albă. Dante, cînd vrea să marcheze discret trecerea de la templarism la rozacnicianism, vorbește de o roză albă:

„In forma di candida roșa
Mi si mostrava la Milizia Santa. “

Mai este posibilă o lectură delfică a formulei „albă nu de nalbă *albă nu-albă* sau *albă-nu albă",* ceea ce este o oglindire ortografică a Yin-Yangului: în jumătatea albă a cercului, un punct negru, în jumătatea neagră, un punct alb.

Cu cîțiva ani înainte se întîmplase o mare nenorocire cu ea, lana Sînziana floare albă nu de nalbă și cu ai ei. Un căpcăun de la Miază Noapte o văzuse și se îndrăgostise de ea și o ceruse de nevastă; ea nu a vrut. Căpcăunul a trimis din nou daruri și pețitori. A fost iarăși refuzat. A trimis a treia oară o căruță încărcată trasă de șase cai, plină cu blănuri scumpe, podoabe de tot felul și trei dimerlii pline cu galbeni. în fața părinților și a celor doi frați au citit o

 scrisoare amenințătoare a căpcăunului: să primească darurile, să dea fata, altminteri să se teamă de mînia căpcăunului.

Fata s-a sfătuit cu părinții și frații și a dat solilor răspuns îndrăzneț: să afle înălțimea sa căpcăunul că lana Sînziana, floare albă nu de nalbă, nu are nevoie de daruri, nici părinții și nici frații. Și să mai afle Măria Sa că lana Sînziana floare albă nu de nalbă nu se teme de mînia Măriei Sale.

Solii au plecat, dar nu peste mult timp au venit oamenii căpcăunului și pîndind o clipă, cînd frații lipseau de acasă, au răpit fata. Frații cînd s-au întors au văzut ce se intimplase, au luat-o prin pădure, pe un drum scurtat, și s-au luat la bătaie cu oamenii.'capcăunului. Aproape toți răpitorii au

fost răpuși și cei doi frați au căzut.

în timpul luptei, lâna' Sînziaha^floare alba nu de nalbă, s-a desfăcut din frînghii și s-a strecurat din car și s-a ascuns în zăpada înaltă, facîndu-și loc în ea. A degerat acolo și a damblagit. Hrănindu-se numai cu ierburi și tîrîndu-se în mîini a luat-o în jos. Oameni de treabă au întîlnit-o și au dus-o acasă. Nu a mai găsit părinții care muriseră de inimă rea.

De atunci lana Sînziana, floare albă nu de nalbă, sta singură, trăind din tors și din împletit. Apoi au-venit anii de secetă și viața tuturor oamenilor s-a făcut peste măsură de grea. Cu atît mai mult viața Ilenei.

lana refuză pe căpcăunul nordic, ceea ce pare o negație a Tradiției Primordiale, hyperboreană, în esența ei. în realitate, strugurul fiind un fruct solar este incompatibil cu frigul polar și atunci configurația lui existențială are drept

 să se modifice, conform necesităților vremurilor. Bineînțeles, ce spunem' este cu atît mai adevărat pe plan spiritual. Fiecare tradiție secundară are, în mod firesc, propriile ei puncte cardinale, zenitul și nadirul ei; altfel nu s-ar deosebi de Tradiția Primordială; ori adaptările și readaptările sînt condiția însăși a dezvoltării ciclice. Moș Crăciun este dușman de moarte al strugurelui, încă agățat pe arac, fără prejudiciul caracterului său -superlativ benefic. Cu drept cuvînt, evreii considerau Egiptul ca o imagine a

Iadului, din care i-a scos Dumnezeu și, după rătăciri de patruzeci de ani prin lumile intermediare, i-a dus în Țara sfintă, în Țara făgăduinței și ea imagine a Paradisului; ceea ce nu împiedică civilizația egipteană să fie una din cele mai auguste din lume, din punctul de vedere al totalității și al continuității.

O civilizație care are drept mijloc un centru inițiatic și ca băutură euharistică vinul este solidară cu vița de vie, din amîndouă punctele de vedere, practic și spiritual[28]. Toate condițiile unei civilizații ortodoxe trebuie să se îmbine și să facă un tot. Vinul trebuie să fie un produs firesc al ariei tradiționale respective. Mai precis spus, vinul și civilizațiile care atîrnă de el trebuie să fie fructul zonei temperate. Avînd în vedere caracterul solar al viței, ne este permis să ne întrebăm dacă civilizația vinului nu este civilizația atlantă

28 Denumirea de „viță de vic“ din limba română se mai poate preta și la următoarea interpretare ezoterică: în românește cuvîntul „viță“ arc și sensul de legătură cu.strămunii în expresii ca „român de viță veche", „boier de viță veche", „cutare este de viță domnească", deci tot veche etc., indicînd o legătură a persoanei respective (a prezentului) cu strămoșii săi îndepărtați (cu trecut îndepărtat) și în acest context o legătură a unei tradiții mai noi cu una mai veche.

Cuvîntul „vie" mai este și femininul cuvîntului „viu", deci indică viața. „Vița de vie" poate însemna în acest caz legătura dintre spiritul omului și Dumnezeire care are viață veșnică, este mereu viu. într-un astfel de sens poate fi interpretată și afirmația Bibliei că omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, adică avînd viață veșnică. Deci spiritul omului este creație de viță veche, dumnezeiască, cu viață veșnică. „Vița de vie" reprezintă în acest context o expresie materializată a originii și a caracterului de veșnicie a vieții spiritului uman, cu atît mai mult că unul din simbolurile energiilor „esență" este vinul. Energiile „esență" (Purusha) nu se materializează și deci au o existență veșnică, iar centrul spiritului din om conține astfel de energii.

eminamente solară. Este semnificativ faptul că în basmul nostru poama albă devine poamă roșie după cum vom vedea, ceea ce ar arăta două lucruri: 1) poama albă originară poate să fi fost altceva decît fructul căruia îi dăm acest nume; 2) transformarea în poamă roșie indică transformarea, 'adaptarea tradiției nordice în tradiție atlantă, a cărei culoare simbolică este roșul.

Mai putem spune că băutura proprie a civilizației hyperboreene, specifică ei, este apa cristalină de izvor de munte trasă din zăpezile veșnice prin țevile pămîntului și ale pietrelor. Subsidiar, îți pui întrebarea, ce semnificație a avut smulgerea viței de vie de Burebista și Deceneu?

Aria viței de vie se întinde indefinit pe anumite latitudini. ■ Este o indicație a zonelor în care s-a răsplndit migrația atlantă în timpul și după cele 3 carastrofe care au dus la prăbușirea ei completă?

In intervalul dintre cele două tradiții, în *sanhya,* lana, în bordeiul ei obscur devine parca torcătoare.

Deci, la ușa lanei s-au oprit trei ființe omenești, un bătrîn, o femeie tînără cu un copil în brațe.

In momentul cînd ciclul ajunge la un punct mort, se produc intervențiile divine directe; la poarta Ilenei s-au oprit al nouălea Avatara, cu tatăl lui adoptiv, Marele Dulgher al Universului, cu Maica Precista. Noi știam că plecaseră în Egipt. Se poate vorbi numai de o localizare

 folcloristică, populară? Tîlcul poate fi mai adine

decît acela al unei adaptări. Mitul nostru arată Sfinta Familie luînd direcția corttrară axului Betleem-Piramide. Concomitent cu curgerea vizibilă a unui riu mai este și una invizibilă, în sensul contrar, de data asta din sud-nord, spre obîrșii, spre izvoarele mediate ale tradiției[29]. Acesta a putut fi itinerarul invizibil al Sfintei Familii. Ne reamintim o observație a eminentului elenist, Charles Picard, numind Egiptul și Creta „dubleurile“ vizibile ale Hyperboreei.

Bătrînul a cerut Ilenei o picătură de apă, dacă nu pentru ei, pentru pruncul nevinovat, să-i ude buzele uscate și crăpate de vînt.

„Iana Sînziana, Floare Albă nu de nalbă, s-a uitat la cele trei ființe omenești și s-a umplut de milă. Le-a dat să bea din fundul ulcicuței puțină apă ce o culesese dintr-un izvoraș din pădurea veștedă, cale de o jumătate de zi de mers.

După aceea, fana Sînziana Floare albă nu de nalbă, s-a uitat din nou cu mare dragoste la mamă și la prunc și-a spus:

— Tare-i mic și drăgălaș și tare-i slăbuț! Dă-mi-1 oleacă să-l țin în brațele mele că mult mi-a fost pe lume drag să am și eu un prunc și n-am avut noroc.

Femeia i-a dat pruncul. Dar îndată ce Ileana l-a luat în brațe, s-a întîmplat o minune nemaivăzută; pieptul i s-a umflat și țițele i s-au umplut de lapte!

S-a mirat și a strigat:

— Doamne, Dumnezeule, pe cine am primit în casă? Cine sînteți voi?

---

29 **Putem deduce din basm că religia creștină are de fapt la bază tot Tradiția Primordială Polară dacă nu cumva basmul acesta este o adaptare a unei tradiții mai vechi — locale — care îmbracă o formă creștină.**

Răspuns nu a primit, dar femeia a spus cu blîndețe:

— Nu te speria! Dâ-i pruncului să sugă. [30]

lana Sînziana, Floare albă nu de albă, s-a descheiat la iie și-a dat pruncului să sugă. Pe măsură ce sugea, pruncul se înzdrăvenea și prindea viață. In jurul capului a început să i se facă un cerculeț de lumină. Cînd a văzut aceasta, Ileana a strigat cu putere:

— Vai mie, păcătoasa! Voi sînteți trimiși de Dumnezeu în casa mea și eu stau ca o nemernică jos, fără să mă pot scula, să vă slujesc cum se cuvine.

— Ascultă lana Sînziana, Floare albă nu de nalbă.

— De unde știi cum mă cheamă?

—: Ascultă, pentru binele ce ne-ai făcut ce dorință ai?

— Să pot sta în picioare! Să pot merge!

— Atunci ridică-te și dă-mi pruncul!

lana Sînziana s-a ridicat în picioare după atîția ani și i-a dat femeii aceleia pruncul, apoi s-a plecat la pămînt și le-a mulțămit.

— Scoală-te, a strigai femeia străină. Și ține bine minte ce-ți spun: cît vei mai fi în viață, mult, puțin, vei fi de-acum mereu în putere să te ții in picioare și să mergi. Iar după ce vei muri, tot în picioare vei fi și tot de folos oamenilor ca și acum.

Apoi străinii au ieșit pe poartă și s-au dus."

Alăptarea pruncului lisus de către fecioara

30 Tradiția unui nou ciclu mic caro se dezvoltă ajutat dc Dumnezeu alăptîndu-sc chiar în timpul sfârșitului ciclului anterior cu coca ce acesta a păstrat mai pur (fecioara care alăptează) din Tradiția Primordială.

imaculată, lanq, paredru al hyperboreanului lanus, este un semn mai stringent al dependenței noii tradiții de Marea Tradiție Primordială, decît omagiul celor trei magi, căci în cazul din urmă magii vin la Betleem, iar în basmul românesc Sfînta Familie trece Dunărea spre nord.

^4 *doua zi, în zorii zilei, au năvălit în sat călăreți pe cai aprigi, cu coifuri, îmbrăcați în zale, cu platoșe și suliți și-au umblat din casă în casă, speriind femeile "și copiii, tot întrebînd și cercetînd.*

Au năvălit și în ograda sărăcăcioasă a Ilenii și au strigat mînioși. _■

— Noi sîntem oștenii împăratului Irod. Să ne spui îndată unde au plecat străinii care au fost pe la tine ieri?

— Nu știu, a răspuns lana, Floare Albă de nalbă.

— Cum nu știi, au răcnit ei. Oamenii din sat spun că la tine au intrat în casă. Cu tine au stat de vorbă. Ce-ați vorbit?

— Nu știu, a răspuns Ileana.-

— De unde veneau și unde se duceau?

— Nu știu!

— Pe ce drum au apucat?

— Nu știu."

Ileana ar fi putut să scape teafără, printr-un răspuns evaziv, care n-ar fi fost o trădare. Să se observe însă această succesiune de determinări negative, cînd este vorba de Dumnezeu coborit printre oameni. De altminteri însăși încarnarea Verbului este o determinare negativă. Ileana își mărturisește Dumnezeul, prin vedicul: *neti, neti,* nu, nu.

„Dacă au văzut ostașii împăratului Irod că nu pot afla nimic de la lana Sînziana, Floare Albă nu de nalbă,. au legat-o de stîlpul bordeiului, s-au

depărtat la vreo 20 de pași și-au tras cu arcurile, străpungînd-o cu săgeți. Apoi au încălecat și s-au mistuit în întunericul nopții care venise, lăsînd satul îngrozit."

Năvălește deci la Nicorești armia antihristică a lui Irod împărat, hăituind Familia Sfintă. Irod reprezintă spiritul nemrodian. Este curioasă asonanța dintre Nimrod și Irod, identitatea ultimei silabe. Personajele fac parte din aceeași

 familie spirituală, dacă se poate vorbi așa. Nimrod-Irod și Sfinta Familie alcătuiesc un cuplu de contrarii, apărînd în momentele critice ale ciclului, căci în asemenea clipe Răul și Binele nu mai pot fi difuze ci se personifică în entități precise. Răul adulmecă Binele, care pentru el este evanescent. Dintr-o perspectivă puțin schimbată, inițiatul procede la captarea inaccesibilului prin adulmecări care pînă la urmă se topesc în parfumul Paradisului. Acesta este tîlcul marilor mituri vînătorești. Există însă și o *wilde Jagd,* o vînătoare sălbatecă vomitată de Infern, pomenită de numeroase legende. Aceeași putere alungă oastea lui Irod pe urmele triadei sacre. Apocalipsul arată că la consumarea timpurilor, Balaurul, vechiul dușman, va urmări pe Femeia învăluită, cu soare, încununată cu cele douăsprezece constelații zodiacale. Dar Dumnezeu o va ascunde în pustie. Niciodată cantitatea-nu va prinde calitatea în lațurile ei, pentru că îi scapă prin găurile rețelei. Sfinta Familie se refugiază la poalele Piramidelor, Sfinxul fiindu-le păzitor, sau într-un Egipt nordic mitic, care este u-topic, adică fără loc, ne-spațial.

Profetul Muhammad a trebuit să fugă din Mekka, unde dușmanii căutau să-l omoare, spre Medina. Această fugă marchează începutul Hegirii,

era musulmană. Gonașii erau să-l prindă pe el și pe tovarășul său, Abu Bekr, viitorul calif. S-au ascuns într-o peșteră. Intr-o clipă, la intrarea peșterii, un păianjen a țesut o pînză și o turturea clocea în cuibul ei. Cum putea cineva să djungă în fundul peșterii fără să alunge turtureaua, au făcut o justă socoteală dușmanii și au urmat mai departe drumul.

Revenind la Nicorești, săgețile irodiene au pătruns în trupul vertical al Ilenii, formînd o serie de cruci cu trei dimensiuni. Stîlpul bordeiului este Axa Polară, Axis Mundi.

(rA *doua zi în zorii zilei, cînd au venit oamenii din sat să vadă ce s-a întîmplat cu biata fată damblagită, nu au găsit-o. Dar s-au mirat peste măsură, căci în fațabordeiului.*

139 *răsucită pînă sus, crescînd din pămînt, era o viță de vie, plină de struguri copți sîngerii, dulci și gustoși. Au gustat cu toții. Pînă atunci nu se mai pomenise poamă roșie. De atunci hia cu poamă roșie s-a întins pe toată lumea. S-a împlinit și proorocia făcuta de Maica Domnului cu pruncul în brațe, că lana Sînziana va fi și după moarte în picioare și de folos oamenilor. “*

In subsidiar indicăm că Nicoreștii sînt patria celui mai vestit vin roșu din țară.

MISTRICEAN

Polarizarea Principiului în Esență și Substanță este condiția producerii Manifestării, fără de care lumea nu este nici măcar conceptibilă. Această polarizare imprimă făpturii pecetea Dualității care apare, din diferite perspective, sub înfățișarea antagonismului, a opoziției, a complementarismului, reintegrindu-se final în Unitate, printr-un proces exact invers aceluia al producerii Manifestării. De aceea miturile nu ne vor da niciodată secretul lor, dacă luăm în sens literal competițiile, vrăjmășiile, lupta de moarte care însuflețesc mai toate făpturile din basm și fabulă. Acest război există în lume și el se țese pe războiul cosmic. Procesul nu este altceva decît transformarea opoziției în complementarism, anticameră, etapă ultimă înainte de reintegrarea în Unitate.

Ni s-a atras atenția din mai multe părți asupra baladei *Mistricean.* Sub forma în care o avem în față, balada se găsește în colecția Păsculescu, reprodusă în volumul *Toma Alimoș,* din „Biblioteca pentru toți“, (Buc., 1967). Două variante ne-au fost

comunicate de Marin Porumbescu.

141

Vom expune tema principală a baladei; absurditatea ei inițială va izbi pe toată lumea. Nu trebuie însă să uităm că din antichitate s-a observat că elementul incomprehensibil, absurd, chiar scandalos, din mit îi cuprinde semnificația cea mai adîncă, taina lui:-e punctul negru din fundul ochiului, deci terminusul nervului optic, fără de care nu există vizibilitate. împăratul Iulian scria că ceea ce în mituri se prezintă neverosimil reprezintă tocmai ceea ce deschide porțile adevărului..De fapt, cu cît e mai paradoxală și mai extraordinară enigma, cu atît pare să ne prevină să nu ne în credem vorbei simple, ci să ne întoarcem spre adevărul ce-1 ascunde.[31]

Balada care ne interesează este o confirmare a spuselor împăratului filozof. O reproducem în mare parte, oprindu-ne cînd comentariile o impun:

„Departe, vere, departe,
Nici departe, nici aproape."

Dacă e „departe, vere, departe, nici departe, nici aproape", balada se situează într-un hiatus al spațiului și timpului obișnuit, hiatus care este un timp-spațiu mioritic, în care se împlinesc mistere pe un plan cauzal față de al nostru, dîndu-i viață prin ce are el prototipic. în acel punct facultatea noastră rațională se îngăimează, nelăsînd decît o alternativă: să contemplăm sau să fugim.

E departe ca limanul oricărei aspirații spre infinit; este aproape pentru că aspirația pleacă din

31 *Oeuvres completes de l'Empcreur lulien* (Contre le cyniquc Hcraclius), Paris, Ed. Hcnri'Plon, 1863, pp. 178-180, passim.

sîmburele, Luz-ul ființei noastre, „mai aproape decît vîna jugulară", cum spune Coranul. De aceea este „nici departe, nici aproape", în punctul în care antinomiile se topesc într-un echilibru armonic. Același lucru se poate spune despre Soare, Lună, Stele, Galaxii. A căuta să le ajungi din urmă cu telescopul, cu oglindă de cinci metri diametru, de la Observatorul Palomar, este tot atît de aberant ca a le căuta să le prinzi ca pe niște gîze, în căușul palmei.

Și, într-adevăr, cele ce urmează confirmă prima impresie, adîncindu-i necesitățile:

„In buricul pămîntului,
In mormîntul Domnului,
La casele Leului,
La curțile zmeului. “

Succesiune perfectă de frămîntări de limbă care se cer tălcuite.

„Buricul pămîntului[1]", altfel spus Omfalosul, este în mod definitoriu centrul spiritual, nedetectabil însă prin coordonatele lui geografice, nici prin simțuri. Este un punct conceptual în care Axis Mundi interferează planul nostru de existență, producînd prin percuție un vid aparent plin, însă, cu toate misterele în care se înnoadă și deznoâdă, timpul, spațiul, viața, forma, mișcarea în pîlpîirea lor primordială. Este o încolăcire și descolăcire de șerpi. „Cînd șarpele se înfășoară și se desfășoară în fața ochilor noștri, spune Junger, este mai mult decît o întîlnire episodică.

Zaratustra iubea șarpele; îl considera ca pe cel mai înțelept din animale. Nu se poate să se fi gîndit la șarpele lumii empirice, animalul pe care-1 cunosc și-l descriu anatomiștii și biologii. A trebuit să presimtă o altă inteligență și o altă ființă decît aceea ce apare în natură.

în șarpe trăiesc, de fapt, viclenia și înțelepciunea mamei Naturi, dar nu mai viguros decît în orice altă creatură. Aceasta nu explică spaima și venerația pe care le suscită în orient și în occident, rangul care-1 ridică deasupra capetelor zeilor și regilor și-i repartizează un loc la picioarele crucii. JSTici nu explică spaima călătorului — oricît de înțelept ar fi și curajos — în fața piciorului căruia animalul își desfășoară inelele.

143

Ce lucrează aici este un principiu diferit și mai puternic, care pînă în timpul nostru a prezervat și conservat puterea sa imediată de surpriză.

Dacă comparăm această surpriză cu efectul unei opere de artă, vom spune că acjționează prin mijlocirea unei reducții la acea formă fundamentală pe care am calificat-o de tramă. Nu este puterea originară, ci o putere adusă prin evoluție la forme arhaice, care fascinează și umplu de spaimă."

Și mai departe:

„Ceea ce sperie, la șarpe, nu este veninul, nici imobilitatea, nici absența de membre. Mai degrabă pare că vezi, o clipă, *mișcîndu-se trama ființei* (subl.ns.). Viața și moartea se confundă, solul devine nesigur. Fiecare moment fortuit de primejdie ascunde marea și singura primejdie.

în acest sens, șarpele este un stîlp-frontieră (de aceea omfalosul și oul lumii sînt înfășurate de un șarpe, n.n.) Apariția sa suscită o reminiscență din fundul evilor: proximitatea acestei trame în care, ca toate diferențele, se topește și aceea dintre viață și moarte."[32]

---

32 **Ernst Junger,** ***Approches, drogues et ivresscs,*** **p. 322, fortim.**

Am citat pe larg aceste pagini magistrale, pentru că, în fond, șarpele e ființa principală din balada românească pe care o studiem. Am dori să nu fie uitate de-a lungul paginilor ce urmează. De altminteri, le vom reaminti.

Balada arată admirabil analogia în sens invers care remediază limitele unui plan, prin locul contralimitelor planului imediat superior; pentru că locul unde se naște Mistricean e departe, foarte departe, pe altă tablă de șah e foarte aproape, la un fir de păr de suflul nostru vital, cu condiția să faci săritura în calitativ călare pe suflul vital, pe Prana, care țese între ele toate stările de fire, mai vaste ca Oceanul. Deci avem de-a face cu „Mistere Dominicale", cu „Asrar rabbaniyah", cum spun arabii. Căci balada glăsuiește: acel misterios „nici departe, nici aproape" se află la Buricul Pământului, deci în centrul lumii, la Omfalos, la care ajungi, spun sufiții, *la fi-1 bari wa la fi-1 bahri,* nici pe uscat, nici pe apă, ci pe cărarea subțire, ca un fir de păianjen, care șerpuiește între ele.

„La mormîntul Domnului",

adică vorbind astrologie, domiciliul Dumnezeului imanent, Emmanuel, încorporat în lumea noastră, pentru a o răscumpăra. Axis Mundi, verticala care străbate și unește toate lumile prin centrul lor, este calea necesară pe care Dumnezeu se coboară în lumea noastră sub aspect de Verb încarnat. Tot pe același drum se înalță la ceruri. Dar această coborîre este sacrifîcială, punctul de impact al verticalei cu orizontala este un mormînt, cavernă de metamorfoze, pentru că în el Divinul se condiționează fără limitări; în el, Viața și Moartea se înfășoară și se desfășoară în încolăcirile Șarpelui. Cum mormîntul se află totdeauna sub nivelul pământului, se vede limpede că așa-zisa

casă în care s-a născut Mistricean este un sanctuar preistoric, în care templul din afară își are o criptă de inițiere sub el, cum au toate sanctuarele tradiționale, din oricare parte a lumii. Este caverna Misterelor în care se naște, moare și învie Domnul, pentru că toate cele trei mistere formează unul singur. Este, prin excelență, un loc de trecere. De aceea, Misterele, al căror miez era întotdeauna palingenezia, se efectuau în întunericul criptelor. La picioarele altarului se îngroapă un fragment de moaște sintetizînd în perpetuitate euharistia fără sfirșit. Prelungirea subterană a altarului este „mormîntul Domnului", punct de sprijin și de referință al nașterii, morții și reînvierii. întunecimea criptei este indistincta lui Prakriti, matca tuturor posibilităților. în cartea *Betes, hommes et dieux,* de Ferdinand Ossendovschi, găsim o pagină citată de Guenon, în care *Regele lumii,* Șeful ierarhiei inițiatice, este arătat oficiind „misterele cosmice" lîngă mormîntul unde se află îmbălsămat corpul predecesorului său.

„La casele Leului,
La curțile zmeului. "

145

Curioasă precizie astrologică a epitetelor! Casa este a leului, simbol zodiacal, ceresc și solar; coama fiarei reprezintă razele astrului diurn.

Aceeași casă este însă și „curtea zmeului“, entitate titanică, avînd în cele mai vechi tradiții un trup jumătate omenesc, jumătate ofidian (de șarpe). Așa sînt reprezentați în basoreliefurile de pe altarul din Pergam. Or șarpele este prin excelență un simbol al elementului umed, îndeobște recunoscut ca atare. în limbaj alchimic, leul este Sulful filozofai, iar Șarpele mercurul

radical, reprezentat uneori printr-un triplu șarpe. Unirea lor efectuată *suaviter magno cum ingenio* producea Piatra înțelepților. Deci, la aceleași curți, în același sanctuar, în același vas, se manifestă două substanțe antinomice care trebuie împăcate. Este subiectul baladei.

În Mithraeum-uri, zeul Mithra era reprezentat leontocefal, cu cap de leu. „Se cunosc mai mult de douăzeci de reprezentări ale lui Mithra, cu fizionomia unui om cu cap de leu, sgiu cu mască lionină încolăcit în spiralele unui șarpe enorm [...] primul fiind simbolul focului, al doilea, al principiului umed.“[1] Mithra este numit și Aion, Eonul, zeul Veșniciei.

În realitate, numai prin faptul că șarpele înfășoară în spirele lui pe Mithra leontocefal arată interdependența leului și a șarpelui, solidaritatea lor. Leul este axa, iar șarpele ciclii stărilor multiple de fire. Macrobius observa că linia ondulată, pe care o trasează soarele pe ecliptică, este ca un șarpe. Curtea unde s-a născut Mistricean este un Mithraeum, în care cele două entități apar concomitent ca gemeni.

Deci, după ce locul mitic a fost bine fixat:

[3] A. Gasquet, *Essai sur Ic culte ct Ies mystcrcs dc Mithra,* Paris, Ed. Armand Colin ct C-io, 1899, p. 41.

„Născutu-mi-s-a
Crescutu-mi-s-a
Săvai, Mistricean voinic!
El, Doamne cînd s-a născut,
Moașă-sa mi l-a moșit,
Buricelul i-a tăiat, în lapte dulce l-a scăldat, în pocroave 1-a-nfașat în leagăn l-a aruncat."

Regăsim în numele Mistricean cele trei litere fatidice STR pe care le aflasem în *Lostrița,* basmul cu același nume de care ne-am ocupat. Sînt schela numelui Soter (mîntuitor), a lui Satar (nume divin), „acel ce ascunde", „cel ce tăinuiește"; le aflăm în sutură, adică în nodul unde se face legătura între două planuri diferite. Sub formă de prefix indică o primordialitate, o obîrșie după care nu se mai poate găsi nici una: strămoș, străbun (riguros vorbind, este o greșeală de a se pune străbun și strămoș la plural; strămoș, străbun este numai Dumnezeu). Apoi, strănepot, străfund, a străluci, a strălumina, a străfulgera, a străpunge, a străbate, a strămuta, străvechi, străveziu (exemple comunicate de prof. Popa). Sînt străpungeri noționale, pentru a ajunge la matca conceptelor respective. STR este o sabie care taie lumea în adîncime și în înălțime. Se poate spune că taie un nod gordian verbal.

Religia străbună, în sensul obișnuit al termenului, este aceea în care s-a născut un individ, în care i s-au născut părinții și toți cei din neamul lui. Riguros aplicat, cuvîntul desemnează Tradiția Primă, din care toate celelalte au derivat. Și aici ajungem la o față foarte importantă a grupului de litere STR: Mistricean este Mistrețul, numele celui de al treilea Avatara al lui Vișnu, coborîrea Principiului conservator și Mîntuitor în lume, *Sweta Varaha,* Mistrețul Alb, simbol prin excelență a Tradiției Primordiale. De altminteri, întregul Kalpa, compus din 14

Manvantare, se numește „Kalpa Mistrețului Alb" *(Sri Sweta Varaha Kalpa).* Locul său de manifestare în lumea noastră, Centrul Suprem al Ciclului, i-a preluat numele. Se numește Varâhi,

Varanha, devenit Valahi și Vrancea în tradițiile românești.

Putem asocia Mistrețului alți termeni înrudiți cu el prin STR: Mister, Meșter, Măestrele (Sînzienele), Măestrie, Mistrie, acesta din urmă simbol masonic al fulgerului.

Ian din sufix, pe lîngă funcțiunea adjectivală pe care i-o știm, este și lanus, zeul roman al Misterelor, pe care îl găsim în cuplul lana-Sîn-Ziana (lan-Sîn-Ziam), lon-Sînt-Ion. Dar lanus derivă și el din Tradiția Primordială. Prin urmare, nu este temerar cînd identificăm pe Mistricean cu Sweta Varaha, al treilea Avatara al lui Vișnu; orice altă interpretare literală, „psihologică", a mitului său este plată și nesemnificativă.

„în lapte dulce l-a scăldat."

Scăldarea în lapte este o îmbăiere de zei. In alt mod, Zeus a pus pe noul său născut Herakles să sugă sînul soției sale Hera, fără ca zeița să-și dea seama. Cînd copilul a supt cu putere, din sînul mamei zeilor, a țîșnit Calea Laptelui și, firește, cel dintîi îmbăiat în Galaxie a fost Herakles. Și într- un caz și în celălalt, laptele constituie un element de regenerare pentru copilul divin. Nu este născut din apele inferioare ca ceilalți copii, ci din apele superioare.

„în pocroave l-a înfășat,"

ca pe o moaște. Pocrov înseamnă în slavonă „acoperămînt" și în ortodoxie concemă, în special, Vălul Maicii Domnului. Copilul divin e înfășat în „ceva“ care îl acoperă, dar în același timp îl „semnifică", pentru ochii ce știu să vadă. Mistrețul Alb este învelit de Voalul acestei lumi care-1 apără de ea și, în același timp, prin atenuarea luminii, îi face posibilă comunicarea cu ambianța, care altminteri ar fi fost mistuită de străfulgerarea corpului zeului gol. Ne reamintește de asemenea *Atma,* din tradiția hindusă, înfășurat în „cojile"

(koșa) manifestării:

148

„Mă-sa afară că-mi ieșea Brazil cu lemne umplea, Pe Mistricean l-auzea In leagăn că mi-ș plîngea. Mă-sa-n grab-în cas-intra Și de prag se-mpiedica La un deget se lovea Și așa se supăra, Mina pe leagăn punea, Din gură că-l mîngîia, De picior se tot văita Și așa să supăra Și-ncepea a-1 blestema: Nani-mi-te, liuliu-mi-te, Pui de șarpe sugă-mi-te, De sub talpa casei noastre!"

Aici apare tema universală a geloziei mamei care-și. iubește odrasla pînă dincolo de moarte, contra morții, dar nu concepe ca o singură clipă să fie despărțită de progenitura sa, că ființa pe care a purtat-o și a născut-o poate fi altceva decît ea, adică pură substanță. In fond, personifică una din cele două forțe cosmice necesare Firii și anume pe aceea ce reprezintă un impuls retrograd și constrictiv, atractul invers al Naturii, în dușmănie cu cealaltă forță și anume cu tendința expansivă, exaltantă, de reintegrare în cerul principial a tot ce există în afara lui.

Or, ce-a văzut mama pînă acum? A văzut pe moașă (care reprezintă o filiațiune spirituală, pe stră-moașă) că taie buricul copilului, adică îl desparte de glodul lui Prakriti, că-l scaldă în lapte de nemurire, făcîndu-1 fiu adoptiv al Galaxiei, că-l înfășoară ca pe o relicvă în veșminte sfinte, scutece și scuturi, menite să-l ocrotească de puterile de jos, începînd cu acelea ale mamei sale. Lovitura la picior este o reamintire, o chemare la ordine a forțelor inferioare.

Absurdul, element tipic prakritian, care apare în blestem, începe cu un vers incantatoriu unde alintul se confundă cu onomatopeia: „nani-mi-te“, „liuli-umi-te“, urmat de imprecațiunea neașteptată „pui de șarpe sugă-mi-te“, „de sub talpa casei noastre", în care vrăjitoarea evidențiază și actualizează forța constrictivă și descendentă de care vorbeam. Talpa casei e bazică și la baza bazei se află încolăcit șarpele. Am putea închipui sanctuarul misterului, ca o dublă piramidă, prin reducere la schemă, cea de la suprafață cu vîrful în sus încadrînd casa. In vîrful ei se află Prajapati, „Domnul ființelor create", cealaltă piramidă, oglindirea celei dintîi, avînd același ax. La capătul opus se află șarpele, deocamdată simplă latență. Mama orbecăiește în jurul copilului. S-ar părea că totul e lămurit, însă în realitate greutățile de interpretare de abia acum încep.

Intr-adevăr, șarpele nu are numai un aspect malefic, putîndu-se integra într-un minus. Acest minus e complementar cu un plus, deci cu un element eminamente pozitiv, benefic. Ceea ce izbește în mit este *concomitența* nașterii lui Mistricean cu apariția puiului de șarpe bazic, „mare cît o undrea", sub talpa casei. Și talpa casei și talpa iadului, care-i corespunde macrocosmic, sînt necesare armoniei și chiar existenței lumilor. Această curte a antagonismelor și a complementarelor este și sanctuar, unde se oficiază misterele Unității. Vrăjmășia dintre Șarpe și Mistricean trebuie să se rezolve în Principiu, cu alte cuvinte, Mistricean trebuie să devie Omul-Șarpe, cum se spune că era de la început. O formulă arabă spune: *„kâna el- insanu hayyatan fi-l qidam“* (omul a fost altădată șarpe). Altfel spus, blestemul mamei îl face pe Mistricean să

recupereze indirect primordialitatea, ca pe toți fiii Gaiei, Titanii, Erychtonios, unul din primii regi ai Athenei. Mai precis „blestemul" desparte în el partea htonică de partea uranică. Este ceea ce se numește în alchimie *Separație,* cea mai grea operație din *Magnum Opus,* „pe lîngă care celelalte sînt jucării de copii". La omul obișnuit, curatul și necuratul,

150 uscatul și umedul, sînt deavalma. Separarea lor le dă posibilitatea să se purifice unul pe altul, veninul trăgîndu-se în șarpe, pozitivul și negativul recuperîndu-și puterile originare. Urmează apoi *Conjunctio,* reunificarea părților purificate în prealabil. Operația este yoghină și strîns legată de tehnicile deșteptării lui *Kundalini:*

„Șarpele dac-auzea
El era ca andreaua, Cu Mistricean că creștea.
Săvai, Mistricean de un an Și șarpele de un an!
Săvai, Mistricean .de doi ani
Și șarpele tot de doi ani!
Săvai, Mistricean de trei ani
Și șarpele tot de trei ani!
Și crescură pînă la zece
Și de zece nu mai trece!"

pentru că e numărul iridefinității matematice:

„Șarpele-ncoădă se lungea,
Și-căpă^înă se mărea
Iar trupul, măre ste faCeâ,
Aproape cit biiteă!
Zău, mi te aplică groaza!
'-Loc ăbb talpă^nă-itii avea!
De la zece anipleca,

De sub talpă eșeă
Casă trei zile urla!
El, măre, unde-mi mergea?
In buricul pămintului,
La mijlocul cîmpului,
Pe cel drum cam părăsit,
Cu negară acoperit
Cu troscot verde învelit

în buricul pămîntului In inima timpului.
El aici se-ncolăcea Pe Mistricean aștepta, Ca să-i mănînce carnea, Să-i scurteze viața Ca-1 lui era dăruit De tind era copil mic."

Casa, cum am văzut la început, este numită Buricul Pămîntului, Omfalos, deci centrul spiritual al lumii. Dar locul unde fuge șarpele, care nu mai încăpea in casa lui Mistricean, în casa Mistrețului, tot „buricul pămîntului" se numește. Faptul se poate interpreta după două perspective. Din perspectivă pozitivă, vom spune că, după datele tradiționale, unanime, centre spirituale secundare roiesc din Centrul Suprem, participînd la el prin fîliâțiune și subordonare recunoscută. Ca atare, sînt o oglindire a Buricului Pămîntului originar, al cărui nume îl poartă legitim. Sînt și ele „buricul pămîntului". Din perspectivă negativă, reamintim desele cazuri de revoltă față de Centrul Suprem (a fost cazul, printre altele, a Tradiției atlante). Centrele revoltate au continuat să poarte titlul de Buricul Pămîntului de data asta uzurpat. Și-au ligaturat vena care-i alimenta cu Apa vieții. Rezultatul inevitabil, în astfel de cazuri, este o promovare a aspectelor intermediar- cosmologice ale doctrinei impure prin definiție, cînd nu le mai

structurează lumina Unității; finalitatea este catastrofică, calea spre Substanță fiind marcată de subversiune și de inversiune față de cunoștințele și starea de la care a pornit.

Este interesantă imaginea „în inima cîmpului", în care și planul de fire și centrul lui sînt indicate limpede. Există și echivalențe. Astfel, Milano este un vechi nume celtic și înseamnă „în mijlocul cîmpului", „în inima lanului",

Mediolanun; Mediașul românesc avea acest nume. Este un loc consacrat central. China se numea Imperiul de Mijloc.

„Irlanda era împărțită, altădată, în cinci regate, din care unul «purta numele de Midez», (rămas în forma anglicizată Meath), care este vechiul nume celtic *median,* mijloc, identic cu latinescul *medium.* Acest regat Mide, care fusese format din porțiuni luate din teritoriile celorlalte patru, devenise apanajul propriu al regelui suprem al Irlandei, căruia ceilalți regi îi erau subordonați [...] în mijloc se ridica o piatră gigantică, numită Buricul Pământului [...] La 1 Mai se ținea acolo o adunare generală."[33] Așa că „inima cîmpului", unde se așază șarpele, își are tîlc. „El aici se-ncolăcea“. în jurul a ce? Probabil a unui menhir, cum se văd în Bretania și care reprezintă omfalosul.

După plecarea șarpelui, „casa trei zile urla". Prin urmare, tot gelozia mamei arată că Mistricean și Șarpele sînt frați:

33 Rene Gudnon, *Le roi du monde,* Ed. Gallimard, Paris, 1958, p. 79.

„Mistricean ce mi-și făcea?
Cal la bordei așeza, Tot pe Negrul, pintenogul, A lui ta-su din tinereță!
Bine că mi-1 țesăla, Dimineață se scula Pe ochi negri se spăla Armele că le-ncingea!“

Mistricean își pregătește calul ca toți Feții-Frumoși. E interesant pînă și detaliul că acesta a fost al lui Tată-său în tinerețea lui și era pintenog (yin-yang).

„Dar ce arme că avea? Tot pistoale ferecate, Săbioare atîrnate,

Curele încrucișate Și cuțite ascuțite, Ferește-mă, Doamne sfinte! Cruciuliță de argint, Ce n-am mai văzut de cînd sînt! In vînătoare că-mi pleca El Doamne că să vîneze Păsările gălbioare, Că sînt bune la mîncare Și ușoare la purtare.“

Mistricean pleacă la vînătoare țepos ca un arici. Armele-i sînt ca transudațiune, o exteriorizare a posibilităților lui profunde, a unora din ele, necesare pentru lupte în afară. Fapt curios: nu lipsește nici cruciulița de argint. Tot acest formidabil armament doar să vîneze niște păsărele gălbioare? în basme, vînatul păsărilor simbolizează cucerirea stărilor angelice de fire:

„Toată ziua șbuciuma Și nimic nu-mi folosea ‘ Și noaptea ca-1 ajungea!"

: Acum intră în alt spațiu, de, îndată ce ursitoarele i-au• juruit o altă soartă!V '•

: ■ j-;.:::;'; iir' ::: *î,-:.*

„Dar Dumnezeu ca un sfînt Săvai, mare pe pămînt,; Las-o ceață de-ngrozit, Negură pîn'la

pământ Mistrican a rătăcit!"

Eroul păşeşte pe puntea intermediară între două lumi. Este starea de întunerec şi indistincţie care desparte doi cicli consecutivi, *sandhya,* cum îi spune tradiţia hindusă.

154

Nemanifestatul îşi dezvăluie faţa la fiecare salt calitativ. Poezia accentuează că Dumnezeu ca un sfînt a făcut aceasta. E starea de tribulaţie, caracteristică tuturor realizărilor iniţiatice:

„Acum, el rătăcea Şi firea el şi-o pierdea, Toată noaptea că umbla, De,toţi bulgări se lovea Şi buştenii că-i bătea De toţi rugii se-ncurca Şi pe nimeni n-auzea Nici un foc nu să vedea, Nici un amnar nu avea Ori vreo dalbă pelinăriţă Ori vreo mică esculiţă Ori vreo aşchie de cremniţă Ca să-şi facă luminiţă!"

Orice iluminare interioară este un *Fiat Lux* în noapte, o fulguraţie, la început cît un fir de mac, un sîmbure de foc şi această fulguraţie este fiica pietrei. Ori Mistrican şi el este fiul Pietrei, chiar Piatra, deoarece în el bate amnarul lui Dumnezeu să scoată o luminiţă. Este semnificativ că enumerările de mai sus sînt toate diminutive, ca să se arate bine că sîntem în plan exclusiv calitativ:

„Toată noaptea mi-alerga Şi cînd zori se revărsa El cam în jos apuca, Cam în jos, cam de la vale, Cam despre soare-răsare!"

Acum găseşte scîntei de foc, dar nu din cremene, nici din soare:

„Foaie verde siminoc, Văzu două scîntei de foc. Alei nu sînt scîntei de foc Ci sînt ochii șarpelui, Șarpelui, procletului!"

Pînă să-i scînteie stelele, Mistricean trebuie să înfrunte jarul Infernului, printr-o luptă care e o devenire, un catharsis. Arta regală semnalează o pluralitate de focuri pe care le întrebuințează maestrul operativ. Prin urmare, „soartă rea“ nu poate fi cuvîntul potrivit:

„Și spre ele mi-și pleca, La ele nu-mi ajungea Pînă soarele-mi răsărea. Cînd soarele îmi răsărea Mistricean samă își da Și din cale puțin sta, Se gîndea și-așa-mi zicea: «Ori cîmpul mi-a-nflorit, Ori e șarpe-ncolăcit Și cu capul pus pe trup, Și soarele îl privește Ochii-n cap că-mi strălucește!»"

Asemuiește pe șarpe cu tulpina floarei soarelui ce se întoarce după soare:

„El, Doamne, să cuteze Cu armele ce-avea, Mînca-l-ar pîrdalnica! Dar la ce le mai purta Că de ele folos n-avea? Cînd la șarpe se trăgea, Șarpele dacă-1 vedea

Stat de om se rădica Și din guriță striga: — Mistricene, dumneata Bine-ai făcut de-ai venit, Parcă eu ți-am poruncit! Dă-te jos să te mănînc Că ești al meu dăruit De cînd ai fost copil mic! — Că nu-mi este vina mea! — Săvai, nu-ți este vina ta, Dar e vina maică-ta

Că ea cînd te-a legănat Din gură te-a blestemat: «Nani-mi-te, liuliu-mi-te Pui de șarpe sugă-mi-te De sub talpa casei noastre!»"

Șarpele își justifică cerințele prin oracolele preexistente. Ele sînt în natura lucrurilor, întrucît lucrează la o finalitate salvatoare pentru Mistricean și chiar pentru șarpe, care mortificat devine pozitiv:

„Că din mîna mea nu scapi Nici în cer, nici în pămînt, Nici în gaură de șarpe. Nici în pîntece de maică, Care pe lume nu se poate."

Distribuind și tălmăcind altfel versurile, Șarpele îi spune lui Mistricean că urmează să se urce în cer, apoi să se coboare pe pămînt („ascendit a terra in Coelo iterumque descendit in Terra et recipit vim superiorum et inferiorum" spune Hermes, cel de trei ori mare), că reîntors va trebui să intre în gaură de Șarpe, deci prin poarta strimtă în pîntecele de maică, adică va trebui să împlinească acel

157 *regressum in utero,* fără de care nu poate exista un *dwija,* om de două ori născut. „Care pe lume nu se poate", zice balada, adică în lumea obișnuită, dar în supralumea mitului e o lege...

Acum ar trebui să se întîmple lupta dintre Făt-Frumos și Balaur, pe care o găsim în cele mai multe basme, fiindcă de obicei sîntem pe planul opoziției. In balada noastră însă apare aspectul complementar dintre cele două entități: Șarpele și Mistricean, aceștia facînd una cu calul. Sîntem la nivelul complemen țarism ului: șarpe, cal și om se confundă într-o entitate unică.

După doctrinele yoghine, în special după Kundalini- Yoga, omul are în organismul său subtil, la baza coloanei vertebrale, șarpele încolăcit, *kundala.* Deșteptat din amorțeala lui, prin diverse metode printre care și percuțiunea violentă, el năvălește pe canalul median al șirei spinării, arzînd tot ce în calea lui are un caracter condiționat, străbătînd centrele secundare ajunge la centrul frontal *(ajna-ciakra)* sau chiar la *Sahasrara,* lotusul cu o mie de petale de pe craniu, nimbul sfinților, unde se varsă ca într-o mare și încetează goana lui terifiantă, conferind nemurirea temerarului care a condus bine întreaga operație:

„Mistricean dac-auzea, El, frate, ce mi-ș făcea? Mic de sgîrbăcel scotea Și pe Negrul că-1 lovea La capul sulaciului Unde-i pasă Negrului Negrului Nebunului."

Este aceeași lovitură pe care o dă Harap-Alb calului slăbănog, care a îndrăznit să mănînce jarul din tava întinsă. Lovitura e dată în fond șarpelui căci șarpe, cal, Mistricean sînt uniți prin continuitate organică. începe acum goana celor trei, înșirați unul după altul. Reamintim că această goană e superioară confruntării:

„începe Negru d-a fugea Dar nu fuge cum.se fuge Ci mi-ș fuge ogărește Și s-aruncă tot lupește Și-mi cotește iepurește Și nu mai trage nădejde, Lasă buza la pămînt Și coada fuior în vînt D-așa fuge amărît... “

Șarpele nu fuge printr-o decizie liberă, ci din solidaritate cu cele două ființe dinaintea lui. Fugeau ele, trebuia să fugă și el:

„Șarpele se-ncolăcea
După Mistricean să lua
Șapte hotare-1 gonea."

Șapte sînt centrele pe care le străbate Kundalini și, deși în baladă se mai adaugă trei hotare, coincidența este remarcabilă. De altminteri zece este reductibil la șapte în arborele sefirotic. Mistricean

„Văzu capu șarpelui La chișița Negrului."

Goana continuă, șarpele ajunge cu capul pe spata calului. Acum toți fac o ființă, chiar în mod sensibil:

„Și limbile le scotea în spate că îl izbea Inima din el seca Și pe Negru tot bătea Fuge Negru ce nu-și poate Să scape voinic de moarte."

Moartea vine, dar transcendentă:

„Negrul tot că mai fugea
Șarpele să năcăjea Din guriță fluiera, Coada colac o făcea Pe Negru-1 împiedeca, în margini de drum că-1 trîntea, Pe Mistricean îmbuca
De la tălpi că mi-1 lua."

Adică de jos în sus, în sensul în care parcurge Kundalini deșteptată organismul uman. '

Organicitatea, continuitatea și Unitatea operațiunii mitice din baladă, este mult mai evidentă decît în basmele în care Balaurul și Eroul se înfruntă, unul în fața altuia, deși, în fond, e

vorba de același lucru. în *Mistricean* competiția se reduce la Unitate, chiar pe planul exterior.

Pentru acei ce mai resimt simpatii și antipatii față de protagoniști, inserăm o exegeză magistrală asupra acestor feluri de înfruntări pe care o datorăm lui Ananda Coomaraswamy:

„în această eternă reîntoarcere nu e decît identitatea Supremă «a acestui Unu» *(tad ekam),* fără distincție de ființă și de neființă, de lumină și de întuneric, sau, încă fără separarea între cer și pâmînt. Totul e deci conținut în Principiu, pe care atunci îl putem desemna cu numele de Personalitate, Strămoș, Munte, Dragon, Șarpe fără sfîrșit. (Legat de acest principiu ca fiu sau ca frate mai mic — ca un *alter ego* mai mult decît principiu distinct — și de la începutul baladei, Mistricean apare ca frate cu Șarpele, n.n.), apare Omorîtorul de Balaur^ născut ca să suplanteze pe Tatăl și să ia în stăpînire împărăția, distribuindu-i tezaurele susținătorilor lui fanatici. Căci dacă trebuie să fie o lume, trebuie distrusă închisoarea și potențialitățile ei liberate. Aceasta se poate face, fie cu voința Tatălui, fie

contra lui. [...] în realitate, Omorîtorul și Balaurul, Sacrificatorul și Victima sînt *Unul* în spirit în spatele scenei, unde nu există contrarii ireductibile, în timp ce sînt dușmani de moarte pe teatrul unde se desfășoară războiul perpetuu dintre Zei și Titani. în fiecare caz, Tatăl-Balaur rămîne un Plerom, nu mai scăzut prin aceea ce exalează, nici mai mărit prin ceea ce inhalează. E moartea de care depinde viața noastră. La întrebarea, Moartea este una sau multiplă? răspunsul este: una dincolo, dar aici multiplă, în măsura în care se află în copiii ei. Omorîtorul

Balaurului e prietenul nostru; Balaurul trebuie pacificat și făcut prietenul nostru"[34]. Aceste cuvinte bine înțelese se aplică superlativ baladei *Mistricean.*

Mai este o profeție, vestind un eveniment macrocosmic, căreia i se potrivesc cele de mai sus. în *Apocalips,* cap. 12, par. 1 și 13-15, apare o femeie învești mîntată de soare, are luna sub picioare și pe cap poartă cununa cu 12 stele: „Iar cînd a văzut Balaurul că a fost aruncat pe pămînt, a prigonit pe femeia ce născuse pe pruncul bărbat. Dar datu-i- s-a femeii cele două aripi ale marelui vultur ca să sboare în pustie la locul ei unde e hrănită acolo un timp și răstimpuri și jumătate de răstimp. Atunci șarpele a aruncat din gura lui, după femeie, apă ca un puhoi, ca să o ia puhoiul."

Dar să vedem ce devine Mistricean. Șarpele îl înghite:

„îl îmbucă jumătate,
Jumătate nu mai poate, De curele încrucișate,
De pistoale ferecate, De săbioare atîrnate, De cuțite ascuțite Șarpele nu poate să-l înghită
Și din nou el că-l trăgea
Și-ncepu a mi-1 sugea...
De trei zile de trei nopți
Țipă din grtră de șarpe
Săvai cu răcori de moarte."

Că poate sau nu să-l înghită, că țipa sau nu, trei zile sau mai mult, avem acum în fața noastră schema unei noi făpturi, șarpele cu bust de om, sus om, jos șarpe; e un regres în ciclu, către „omul

34 A. K. Coomaraswamy, *Hindouismc ct bouddhisme* (cap. „Lc mythc"), Gallimard, Paris, 1949, p. 19-20.

la început era șarpe*[1], după formula arabă pe care am citat-o. Dar ce este *o* relizare inițiatică decît un regres în timp pînă acolo unde nu mai este timp? Cum ne îndeamnă Coomaraswamy, să nu acordăm atenție la implacabila dușmănie dintre cei doi factori primi, ci de „Unul" care începe să se înfăptuiască în fața ochilor noștri, ființa umano-ofidiană, reunind deocamdată virtual puterile Cerului și ale Pămîntului, ale Soarelui și Lunii, ale Uscatului și Umedului radical, Sulful și Mercurul, nu numai în structura exterioară ci existențial, în organicitatea lui, vizibilă pentru toți.

În factura clasică a mitului, Făt-Frumos omoară Balaurul, pe care astfel îl moșește și-l însumează, după cum relevase Coomaraswamy. în balada noastră, lucrurile sînt mai complicate. Mistricean fuge de Balaur, dar am văzut că această aparentă anomalie se explică prin practicile de Kundalini-Yoga.

Purtarea șarpelui se dovedește impecabilă pentru că este foarte simplă. Prin blestemul mamei, are un consemn de executat, Mistricean trage spre Esență, trebuind, totuși, să se combine cu Șarpele-Substanță. Acesta nu-1 poate înghiți pe Mistricean din cauza săbiilor, cuțitelor, arcurilor și curelelor care înfășoară bustul rivalului său. Sînt diferențieri calitative ale lui Puruṣa sau resturi rebele de individualitate care fac imposibilă asimilarea? Fapt este că cele două entități nu se articulează perfect. Durerile sînt într-un fel ca acelea ale nașterii căci e vorba de o nouă

 geneză. Spre deosebire de celelalte tipuri ale mitului în care nu apare sinteza celor două ființe sub forma unei terțe persoane, sinteza în balada noastră o face un *tertium gaudens* ce se ivește la

orizont, preluînd moștenirea, asimilînd pe cei doi care mor. -Deosebirea este mai mult exterioară.

„Dar de la trei zile încoa
(Trei zile e durata morții inițiatice — n.n.).
Tare-mi venea și sosea
Un voinic din Ceobîlcie
Cu sabia demischie,
Pistoale de Veneție,
Dare-ar Dumnezeu să vie
Să-mi fie *frățior mie!*
Voinicul că sosea,
Voinicel tot din Ardeal
Pe-un cal negru armăsar,
Bătea calul, ținea drumul,
Mistriceanul de-1 vedea
Așa din gură zicea:"

Mistriceanu și Șarpele îi cer ajutor, ca unuia ce poate desface nodul:

„Bre voinic din Ceobîlcie
Cu sabia demischie
Ce bați calul și ții drumul?
Fă, frate, un mare bine
Și vino pînă la mine.
Vino, frate, și mă scoate,
Din astă gură de șarpe
Că m-a-mbucatjumătate...
Scapă-mă din gură de șarpe
Să-ți fiu frate pîn-la moarte."

Iar șarpele la rîndul lui:

„Măi, voinice, dumneata Decît cu Mistricean

frate, Mai bine cu șarpe frate;
Vin de-i culege armele,
Să-i roz eu oscioarele, Că nu este vina mea Ci e vina maică-sa.“

Voinicul pare să aibă ezitări. Pe de-o parte realiza rolul pozitiv al Șarpelui, pe de alta, fiind vorba de o inițiere războinică, aștepta să i se actualizeze mînia, Wut-ul, Menos, căci și furia poate fi everturată și are tehnica ei:

„Vonicelul asculta
Dar înainte pleca.
Foicică siminoc
Merse cît un jap de loc Și-i arse trupușdru-n foc.“

în ce foc putea să-i ardă voinicului trupușorul? Desigur, nu focul perplexității psihologice, flacăra bătută de vînt, fără astîmpăr, sterp și putregăios, fără scurt-circuitul care omoară pe purtătorul lui uman, apoi pe el însuși. Focul care arde pe voinic este Wut-ul, fulgerul ceresc, învingătorul vieții și al morții. în el ard semizeii, în el bagă Demeter pe Triptolem, cu el se hrănește calul năzdrăvan, în el se primenesc Daniel și cei trei cuconi, în el se aruncă Herakles, pe acest foc îl potolește Gerilă ca să-i facă locuință lui Harap-Alb și tovarășilor lui. Reamintim în treacăt ce spunea Junger: în fundul lucrurilor, la pasaj, temerarul percepe încolăciturile șarpelui. Printr-un procedeu de cvadratură, aceste inele pot deveni o grilă, reductibilă la rîndul ei la punctele din unghiurile pătrățelelor; de aici nu mai este decît trecerea la Materia discontinuă.

Următoarele patru versuri ne arată ce formidabilă entitate apare pe cerul mitului, iar în anumite variante ce legătură strînsă are această entitate cu istoria tîlcuită a țării noastre, căci totdeauna microcosmul angajează macrocosmul. Dar înainte, trebuie să ne arătăm îndreptările care ne justifică referința la Melchisedec din Biblie, Rege al justiției — și într-adevăr, noul venit are să judece între Mistricean și Șarpe, el fiind axa Balanței, al cărei nume sanscrit Tuia desemnează și Centrul Suprem. Trebuie să ne referim încă odată la Rene Guenon.

„Numele de Melkițedeq sau mai exact Melki-Tsedeq nu-i altceva, în adevăr, decît numele sub care funcțiunea de Rege al Lumii se găsește indicată în tradiția judeb-creștină. Am șovăit puțin să enunțăm acest fapt, care comportă explicarea unuia din cele mai enigmatice pasaje din Biblia ebraică, dar din moment ce ne-am hotărît să vorbim de Regele Lumii, nu ne era posibil să-l trecem sub tăcere. Am putea relua aici cuvîntul Sf. Pavel în legătură cu această problemă: «Avem multe lucruri de spus în privința aceasta și lucruri greu de explicat pentru că ați devenit leneși îh înțelegere»" *(Epistola către evrei,* V, 11).

Iată mai întîi textul pasajului biblic de care e vorba: «Și Melki-Tsedeq, Rege al Salemului, a adus pîine și vin; și era preot al Dumnezeului cel Prea înalt (El-Elion). Și l-a binecuvîntat pe Abram, spunînd: Binecuvîntat să fie Abram de Dumnezeul cel Prea înalt, stăpînul Cerului și al Pămîntului și binecuvîntat să fie Dumnezeul cel Prea înalt care a dat pe dușmanii tăi în mîinile tale. Și Abram i-a dat zeciiiială din tot ce luase.» *(Geneza,* XIV, 19-20)[35]

înainte de a reda în continuare pasajul din

35 Rene Guânon, *Le roi du mondc,* Paris, Ed. Gallimard, 1958, p. 48.

Apostolul Pavel, referitor la cele de mai sus, citățm cele patru versuri, care urmează după ce se vorbește de ardere în foc a voinicului și tot despre el:

> *„N-avea mamă, n-avea tată Parcă era născut din piatră. N-avea frați, n-avea surori Parcă era născut din flori."*

Acum să-l citățm pe Apostolul Pavel:

„1. Căci acest Melchisedec, rege al Salemului, preotul lui Dumnezeu cel Preaînalt, întîmpină pe Avraam, care se întorcea de la înfrîngerea regilor, și îl binecuvîntează.

2. Melchisedec — căruia Avraam i-a dat zeciuială din toate — se tîlcuiește mai întîi: rege al dreptății, apoi el este rege al Salemului, ceea.ce înseamnă regele păcii.

3. *Fără tată, fără mamă, fără spiță de neam* (subl.ns.) neavînd nici început al zilelor, nici sfîrșit al vieții, ci făcut fiind asemenea Fiul lui Dumnezeu, el rămîne preot pururea."[36]

Pe de o parte Melchisedec,

Fără tată, fără mamă, fără genealogie.

Pe de altă parte voinicul judecător:

I

> „N-avea *mamă, n-avea tată, Parcă era născut din piatră. N-avea frați, n-avea surori Parcă era născut din flori."*

Credem că această cvasi-identitate între textul biblic și acela al baladei nu mai are nevoie de

36 Sf. Apostol Pavcl, *Epistola către evrei,* VII, 1-3 în: *Biblia,* Ed. Institutului biblic și dc misiune ortodoxă al Bisericii ortodoxe române, 1975.

întărire, nici de comentariu.

Ca fiu al Pietrei, voinicul fără nume și fără părinți era fiu al buricului pământului, al Omfalosului, de cele mai multe ori semnificat de o piatră. Tot un beții a consacrat lacob, nepotul și moștenitorul lui Avraam, în locul unde a avut viziunea scării cerești pe care se urcau și se coborau îngerii, adică a Axei Lumii, intersectînd lumea în punctul ei central, unde „domnește" Melchisedec. Tot beții este Omfalosul de la Delfi, ridicat de Apolon în locul unde omorîse pe șarpele Python (în treacăt semnalăm asemănarea între fugărirea Latonei, purtînd în brațe pe cei doi copii divini, Apolo și Artemis, de acest șarpe Python și subiectul baladei noastre). Și fiindcă Pavel asemuiește pe Melchisedec cu Fiul lui Dumnezeu, vom cita versuri dintr-o colindă românească, culeasă de Simion Florea Marian:

„Șade mama îngenuncheată Ca să nască fiii din piatră Fiu din piatră a născut Și măturile în mîîni i-a pus Ca să mături cu ele ‘ Ceriul cu stelele Pământul cu găzurele."

Vonicul din balada noastră'nu are nume,'ddr în variante are. Și ce nume! El rezolvă litigiul prin sabie;

„Săbioara și-o scotea, La mischie o dregea, Și la unghie o-ncerca, Vedea bine că prindea Coraji'ișilelUa Și spre Șarpe că mergea...~ l-l A bre șarpe dumneata Ia umflăți tu gușile Să-i culeg eu armele... Șarpele se opintea gușile și le umfla, Ochii i se turbura Cu gura căscată

sta,

De mi te prindea groaza! Dar voinicul ce făcea? Unde bine că-i venea, Paloșul că-l îndrepta, La încheietura gurii lui, La puterea șarpelui! Trage odată haiducește Și țipă iortomănește; Pînă-n coadă-1 despica Două scînduri îl făcea! Pe Mistricean că-l lua Fuga la cal cu el da Și'mi-l arunca pe șea Și mi-1 lega cu o curea Ca să nu dea de belea."

Ne-aduce aminte de bătălia din cer a Arhanghelului Mihail cu Balaurul:[37]

„Și s-a făcut război în cer: Mihail și îngerii lui au pornit război cu Balaurul. Iar Balaurul și îngerii lui au stat la luptă.

Dar aceștia n-au izbutit, nici nu s-a mai găsit loc pentru ei în cer.

Și aruncat a fost Balaurul cel mare, șarpele cel dedemult, care se chiamă diavol și satana, care înșeală pe toată lumea, aruncat a fost pe pământ și îngerii lui aruncați au fost cu el.“

Este de reținut că numele ceresc al lui Melchisedec este Mikael.

Odată aruncat pe pământ, Balaurul gonește pe femeia încununată de stele, episod reamintit mai sus:

„Dar șarpele ce-mi facea? Așa tăiat cum se afla Slava Cerului sărea,

Unde cu coaste batea, Toți tu fan ii dărîma, Venin din coadă-i pica, Branșite c-o aprindea, El ca pîrjolul mergea, Pustie pe unde

37 **Idem, *Apocalipsa,* Sf. Ioan Teologul, XH, 7-9.**

mergea."

Voinicul o ia pe căi piezișe spre o tîrlă:

„Trei turme de oi mulgea, Caprele dea bașca. Trei lei de parale da Și la puț că se dueea Și-n jghebuleț că-1 punea, Și cu lapte mi-1 scălda Pînă carnea i-o nălbea Păcură din el curgea!"

Tot în lapte l-a scăldat și moașa cînd s-a născut. Se naște și moare în același element. *

Cu tot procesul acesta de dezintoxicare, lui Mistricean i se apropie sfîrșitul:

„Sui soarele la prînz
Trăgea moartea cu mult plîns;
Veni soarele l-amiezi,
Trăgea moartea cu necaz, Iar cînd fu pe la chindie Trăgea moartea cu mînie, Soarele c-a scăpătat Mistricean c-a răposat."

Un erou solar este în sincronism cu cosmosul. După mersul soarelui se scurgea și viața lui. Moare la asfințit ca și ciobanul din *Miorița,* dar nu cu seninătatea acestuia.

Aici însă, spre deosebire de *Miorița,* ne reprezintă un sfirșit de ciclu, dar fără să vorbească de începutul următorului. Totuși, acesta este sugerat de faptul că Mistricean va fi îngropat lîngă o cumpănă care-i semnul Balanței *(Tuia,* în sanscrită^, anunțînd deci venirea acestui nou ciclu. Voinicul care a încercat să-l scape pe Mistricean nu este altul decît stăpînul Balanței ca

Rege al Justiției. Melchisedec era și el reprezentantul balanței justiției dumnezeiești pe pământ. Iar ciclul Balanței este al treilea ciclu mic din ciclul mare în care ne aflăm. Deci *Mistricean* ne aduce un mesaj de la sfirșitul celui de al doilea ciclu și începutul celui de al treilea ciclu mic din actualul ciclu mare. Avînd în vedere că acum sîntem în al XI-lea ciclu mic putem bănui vechimea simbolului din acest mesaj.

DE LA CERBUL LUNAR LA BOURUL SOLAR

Herbul țării, vechii și-au fost ales
buăr, Numele veslindu-i ca tunul
prin nuAr.
Nnii mai preurmă, avindu-1, moșie Tot
acel vcchiu nume mai vcstindu-l șic.
într-accastA vreme cinc-1 stApinește O
Dumncdzău svinlc, iu il ocrotește ■Cu
mina la svinlA l-au incorunalu-l Și
brațul lAu tare l-au fntemciatu-l.
PArințascA scară și scaun și scaunul
dindu-i, Ceriasca la armă, crucea
fnlinzfndu-i, Spala-i povAțcșle biruind
pre toalA VAdzut, ncvădzută
vrAjmAșasca gloatA. CArunlcțc vadzA,
bătrfncați-agiungA, SlAvit fcriceșlc-1 cu
viață îndelungă.

STIHURI DEDICATORII
ÎN DIVANUL LUI DIMITRIE CANTEMIR

Studiul exhaustiv al prof. Emil Vîrtosu despre vechiul sigil al orașului Baia epuizează problema sub aspectul

 datelor istorice ce le avem la îndemînă despre acest subiect.[1]

In cele ce urmează vom încerca, în mod sumar și menținîndu-ne la generalități, să restituim acestui sigiliu o altă dimensiune, pe care o avea și pe care o are încă, ignorată acum deopotrivă cu simbolismul heraldic. Pentru cunoașterea exactă și completă a unor realități trecute, reconstituirea semnificației lor în spiritul contemporanilor este absolut necesară. în acest sens, este mai puțin important ceea ce crede sec. al XX-lea despre heraldică decît ce credeau oamenii vîrstelor trecute pentru care blazonul era o știință vie, plină de semnificații, ce pot părea astăzi absurde, dar care atunci aveau valoare de adevăruri vitale. O cumințenie elementară îndeamnă să ținem seamă mai ales de părerea celor vechi, care au instituit (nu spunem au creat) această disciplină, după datina

Din bătrîni, din oameni buni.

Heraldica era o ramură a hermetismului, iar sigilografia o specificație a heraldicii. Știința blazonului rezuma o știință a Inimii lumii și condensa o cunoaștere cordială[38] [39]. Inima lumii nu reprezintă în mod necesar centrul ei ultim, cel imuabil și nemanifestat, ci o polarizare a lui care bate în doi timpi. Una din posibilitățile cordului cosmic este dubla lui energie de a crea lumile prin diastolă și a le rezorbi prin sistolă.

38[1] *Documente privind istoria României,* Ed. Academici, R.S.R.; Emil Vîrtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești,* Ed. Academici R.P.R., 1956.

39 De la cord = inimă.

Blazonul era o reprezentare în simultaneitate a succesiunii temporale, reliefind simbolic potențialitățile- cheie ale unui ciclu, fie Universul mare, fie Universul mic, țară, neam, continent sau genul uman, om, cînd au în ele virtual anumite posibilități de manifestare în lumea din afară, cu care se sincronizează.

Se mai poate deci pune întrebarea dacă Heraldica, blazonul și sigilografia sînt, cum îndeobște se crede acum, numai expresia unei deșertăciuni puerile de împăunare cu alegorii naive, cu figuri geometrice, ale unor oameni încă primitivi, trăind într-o societate prelogică, în felul sălbaticilor de astăzi ce-și pun bucăți de sticlă colorată în păr și în ele prin nări, nu încă trecuți de la imagini la concepte. Răspunsul îl dă conspectul ambianței în care înflorea hermetismul cu anexele lui. O societate totală ca aceea a Evului Mediu, atît de unitară în diversitatea sa, cu un țesut atît de strîns, polifonică, diversă, totuși unitară, *Opus hyerarchicum et catholicum,* nu putea avea un corp străin în ea din cauza continuității ei organice, care implica o echivalență calitativă a tuturor componentelor și elimina existențial discontinuitatea și iregularitatea. Această simplă constatare obligă la circumspecții, la prudență, pe adversarul cel mai înverșunat, dacă este corect. Este o contradicție să admiri reușita artistică a unui dom gotic și să declari pueril simbolismul lui. Dacă un edificiu medieval este admirabil, apoi este admirabil în totalitatea lui, de la structură, proporții, geometria ansamblului său pînă la fauna și flora care îl năpădesc ca o viță. Or, această floră și faună ilustrează idei hermetice, simbolice;

nimeni nu o mai pune la îndoială; reamintim lucrările definitive devenite clasice ale lui Emile Mâle. Simbolismul este polivalent pe planuri ierarhizate, de la totalitate la amănunt. Solidaritatea lor este indefectibilă. A refuza mesajul simbolic al hermetismului în arhitectură, blazon, sigilografic, este un refuz de informație și de cunoaștere, deci un flagrant delict de rea credință.

173

Blazonul este o secțiune verticală a Athanorului, a Vasului Hermetic, recipient viu în care maturează o placentă alchimică formată din elemente primite, însuflețite de Focul Filosofal, foc lent de ființă vie. Că este o secțiune verticală o dovedește reprezentarea lui printr-un scut, totdeauna presupus în heraldică sprijinit de un copac, atîrnat de gîtul proprietarului sau pe brațul lui, ale cărui „măruntaie" mistice le reprezintă. Vasul este obligator, perfect închis („hermetic închis"). Poate să aibă proporțiile Oului Lumii, dar și pe acelea ale unei inimi: pretutindeni același, egal cu el însuși. în staze intermediare poate fi și „pieptul", „inima" unei țări, a unei provincii, a unui județ sau tîrg. Dacă blazonul este o secțiune verticală a Oului Lumii, sigiliul este o reprezentare a lui pe plan orizontal; altfel spus, blazonul și sigiliul sînt complementare. în poziție verticală, scutul se profilează pe eternitate, pe orizonturi conceptuale. în sigiliu, conspectul este pur interior visceral. Un maestru al vechii heraldice hermetice avea viziunea simbolică a acelor entități vii care sînt o țară, un tîrg, un om etc. în „exaltare" în scut

și în „amploare" și adîncime în pecete ca să întrebuințăm termeni din ezoterismul musulman. De aceea forma de puț a vechilor peceți. Te cobori în ele, ca Harap-Alb în fintînă Spinului. Tărîmul nevăzut se găsea și în slava cerului, dar și în fundul pămîntului. Heraldistul este prin excelență un scafandru calitativ.

Un sigiliu pecetluia, ca să întrebuințăm o cvasi-tautologie, pentru a caracteriza posibilitatea, menirea lui de a înnoda într-un punct vital începutul și sfirșitul unei deveniri, deci omniposibilitatea unor entități, din care am citat cîteva, mai sus, în mod exemplar. Cine pune sigiliul închide cu el, cine îl rupe deschide, ceea ce înseamnă că

STEMA DE LA BAIA, SEC. 14

persoana care operează legitim fără efracție, în acest dublu sens, are „puterea cheilor" *(potestas clavium).* De aceea un Domn legitim și reprezentanții lui îndrituiți însumau în ei, cel puțin simbolic, principiile, destinele, cheile unei țări.

Nu vom discuta aici, pentru că nu este locul și ne lipsește competența, dacă vechiul oraș Baia de pe rîul Moldova a fost cîtva timp capitala Moldovei, la începuturile ei statale. în stadiul actual al informației, nu se poate răspunde categoric în nici un sens'. Sînt cîteva prezumții serioase pentru afirmație, coroborate de tradiții locale persistente. Dealtminteri, Moldova, pe la descălecare, avea un organism statal rudimentar, care putea „vagabonda" cu ușurință; problema capitalei, pe acele vremuri, avea incomparabil mai puțină importanță decît o are în vremurile noastre. Toată aparatura de stat putea fi încărcată într-un car cu boi. Cine poate ști cu precizie care erau capitalele reale ale vechii Galii merovingiene?

Baia a existat înainte de descălecarea lui Dragoș în 1359. După toate probabilitățile, sigiliul datează

din sec. al XHI-lea. Este și ultima părere a lui lorga.

„în cîmp un cadru gotic trilobat în trifoi (dreipass) cu un cerb trecînd spre stînga; în lobul superior, capul cerbului, despăryt de trup și ridicat în efigie (un „Masacru" de cerb), privește din față, avînd între cele două coame cu cîte patru ramuri simetrice și sprijinindu-se pe ele un crucifix; spațiul dintre cadrul trilobat și mobila heraldică amintită (cerbul) este completat cu elemente florale; la fel spațiul dintre cadrul trilobat și cercul legendei este prevăzut cu' ornamente gotice, terminate prin trei cruci, cîte una la unghiurile de racordare a celor trei loburi."[40]

„Legenda sună: «Sigillum x capitalis x civitatis moldavie x terre x moldaviensis». (Sigiliul Moldovei, cetatea de frunte a Țării Moldovenești.) «Este limpede că epitetul *capitalis* înseamnă *caput regni,* provincie, deci legenda sigiliului amintește un moment îndepărtat cînd Baia a fost capitala Țării Moldovenești»" și în notă: „Mulda, eyn haubtstadt Muldenert land" spune așa numita Cronica breviter"[41]

Dintr-un început trebuie să fie înțeles că titlul studiului nostru *De la Cerbul lunar la Bourul solar* are un sens strict alchimic, indică, deci, o trecere de la contrarietate la complementaritate, de la potență la act, de la virtualitate la efectivitate; cu alte cuvinte, vădește perfectarea lui Magnum

40 Emil Vîrtosu, *op.cit.,* pp. 461-462.
41 *Ibidem.*

Opus, de data asta concernînd nu o singură, ființă, ci o țară întreagă, în virtutea analogiei dintre Microcosm și Macrocosm.

Elementele florale din interiorul sigiliului sînt simboluri vegetale ca și trifoiul; aici indică acel cadru de nepătruns în care stă ascuns totemul: cerbul. Mai totdeauna găsim în blazoane cele trei regnuri: mineral, vegetal și animal și este normal să fie așa deoarece blazonul este un pantacol, un „mic tot" (în traducere literală). Adesea găsim și regnul hominal, în chipul tenanților, în mobilă, în cimier. La sigiliul Băii elementele minerale sînt indicate de ornamentele arhitecturale gotice interstițiale între loburile trifoiului.

Dacă unim punctele din vîrful celor trei loburi prin linii drepte obținem un triunghi cu vîrful în sus, ierogliful elementului foc; dacă unim cele trei cruci din unghiurile de racordare ale lobilor obținem un triunghi cu vîrful în jos, ierogliful elementului apă. Ele se suprapun, dînd astfel vestitul simbol al „Scutului lui David" (Mogen David), „Pecetea lui Solomon", „Steaua Magilor", simbol universal, nu numai la evrei cum se crede obișnuit, ci răspîndit la toate popoarele; îl găsim, de pildă, pe lespedea de mormînt a mitropolitului Teoctist, din pridvorul bisericii Mînăstirii Neamț. Steaua cu 6 colțuri (hexagrama) este prin excelență imaginea macrocosmosului, produs al unei dualități complementare, aici indicată prin Foc și Apă. Steaua cu 5 colțuri (pentagrama) este reprezentarea microcosmosului: capul unui om, cu picioarele și mîinile întinse lateral se înscriu perfect în cele 5 colțuri ale ei. 6 + 5 = 11, numărul Universului, număr ciclic deosebit de important, submultiplu al lui 22, numărul literelor alfabetului

sacru ebraic și al alfabetului primitiv arab, al lui 33, vîrsta lui Christos, al lui 44 numărul crucii, al lui 66, numărul lui Allah și al lui 99, numărul numelor divine cunoscute.

Spuneam că un sigiliu este o secțiune orizontală a Athanorului, a Vasului Filosofal. Menirea lui este să cuibărească maturarea unor elemente complementare, unul activ, altul pasiv pînă la unirea lor finală în Magnum Opus, care este Perfecțiunea androginică. O țară autentică este androginică în rădăcina ei. In Athanorul de la Baia, aceste elemente complementare sînt Focul și Apa, simbolizate de cele două triunghiuri inverse din pecetea lui Solomon.

177

Sigiliul de la Baia este sigiliul lui Solomon. Asta o știau solomonarii, care bîntuiau pe vremuri valea Moldovei...

„Nu știm dacă sigiliul orașului Baia aparține chiar sec. al XIV-lea, așa cum s-a spus pînă acum“[42] [43] și în notă: „așa cum au susținut I. Bianu“[D] și N. lorga[44]. Mai tîrziu, N. lorga[45] atribuie acest sigiliu secolului XIII și Emil Vîrtosu remarcă de asemenea că și cadrul trilobat gotic este o formă specifică a sec. XIII; concludent este și scrisul epigrafic din legendă. „Așișderea și tîrgul Baia scrie că l-au descălecat niște sași, ce-au fost olari (Grigore Ureche)?[46]

42[1] Emil Vîrtosu, *op.cit.,* p. 470.

43 I. Bianu, *Analele Academiei Române,* scria II, tom.XXIX, 1906-1907, București, 1907, p. 64.

44[s] N. lorga, *Studii ți documente,* VII, p. 104.

45 N. lorga. *Notes de diplomatique roumainc,* București, 1930, p. 137.

46 Emil Vîrtosu, *op.cit.,* p. 466.

Am văzut că trifoiul combinat cu cele trei stele intermediare dau pecetea lui Solomon, simbol caracteristic al unei dualități complementare. Privit separat, în sine, trifoiul reprezintă un ternar, care pe lîngă Treime poate închipui triade de altă natură, de pildă Spiritus, Anima, Corpus; Providență, Voință, Destin; Teză, Antiteză, Sinteză; Bărbat, Femeie, Copil și pe cei trei agenți fundamentali ai alchimiei, Sulf, Sare, Mercur, lucrînd direct asupra materiei închisă în Athanor.

„Din considerarea emblemei sigilare a orașului Baia, reiese că întemeierea legendară a orașului stă în directă legătură cu legenda Sf. Hubert: un cerb urmărit de vînători, așa cum la temelia legendară a Moldovei stă legenda lui Dragoș urmărind un bour.“

Cerbul poartă între coarne un crucifix. Acesta reprezintă un principiu unificator al dualității simbolizate de cele două coame, la dreapta și la stînga lui, ca și crucea centrală de pe Golgota avînd de o parte și de alta, pe hoțul bun și pe hoțul rău, adică părăsind epitetele morale, un element pozitiv și unul negativ, un plus și un minus. Altfel spus, este o variantă a caduceului lui Hermes, Ax Median în jurul căruia se încolăcesc simetric și complementar cele două mari curente subtile numite în Yoga Ida și Pingala în jurul lui Sușumna. „Stat crux dum volvitur orbis“ („stă crucea în timp ce lumea se învîrte" în jurul ei). Cele trei curente au un aspect și în microcosmul uman, structurate în coloana vertebrală și cele două nadisuri principale.

Cerbul fugar este în mod esențial un simbol al

fluenței universale. Crucea este elementul ei de fixare, semnificație întărită prin faptul că cerbul este fără cap, acesta fiind tăiat și atîrnat în efigie în lobul superior al trifoiului este un „masacru“, ca să întrebuințăm un termen de venerie.

Una din operațiunile fundamentale ale alchimiei este ceea ce se numește „fixarea volatilului" (cealaltă, complementară este „volatilizarea fixului"; un exemplu este înecarea bourului și a Moldei în fluența Moldovei).[47] Amîndouă reprezintă cele două faze ale lui coagula-solve de care am mai pomenit. Mai precis este vorba de fixarea printr-un principiu solar, viril, a fluxului, a labilității lunare feminine, a mercurului, a lunei acvatice umede, prin Sulful înfocat ceresc. Or, din cauza sprintenelei sale, a tendinței lui de fugă și evadare, cerbul este unul din simbolurile cele man obișnuite ale mercurului filosofal în alchimie. De unde, jocul de cuvinte clasic *Cervus fugitivus, Servus fugitivus,* designațiune curentă a mercurului. Or, tăierea capului cerbului este tocmai „fixarea volatilului" printr-o lovitură de sabie, simbol fix, solar, axial prin excelență. Fuga cerbului înseamnă fuga timpului, succesiunea clipelor și este transmutată în simultaneitate; capul cerbului este atîrnat „în efigie" în partea superioară a blazonului, în lobul de sus, în punctul crucii care simbolizează prin excelență dispariția duratei. Capul cerbului fugitiv spînzură acum de zenit, în „slava cerului", unde nu mai există Timp,

47 Un alt exemplu, din heraldică, al fixării volatilului este lebăda cu gîtul străpuns de o săgeată, sau, la fel, șarpele. în acest ultim caz, săgcâtn reprezintă litera I și șarpele litera S. îmbinate dau arborele lumii încolăcit de șarpe.

Spațiu și Dualitate.

Din cauza preschimbării anuale a coamelor, cerbul este un simbol al primenirii lumii, a lui *Renovatio Mundi,* produsă tocmai prin actul de fixare de care am vorbit. Iată acum un episod din Harap-Alb[48], în care se vede cum mitul țesea basmul, istoria, legenda, socialul într-un covor cosmic omogen unde se întrepătrund, *in illo tempore* pururi prezent și din care nimic nu se putea sustrage. Este lucrul pe care îl poate cel mai puțin înțelege epoca noastră compartimentată.

„Ș-odată cheamă stăpînul pe Harap-Alb și-i zice: «Du-te în pădurea Cerbului, cum îi ști tu și măcar fa pe dracul în patru sau ori ce-i face, dar numaidecît să-mi aduci pielea Cerbului cu cap cu tot, așa bătute cu pietre scumpe cum se găsesc. Și doar te-a împinge păcatul să clintești vreo piatră din locul său, iară mai ales aceea mare din fruntea cerbului, c-apoi, atît ți-i leacul. Hai, pornește iute, că nu-i vreme de pierdut»."

Mai sus, împăratul spusese spinului, că odată la 7 ani, cerbul își scutura pielea de pietre. Am menționat caracterul de periodicitate, de Renovatio Mundi a cerbului, din cauza coamelor pe care le lapădă anual; el este întărit, în exemplul de față, de lepădarea.septenală a nestematelor.

Harap-Alb ajunge la Sf. Duminecă, ocrotitoare lui. După sfatul ei, face o groapă adîncă de un stat de om, lîngă un izvor. Altfel spus, reactualizează Fîntîna Teribilă (Fons terribilis) de care vorbesc textele ermetice, sau în spiritul studiului nostru el creează un „sigiliu". Sfinta Duminecă îi dă obrăzarul și sabia lui Statu-Palmă Barbă-Cot.

48 Citatele din povești sfnt luate din: Ion Creangă, *Povești, amintiri,* Ed. Minerva, 1982.

Cerbul are „un ochi otrăvit", care sub nici un cuvînt nu trebuie să cadă asupra lui Harap-Alb. Acesta „rămîne de pîndă în groapă. Și cînd, pe la amiază, numai iaca ce aude Harap-Alb un muget înăbușit: Cerbul venea boncăluind. Și, ajungînd la izvor, odată și începe a be hîlpav la apă rece; apoi mai boncâluiește și iar be cîte un răstimp, și iar mai boncăluiește și iar mai be, pînă ce nu mai poate. După aceea începe a-și arunca țărînă după cap, ca buhaiul, și apoi scurmînd cu piciorul de trei ori în pămînt se tologește jos pe pajiște, acolo pe loc; mai rumegă el cît mai rumegă și pe urmă se așterne pe somn, și unde nu începe a mîna porcii la jir.

Harap-Alb, cum îl aude horăind, iese afară încetișor și, cînd îl croiește odată cu sabia pe la mijlocul gîtului, îi și zboară capul cît colo de la trup, și apoi Harap-Alb se aruncă fără sine în groapă după cum îl povățuise Sfinta Duminecă. Atunci sîngele cerbului odată a și-nceput a curge gîlgîind și a se răspîndi în toate părțile, îndreptîndu-se și năboind în groapă peste Harap-Alb, de cît pe ce era să-l înece. Iar capul cerbului, zvîrcolindu-se dureros, striga cu jale, zicînd:

— Harap-Alb, Harap-Alb! De nume ț-am auzit, dar de văzut nu te-am văzut. Ieși numai oleacă, să te văd încaltea, vrednic ești de comoara ce ț-o las și apoi să mor cu plăcere, dragul meu."

Harap-Alb nu se mișcă, cerbul moare, adică e eternizat și eroul duce trofeul la împărăție.

Și făuritorii sigiliului de la Baia și Creangă au avut ochii asupra aceluiași arhetip supratemporal, mitic.

Cerbul este identic cu Mercur, iar din cauza labilității sale este psihopomp, conducător de suflete, de pe un tărîm pe altul, din viață în altă viață; dar, de asemenea, este purtător de permanențe spirituale, de funcții cosmice perene, cum se vede în cerbul Sf. Hubert și al Sf. Eustațiu, cu crucea între coarne; în aceste cazuri cerbul nu este numai un zeu ci întregul univers.

Citățm o colindă[49] de toată frumusețea în care cerbul (aici simbolizînd Eonul, Ciclul) făgăduiește lui Mânu Judecător (textual!) să-l ducă pe alt tărîm, adică în ciclul subsecvent, întocmai ca și Matsya Avatara pe Mânu Vaivasvata.

„Sus în munți îmi plouă
La cîmp cade rouă
O jupîne jude!
Cea rouă din cîmpi
Cu ploaia din munți
O jupîne jude!
Ea s-a adunat
Jur prejur de lac
O jupîne jude!
Și ea s-a făcut
Trestie măruntă lederă-nflorită O jupîne jude!
Dar cine și-o paște? Cerbul trestior Muma cerbilor
O jupîne jude! *Dar cine-l pîndește? Mânu bunvoinicu* 0 jupîne jude!
Manule, Manule Nu mă săgeta Nici nu m-alunga Că eu ți-oi lua Cele două coarne Cele două raze 0 jupîne jude! *Te-oi purta cu caru*

49 Monica Brătulescu,.La *luncile soarelui* (Antologic a colindelor laice), Ed. pentru literatură, 1964.

Peste munți mărunți Cu brazii cărunți 0 jupîne jude!
Peste munți mai mari Și cu brazi mai rari 0 jupîne jude!
Unde apa pică pietrele despică unde apa cură nimen n-o turbură 0 jupîne jude!
Unde iarba crește în patru se-mpletește numeni n-o-ncîlcește O jupîne jude!"

Aici, cerbul trage pe Mânu într-un car ce nu poate fi decît Carul Mare, rotindu-se în jurul Polului.

In altă colindă, din aceeași colecție, cerbul duce pe om într-un leagăn de mătase, între coarne.

183

„La piatra mușată la vadul cerbilor... Mai pe urmă-n vine Și-un cerbuț murguț și tu să te-arunci în coarnele lui leagăn de mătase."

Și într-o colindă din colecția G. Dem. Teodorescu:

„Cetinele, cetioară, dragă Ler! Oltul mic Mare-a venit și de mare margini n-are; iar pe Olt ce-mi-ș că vine? Brazi înalți molifți uscați printre brazi printre molifti not îmi noată cerb stretin. Cerbu-noată coame poartă, iar în vîrful coamelor leagăn verde de mătase împletit cu vița-n șase; dar în leagăn cine-mi șade?
Ia (cutare) *fată mare cu cosița pe spinare,*

184

strălucind ca sfintul soare, îmi coase și-mi

chindisește."(brodează, n.n.)

Avem aici un aspect substanțial, feminin al Providenței; ursitoarea Penelopa cosmică, țesînd lumile pe un gherghef înstelat.

Tăierea capului cerbului este o ilustrare a imperativului formulat în alchimia hindusă: „Trebuie omorît Mercurul!" Este o fixare cum am mai spus; extinsă într-un plan superior este fixarea curgerii inepuizabile a ciclilor, a timpului și a spațiului. Deci locul unde timpul a împietrit este sustras servituților sale implacabile. Altfel spus, acolo unde cerbul este instantaneizat, un tărîm paradisiac ființează, chintesență de antinomii și de contrarii, uneori motor imobil, axă invizibilă a dezvoltării istorice a unui popor.

Solidaritatea, continuitatea dintre stema Băii și stema Moldovei a fost bine pusă în evidență în studiu de E. Vîrtosu și relevă partea cea mai semnificativă.

„Steaua din sigiliul orașului Baia este, cum s-a mai spus, în directă legătură cu legenda Sf. Hubert, ceea ce arată că la temelia legendară a orașului Baia stă povestea unui cerb urmărit de vînători, așa cum la temelia legendară a Moldovei stă povestea unui bour urmărit de Dragoș Vodă, în stema Băii, capul cerbului care, despărțit de trup, privește din față («masacru» de cerb), purtînd un crucifix între coarne, seamănă din toate punctele de vedere cu capul de bour din stema Moldovei; iar steaua dintre .coarnele bourului corespunde, ca mod de așezare și semnificație, crucifixului așezat între coamele cerbului. *Acestea sînt temeiuri serioase care ne fac să bănuim că stema Moldovei a fost alcătuită în strînsă legătură cu*

stema orașului Baia, adică având în față, drept model, stema orașului Baia, la o

185 *dată și în împrejurări pe care nu le putem încă determina și că între aceste două steme există o foarte pronunțată înrudire directă.*

De asemenea, scutul trilobat din sigiliul Băii dovedește o mai mare vechime a acestuia în raport cu scutul ascuțit care poartă stema Moldovei, constatare ce corespunde și convingerii mai vechi a istoriografiei noastre, că Baia a preexistat întemeierii Moldovei ca stat feudal de sine stătător."[50]

Vom arăta că pe lîngă complementarismul istoric dintre cele două steme, există și altul, mitic. Am pomenit de legendele cerbului care poartă un leagăn de mătase între coame, cu o entitate nemuritoare în el, element de continuitate, de permanență între doi cicli consecvenți, fir de aur al continuității, germen tot de aur imuabil și indestructibil în mijlocul năruirii universale, a curgerii fără popas.

Găsim legende similare și cu bourul:

> *„Colo sus, mai din sus,*
> *hai leroi. Ier Doamne, este un strat de busuioâ cu cărare la mijloc, dar cărare cin o face? Face-o, face-o boul sur, Cu copite potcovite cu coamele întraurite.*
> *Dar în coarne ce mi-ș poartă poartă un leagăn de mătase, da-n leagăn cine e culcat?*
> *Ana fată de împărat."*[51]

50 Emil Vîrtosu, *op.cit.*
51 Monica Brătulcscu, *op.cit.*

Ana care este Leana sau lana cum vom vedea imediat:

„Su'poală de măgurele
O lerui, domnule!
Frumos doarme bour negru
Dar în coarne ce mi-și poartă?
Poartă leagăn de mătase împletit de Leana în șasă.“

în *Aliman Voinicul*[52], basm cules de Virgil Caraivan, Aliman cu soția fugăriți de ursul de fier sînt luați de un taur sfînt pe spinarea lui, pînă la o apă ce desparte două tărîmuri, și ursul nu o poate trece.

Tot așa Boian, boul năzdrăvan, fuge cu Făt-Frumos în coarne, în basmul cu același nume cules de Petre Ugliș Delapecica.

Este aproape inutil să reamintim cazul celebru unde Europa e răpită de Zeus, transformat în taur.

Leagănul de mătase dintre coarnele Cerbului și ale Bourului este identic simbolic cu gogoașa în care viermele de mătase țese firul lumilor și pe care bătrînii alchimiști o întrebuințau ca termen substituit Athanorului.

Cum mitul își are staniștea în lumea arhetipală, cauzală față de a noastră, cele două mituri complementare ale Cerbului și ale Bourului se coroborează, se înnădesc într-o sinteză care este crearea în germen a Moldovei în acel Athanor simbolizat de blazon și el arhetipal. Pe cînd cerbul

52[H] Virgil Caraivan, *Aliman Voinicul,* Ed. Librăriei Universale, Alcalay & Comp., 1928.

e lunar, bourul e totdeauna solar, împlinindu-se unul pe altul: cerbul și bourul converg într-un punct unde se produce fecundarea.

Reamintim Taurul primordial zoroastrian din care este produs întregul Univers.

Aristeu, în cartea a patra a *Georgicelor* lui Virgil, creează albinele din putrefacția unui taur sacrificat. Or, albinele sînt entități eminamente solare, distilînd mierea, soare lichid.

Caracterul primordial, principial al taurului, apare și în Vede:

„Termenul vedic *sadya,,*care înseamnă «astăzi», are și sensul de «deodată», «imediat». De exemplu, *Rig-Veda,* III, 29, 3: *Sadyah pravîtâ vrișanam jajâna,* de-abia Mama a fost fecundată că a și dat lumii Taurul, IV, 7, 10; *Sadyo jâtasya dadrișanam o jah,* de-abia se născuse, că și-a arătat puterea, VII, 101, 1; *sadyo jâto vrișabho roravîti,* de-abia născut, Taurul se puse să mugească, X, 115, 1; abia îl născuse *(yadi jijamat),* că el crescu dintr-odată *(mu vavakșa)* și plecă îndată pentru marea lui misiune *(sadyo mahi dutyam caran)."*[53] Bourul lui Dragoș a plecat cu aceeași misiune: crearea unei lumi particulare, a unei țări.

Găsim o mare asemănare, care este o identitate de fond, între vînătoarea lui Dragoș și aceea a lui Mitra, zeul iranian, ultima mare manifestare a zoroastrismului. Mitra fugărește Taurul Primordial, scăpat din cavernă, îl prinde, îl aduce din nou în cavernă și acolo îl sacrifică. In sensul

53 **Ananda K. Coomaraswamy,** *L'idde de crdation dterncllc dans le Rig- Veda,* **„Etudes traditionellcs", 1936, p. 13.**

exterior, este sacrificarea eului inferior, pasional, Eului superior. Acest act, *in divinis,* era repetat periodic de participanții Ia misterele lui Mitra, care reactualizau printr-un ritual adecvat gestul arhetipal; o peșteră era despărțită în două, în sensul înălțimii, de o podină cu găuri. Sus, se sacrifica un taur, al cărui sînge se scurgea prin găuri, în spațiul inferior, „botezînd" astfel, regenerînd pe neofit. Ca în toate ritualele sacrifîciale, Mitra și Taurul formau, în fond, o singură entitate și ospățul ce urma era o agapă euharistică. Ploaia de sînge este identificată cu rouă regeneratoare ce cade din Arborele Lumii. Reamintim cele spuse despre Dragoș la începutul acestei lucrări: considerarea aspectului microcosmic al mitului lămurește semnificația lui macrocosmică.

In tantrism, se pune în special accentul pe aspectul de „putere" (Șakti) a Principiului. în Yoga se ia ca bază- de plecare în realizarea inițiatică puterea șarpelui kundalini, așa cum se află ea la rădăcina lumilor și a individului, în Muladara, încolăcită (Kundala) la baza coloanei vertebrale, în centrul sacral. Zădărit, împuns, șarpele se ridică și dacă este bine îndrumat străbate coloana vertebrală (mai exact, aspectul ei subtil) prin canalul median, Sușumna, în jurul căruia se încolăcesc simetric cele două curente + și —, Pingala și Ida. Străbate centrele subtile (ceacrele) ce le întîlnește în cale, le deschide (activează) și la sfirșit, *si fata sinant,* este „fixat" în centrele superioare ultime, frontal și cranian. Operația izbîndită (este cea mai grea „performanță" din lume) aduce decondiționarea, perfecțiunea, starea de zeu, în creștinism de înger.

Aceste sumare indicații sînt suficiente pentru a

da cheia aspectului macrocosmic al mitului. Dragoș este dragonul, adică șarpele kundalini. Litera finală, Ș, literă' de foc, îi arată caracterul. Stîmește un bour și pornește la vînarea lui, de-a lungul unui rîu care este coloana vertebrală mitică a unei țări. Cățeaua Molda reprezintă un element' feminin. Ida, elementul masculin. Pingala este însumat de bcurul solar. Amîndouă animalele sînt o polarizare a lui Dragoș și toți trei formează o singură entitate, ca Mitra și taurul lui. Sacrificatorul și victima sacrificată sînt una; vânătorul și fiara vînată sînt și ei una. întărim cele spuse printr-un

189 vechi adagio al misterelor: „Le Taureau est le fils du Dragon, le Dragon est le pere du Taureau, cest l'aiguillon mysterieux que lance le Bouvier." (Taurul e fiul Dragonului, Dragonul e tatăl Taurului, este boldul misterios pe care-1 aruncă Boarul). Aforism enigmatic: Dragonul și Taurul, mai exact Dragonul cu cap de Taur, formează un cerc perfect; și mai enigmatic, ultimul membru al lui: Boldul aruncat de Boar face ca Taurul să fie fiul Dragonului și Dragonul tatăl Taurului?

Legenda vorbește de mai multe localizări, de-a lungul rîului Moldovei, unde s-a „oficiat" sacrificiul Bourului și al Moldei pe Gangele moldovenesc, Humor, Vama, Boureni, Baia și alte cîteva. Bineînțeles, istoric, una trebuie să excludă pe celelalte, mitic se unesc în sinteza Misterului Bourului. Fiecare etapă constituie un aspect al sacrificiului Bourului coroborînd întregul. La fel, cele șapte centre localizate pe curentul, pe rîul din interiorul coloanei vertebrale, pe care le străbate kundalini, vînată din urmă de yogi, au toate rostul

și tîlcul lor specific.

Socotim interesant, din motive ce se vor vedea mai jos, să reproducem fragmente din legendă, citînd *Cronica anonimă* scrisă în limba slavonă și editată de Ioan Bogdan în *Vechile Cronici moldovenești.*

„Și era între ei un bărbat cuminte și viteaz cu numele Dragoș și s-au pornit odată cu tovarășii săi la vînat de fiare sălbatice și au dat pe sub munții cei înalți de urma unui zimbru și s-au dus pe urma zimbrului peste munții cei înalți și au trecut munții și au ajuns tot pe urma zimbrului la niște șesoase și prea frumoase locuri și au ajuns pe zimbru la țărmul unei ape, sub o răchită, și l-au ucis și s-au ospătat din vînatul lor (ospăț ritual, identic cu acela al indienilor din America de Nord, după ce au vînat zimbrul, n.n.). Și le-au venit de la Dumnezeu gîhdu în inima lor să-și caute loc de

190 traiu și să se așeze acolo și s-au unit cu toții și au hotărît să rămîie acolo și s-au întors îndărăt și au povestit tuturor celorlalți de frumusețea țării și de apele și izvoarele ei ca să se așeze și ei acolo; și le-a plăcut tovarășilor lor gîndul acesta și au hotărît să meargă și ei unde fuseseră tovarășii lor și au căutat să-și aleagă loc, căci de jur împrejur era pustiu, iar pe la margine tătari rătăcitori cu turmele, și s-au rugat apoi de Vladislav Craiul unguresc să le dea drumul, iar Vladislav Craiul cu mare milostire i-au lăsat să plece.

Și plecat-au din Maramureș cu toți tovarășii lor și cu femeile și cu copiii lor peste munții cei înalți și tăind pădurile și înlăturînd pietrele, trecut-au munții cu ajutorul lui Dumnezeu și le-au plăcut locul (unde Dragoș omorîse zimbrul).și s-au așezat acolo, și au ales între dînșii pe un om înțelept pe

numele de Dragoș și l-au numit sieși domn și voevod. Și de atunci s-au început, cu voia lui Dumnezeu, țara Moldovenească.

Iar Dragoș Voevod o descălecat întîi pe apa Moldovei (anume Boureni), mai apoi a descălecat la locul Baia și alte locuri de-a lungul apelor și izvoarelor, și și-au făcut pecete domnească pentru toată țara un cap de zimbru. Și au domnit Dragoș Voevod 2 ani."[54]

Ioan Bogdan intercajează după: „Și Dragoș Vodă au descălecat întîi pe apa Moldovei...“ anume boureni, pentru că acolo este tradiția morții bourului. In realitate, Boureni este una din localizări, cum am văzut; cronica o insinuează limpede: „Au descălecat pe apa Moldovei și apoi Baia și alte locuri de-a lungul apelor și izvoarelor", căci, misterul fiind calitativ, nu este supus exclusivității și se oglindește deodată în mai multe puncte.

Cronica vorbește de două treceri ale munților, prima dată de către o avangardă de vînători sub conducerea lui Dragoș, a doua oară de grosul „emigranților", cu îngăduința lui Vladislav Craiul. Și aici cronica, dealtminteri curgător și limpede scrisă de un scriitor de meserie, comite o adevărată incogruență, după părerea noastră.

Intr-adevăr, prima expediție cinegetică este condusă de Dragoș și s-ar părea că și a doua; „le-au plăcut la locul" (unde Dragoș omorîse zimbrul, cum se spune în cronica originală) și și-au ales

54 Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghi-Han,* . Ed. științifică și enciclopedică, 1980, p. 138; citat din *Cronica anonimă,* în: I. Bogdan, *Vechile Cronici moldovenești pînă la Ureche,* pp. 237-238.

dintre dînșii pe un om înțelept cu numele de Dragoș și l-au numit sieși domn și voevod. Toată vremea a fost vorba de un singur Dragoș, descris ca „om cuminte și viteaz"; nimic mai firesc nu ar fi fost decît să se scrie simplu „și au ales pe Dragoș" care nu mai avea nevoie de prezentare și nu „pe un om înțelept cu numele de Dragoș" ca pe un nou venit. Altfel spus, strîngînd de aproape textul cronicii în spiritul redactării ei, ar reieși că este vorba de doi Dragoși, primul vînătorul arhetipal, fondator *in aeterno* al Moldovei, apariție unică, etiologică, celălalt, primul lui reprezentant în succesiunea voevozilor moldoveni. Cum o presupunere nu violentează un text, ne permitem ipoteza că voevozii moldoveni erau, în primul rînd, ei înșiși, apoi funcțional „Dragoși". Aceeași întrebare se pune și în privința lui Negru Vodă și în privința lui IO. Această îmbinare între o funcție perpetuă și reprezentantul ei exterior temporal era curentă în vechime. Au fost mai mulți zoroaștrii; Cezar este un singur fir în șiragul împăraților Romei și al Kaiserilor germanici, iar Mânu este o continuitate neîntreruptă în succesiunea celor ce-1 „suportă" în afară, la fiecare generație. Dealtminteri am vorbit pe larg despre această problemă într-un alt studiu *(Monarhul ascuns).*

Acesta este sensul inițiatic al vînătorii bourului, comun tuturor tauromahiilor proxim orientale, din care cele mai

vestite sînt jocurile din Creta minoiană și vînătoarea lui Mitra.

„Cînd aceste mituri și legende, le raportăm ■ la

evenimentele «istorice» constituie *începuturile* prin excelență, *originea, actul de întemeiere* și devin mai tîrziu punctul de plecare și modelul exemplar în istoriografiile naționale."[55]

« * ♦

55 Mircea Eliadc. *'Dc la Zalmoxis la Gcnghi-Han,* București, Editura științifică și enciclopedică, 1986, p. 164, cap. „Vocvodul Dragoș și vînătoarea rituală". Interpretarea lui Mircea Eliadc este mai mult ctiologic-socială, mai puțin inițiatică. îl interesează mitul, mai ales cînd este în funcție dc o colectivitate pe care o plasticizează, la început și în devenirea ci. Nimic mai firesc. Dar mitul are mai ales o valoare în sine, independentă, aș putea spune indiferentă față dc scria dc evenimente pe care o generează. Mitul este o constelație; că o constelație modelează caracterul și soarta unui om sau a unui popor, este just, dar cc-i pasă ei, care privește înspre Galaxii? în ultimă esență, animalele mitice cum sînt Ursul, Mistrețul, Șarpele, Cerbul, Bourul încarnează nume divine, energii, și după teologia ortodoxă, Dumnezeu creează lumea prin «energiile» sale, dar energiile divine ar exista, chiar dacă Dumnezeu nu ar fi creat Universul. Mitul generează o lume apoi o rezoarbe; existența acestei lumi,

193 între cele două extreme, este partea cea mai puțin importantă a lui. Adevărata, suprema vînăloare a lui Dragoș gonește undeva în zodiac, prin codrii de azur, fără început, fără sfirșit, omorînd în fiece clipă Bourul, incredibil de apropiată și totuși inaccesibilă, ca și vînătoarea lui Orion, pe cerul de iarnă. Reflexul lui pămîntcsc, goana după un Bour prin munții Prislopului și pe valea Moldovei, este un fel de reziduu. Finalitatea ci este să determine resorbirea colectivității pe care a evertuat-o în Plcromul de unde a purces. Dealtmintcri în capitolul consacrat lui Dragoș și vînătorii lui, din cartea lui Mircea Eliade, exemplele cele mai numeroase concernă Cerbul. Or, una c vînătoarea cerbului și alta vînătoarea bourului, după cum una c Ida, alta Pingala. Converg final într-un nod vital, dar căile lor sînt diferite. Chiar în exemplele date de Mircea Eliadc cerbul dispare, evanescent din cauza naturii sale mercuriale. Poate fi fixat numai prin crucea ce i se pune între coarne, fie prin tăierea capului, fie prin suprapunerea unui clement complementar sulfuric, cum este Bourul solar.

Misterul Bourului a fost de la început depus ca taină în inima unor aleși care și l-au trecut din șoaptă în șoaptă, de la gură la ureche de-a lungul generațiilor. Nu este o imposibilitate, de fapt, că Această elită să se fi înnoit pînă în vremurile cele mai apropiate.

Că taina mai există încă, într-o epocă mai apropiată de noi decît de momentul descălecării, ne-o arată o stemă a Moldovei însoțită de versuri dedicatorii, în cartea lui Dimitrie Cantemir, *Divanul,* tipărită în veleatul 7206 (1698) și dedicată fratelui său Ioan Antioh Cantemir, care a domnit în Moldova între anii 1695-1700 și 1705-1707. Stema se află încadrată de un chenar dreptunghiular. Or, pătratul simbolizează prin excelență lumea noastră, după cum cercul este specific sferelor cerești. Prin urmare, avem de a face cu hieroglife imanentizate. La cele două colțuri interioare ale chenarului, găsim cuplul sol-lună corect situate înconjurate de stihurile: la soare, „Soarele cu luna pe unde luceaște", la lună, „Adecă-n tot locul slăvit se grăiește". In vechea concepție a lumii, „căderea" omului și a ambiției pe care o regentează se datorește dezechilibrului celor doi termeni complementari ce stau la baza cosmosului, dualitatea mirionimă exprimată și în alte sigilii, prin cuplul SoLLună. De aceea, a fost necesar un blazon autențic elaborat de un colegiu autorizat și legitim conferit, cînd mai exista o adevărată știință heraldică, nu drojdia de azi, blazon exprimînd posibilitățile latente ale beneficiarului, om sau țară, care însemna o contribuție »la restabilirea echilibrului inițial al lumii. Putem spune că orice scut se structura în mod necesar pe dualitatea SoLLună, indiferent

dacă era vizibilă sau nu, pe bunul motiv că avea o „dextră" și o „senestră".

In mijlocul gravurii se află un cerc format din două acolade semicirculare, cu ornamente vegetale, facîndu-și față. în cele patru colțuri intermediare ale cercului, se află cele patru coloane, care după vechile cosmogonii susțin lumea. în centrul cercului și a întregii figuri se află capul de bour, cu steaua între coarnele care susțin o dublă coroană, reprezentînd dubla putere sacerdotală și regală, indicată și în partea inferioară a cercului printr-o sabie și o cruce așezate în unghi ascuțit cu vîrful în jos, la extremitatea unui sceptru. Cele trei obiecte formează litera pythagoriciană Y, care, printre altele, și ea este simbolul dublei puteri în unitate.

* * ♦

Credem că presupunerile noastre despre instituirea misterelor Bourului de către Dragoș, într-un *illud tempus,* specific Moldovei și perpetuarea lor de-a lungul generațiilor sînt insinuate de versurile compuse și puse, alături de herb, de Dimitrie Cantemir.

Herbul țării vechii și-au fost ales buăr,
Numele vestindu-i ca tunul prin nuăr.

„Vechii", pe lîngă sensul obișnuit, pot să desemneze pe „strămunii arhetipali", pe „moși" cum h se spune la noi, pe „pitri" la hinduși, înaintași ai ciclului actual, regenți ai ciclurilor anterioare, fără participare vizibilă la dezvoltarea lor. în India „pitri" sînt considerați depozitarii unei

înțelepciuni non-umane, *„apauriișeia"* pe care o distribuie sau unei colectivități sau unor grupuri restrînse sau unor individualități.

„Vechii care și-au ales bourul ca herb" desemnează pe Dragoș și tovarășii lui, strămoșii mitici, arhetipali ai țării, legendari și totuși totdeauna vii.

195

„Numele vestindu-i ca tunul prin nuăr" e un vers aluziv și ambiguu, meritînd să-l facă invidios pe un poet modem. Cine vestește? „Vechii" sau Numele vestindu-se pe el singur? Cui? (Colectivității moldovenești? Unor aleși sau nimănui, afară doar de întregului cosmos cu ierarhiile lui vizibile și invizibile?) Bourul își rostește numele care se propagă pînă la limitele conceptuale ale cosmosului și se întoarce, ca un ecou care creează țara, ca lira lui Amfion, Teba.

Este vizibil că aici Cantemir asimilează Numele cu Verbul și Verbul cu mugetul bourului. Acesta este reprezentant la Putna, cu vîrful limbii atîrnînd în momentul cînd expiră. Și litera pe care o „pronunță" un bou expirant este M, literă metafizică prin excelență (o găsim în finalul monosilabului sacru hindus OM), pentru că moare în nemanifestat. „Tunul" este tunetul, socotit a fi una din manifestările cele mai importante ale Verbului, producîndu-se în lumea intermediară. Numele Apostolului Ioan era *Boanerges,* „Fiul Tunetului". Or, Ioan reprezintă doctrina ezoterică și este firesc să considerăm vînătoarea lui Dragoș ca aparținînd tezaurului de mituri ale bisericii iohanite. In grecește *bos,* bou, și *boao,* a striga, a

mugi, par să aibă aceeași rădăcină. Reamintim că „nouărul" este mediul în care se fac de obicei revelațiile. Mugetul boului este expresia, ilustrarea directă a doctrinei primordialității sunetului printre calitățile sensibile și, pe un plan mult mai înalt, a creației lumii prin Verb. Or, ce este întemeierea unei țări, cînd este instituită tradițional, decît o „imitare" a creării lumii? Este analog unui *Fiat* cosmogonic și mugetul bourului reprezintă acest *Fiat* pentru Moldova.

Relevăm perfecta concordanță a acestei presupuneri cu textul din Rig-Veda, citat mai sus: „de abia născut, Taurul

 se puse să mugească", moartea echivalînd ciclic cu nașterea, Bourul s-a născut în Vede și a murit în Moldova.

„Noii, mai preurmă, avîndu-1 moșie,
Tot acel vechi nume mai vestindu-1 șie.“

„Noii“ (nu pronumele personale) ci „cei noi“, care continuăm în altă epocă pe cei „vechi", ca depozitari ai aceleiași predanii. Dar ca să ajungă de la „vechi" la „noii", tradiția Bourului a trebuit să se transmită fără întrerupere prin generațiile intermediare.

Se cunoaște complexitatea cuvîntului „moșie", să ne apărăm moșia și neamul este o expresie încă vie, deși e aproape exclusiv întrebuințat în sens de proprietate rurală. Este deajuns însă să încercăm să-l traducem într-o limbă străină ca să ne dăm seama cîte sensuri rămîn pe dinafară. In franceză, de exemplu, se tălmăcește cu „terre", „domaine", dar cum poți reda faptul că moșia vine de la moș,

că acest moș poate fi real, dar și legendar, mitic, ca *pitri* hinduși, adică generator al unei familii, dar și al unei țări întregi care și ea este o „moșie". De la moșie vine „moștenire", cu toate sensurile pe care vrei să le dai cuvîntului, pînă la cele mai înalte, în sensul de moștenire a tezaurului spiritual.

Căci e incontestabil că aici Dimitrie Cantemir înțelege prin „moșie" tradiția Bourului, pe Bour însuși și Numele lui manifestat în tunet; tăcut este „moșie" și în sensul obișnuit, pentru că din ea ne tragem seva, hrana, continuitatea, rațiunea de existență prin legiuită predanie; tot așa cum pentru un creștin, Christos și Numele lui sînt „moșie" în toate sensurile. „Vestindu-1 șie" are un dublu sens. Bourul își pronunță numele pentru el însuși, la fel și adepții lui, de-a lungul veacurilor, tot „șie" pentru ei înșiși, probă aproape sigură a existenței unei repetiții rituale prin

 transmisie directă, așa cum este preconizată de *Mantra yoga* hindus. Bourul, numele lui, și cei ce-1 pronunță fac un tot omogen.

Faptul că un grup uman se adună în *Numele Bourului,* rostindu-i numele, este un semn infailibil că avem de-a face cu o autentică organizație inițiatică: „Travaliul unei organizații inițiatice trebuie totdeauna împlinit «în numele» principiului spiritual din care purcede și pe care este destinată să-l manifeste în lumea noastră. Acest principiu poate fi mai mult sau mai puțin specializat, conform cu modalitățile care sînt proprii fiecărei organizații inițiatice; dar fiind de natură pur spirituală, cum o cere, evident, scopul oricărei inițieri, e totdeauna, în definitiv, expresia unui act divin, și o emanație directă a acestuia

constituie propriu-zis «prezența» care inspiră și călăuzește munca spirituală colectivă, pentru ca această să poată produce un rezultat efectiv, după măsura capacității fiecăruia din acei care iau parte la ea“[56].

Cantemir scrie„noii, mai preurmă“, vorbind deci în numele unei> colectivități care este țara, dar în primul rînd un grup restrîns de reprezentanți ai ei, grup de veghetori și de Martori. „Noii, mai preurmă“, adică prin transmiterea legitimă prin veacuri. Avînd moșie pre Bour și Numele lui, sînt prin acest fapt depozitarii misterelor Bourului, fructificîndu-le, ca și strămoșii, cum se face cu o moșie pămîntească. „Tot acel vechi nume mai vestîndu-1 șie“. La distanță de două versuri, Dimitrie Cantemir repetă pe „vestind". Nu este o indicație rituală? „Vestirea" nu consta într-o repetiție a unui nume sacru, în felul preconizat de *Mantra-Yoga?* „Mugetul" acesta tăcut nu este o monosilabă sau o onomatopee necunoscută nouă transmisă de-a lungul veacurilor, din generații în generații? Repetiția lui rituală nu actualiza pentru depozitarii „moșiei", *illud tempus* primordial și veșnic al obîrșiilor? Nu era un mijloc central de realizare spirituală cum este în mod curent, în India?

Toată dedicația este adresată, cum am spus, lui Ioan Antioh Vodă Cantemir, fratele lui Dimitrie, care domnea în momentul publicării *Divanului.* Dar cît de echivocă este și mai departe!

---

56 **Rend Gudnon,** *Travail initiatique collcctif et „presence" spirituclle.* **^Etudes traditionelles", avril-mai, 1949.**

„Intru această vreme cine-1 stăpînește
O Dumnedzău sfinte, Tu îl ocrotește."

Cine stăpînește și ce stăpînește? Țara, Bourul, Numele lui? Toate la un loc, dar în primul rînd pe Bour și Numele lui, cum o indică foarte limpede „îl“ din „cine-1 stăpînește" care este masculin. Dacă ar fi fost vorba de țară ar fi trebuit „cine o stăpînește". „11“ desemnează de asemenea tezaurul, „depozitul" tradițional, tot ce constituie o „moșie" spirituală.

„Cu mina ta svîntă l-ai încoronatu-1"'

E încoronat, firește, Domnul, dar și Bourul.

„Și brațul tău tare l-au întemeiatul"

Pe Bour, Numele și moșia lui, pe țară și pe Domn în ordinea importanței.

Toată poezia a fost înadins elaborată din echivoc și ambiguitate, parcă anume făcută să se îndrepte, prin Domnul de atunci al țării, spre adevăratul Domn din spatele lui, Domn fără de moarte, Domn perpetuu al Moldovei, din

199 care ceilalți sînt numai emanații efemere; oricum i-am spune, Bour, IO, Dragoș, Ștefan cel Mare și Sfînt, este vorba de șeful organizației inițiatice care păstra și perpetua tainele Bourului și ale Numelui său pe vremea lui Dimitrie Cantemir. Versurile se mențin în aceeași atmosferă îndoielnică pînă la sfîrșit.

„Părînțiască scară și scaun și scaunul dîndu-i“. „Părînțiască scară dîndu-i“ e incomprehensibil

într-o dedicație obișnuită, unui Domn. Dar se știe sigur că organizațiile secrete au o ierarhie de grade simbolizată de o scară. în special, în mitraism, despre care am pomenit, unde de asemenea se celebrau misterele taurului, exista o scară simbolică ale cărei trepte erau făcute din cele șapte metale planetare. Repetarea de două ori a cuvîntului „scaun" arată că este vorba de două tronuri ale Moldovei, unul văzut și celălalt nevăzut. Cu alte cuvinte, versurile se adresează în realitate cuiva căruia Ion Antioh nu era decît un reprezentant exterior:

> *„Cereasca ta armă, crucea întinzîndu-i,*
> *Spata-i povățește biruind pe toată*
> *Vădzut, nevădzută vrăjmășască gloată,*
> *Căruntețe vadză, bătrîneață-agiungă Slăvit fericește-1 cu viață îndelungă."*

Concluzia ce se impune este imposibilitatea de a vedea în aceste versuri o firitisire convențională. Atragem atenția, cu toate că iese din obiectul studiului, asupra frumuseții virile, solemn arhaice a versurilor.

200

Cerbul lunar gonește spre Baia, probabil dinspre sud, vehiculat de sașii ce soseau în țară mai ales pe Valea Trotușului (este trecătoarea cea mai apropiată de actualele centre, Brașov și Sibiu); este convergent cu Bourul solar, gonit

dinspre nord. Punctul de joncțiune este Baia, capitală primă, nod vital al noului principat, Athan or predestinat. Că Bourul și Cerbul, fuzionînd, produc un al treilea termen, proba o avem în altă parte: „Cerbul și Taurul figurează deja în desenele rupestre din Iberia și Liguria. Și pe ceaunul din Gundestrup *zeul e prezentat între un cerb și un taur".*[57] (subl.ns.)

„Era în adevăr în antichitate, ceea ce s-ar putea numi o geografie sacră, sacerdotală, iar așezarea orașelor și a templelor nu era arbitrară ci determinată după legi foarte precise. Notă: *Timeul* lui Platon pare să conțină, sub o formă voalată, unele aluzii la știința de care este vorba [,..| Dealtminteri, între întemeierea unui oraș și constituirea unei doctrine (sau a unei noi forme tradiționale, prin adaptarea definită de loc și de timp), era un raport în sensul că prima era adesea luată ca să simbolizeze pe a doua. Natural, trebuiau luate precauții speciale cînd era vorba de fixat amplasamentul unei cetăți destinată să devie sub un raport sau altul o metropolă."[58]

Athanorul era numit și matrice, ceea ce arată organicitatea; în acel de la Baia, s-a maturat *Sol-Luna* sub aspectele de *Cerb-Bour.* Prin moartea lor, a fost zămislit la întuneric și-n măruntaiele Athanorului plodul Moldovei pînă cînd acesta a spart ghăoacea, purtat în leagănul de mătase dintre coamele Totemului. Poate este în destinul țării să fie purtată și de acum acolo.

---

57 Mircea Eliade, *Dc Ia Zalmoxis la Gcnghi-Han,* Ed. științifică și enciclopedică, 1980, p. 150.
58 Rend Gudnon, *op.cit.,* pp.123-124.

***

Se va înțelege după cele spuse că din perspettiva pe care am ales-o (înadins am pus cuvîntul perspectivă pentru a sublinia că sînt și altele, în număr nedefinit, nici una excluzînd pe celelalte) aspectul politic al mitului este doar un reziduu, o dîră lăsată în glod de copitele cerbului și a bourului. Dacă ne oprim, întîrziind la ele, pierdem din ochi fiara care se mistuie în codri. Așa s-a întîmplat și Atlantei în întrecerea ei cu Meleagru. Urma fiarei, *vestigium pedi,* trebuie să fie o directivă, un prilej de poticnire. Pentru adulmecarea urmei Bourului, se impune tenacitatea, perseverența, subtilitatea mirosului cățelei Molda. Nu sînt calificări de toate zilele... Cățeaua Molda este aspectul feminin al Ogarului, Veltro, cum îi spune Dante, analoagă în fond cu el și cu aleșii, cărora pasiunea de cunoaștere le-a prins toți ganglionii, iar șarpele le-a mușcat din leagăn călcîiul.

La scurtă vreme după încheierea primului război mondial, doi oameni întreprinzători și iubitori de literatură (Teodor Ioanițiu împreună cu Const. S fetea) s-au decis să cumpere utilajul tehnic al fostei edituri „Minerva" și revistei „Flacăra", punînd astfel bazele unei instituții modeme de cultură, numită editura „Cartea Românească". In 1920 ca își începe activitatea și cîțiva ani mai tîrziu va deveni un adevărat trust înzestrat cu tipografic proprie, o vastă librărie situată în centrul Bucurcștiului (un bloc pe „Calea Victoriei" la intersecția cu „Bulevardul Elisabeta", pe locul unde se află astăzi „Romarta copiilor"), diverse publicații. Alături de alte edituri, „Cartea Românească" și-a îndeplinit menirea în viața culturală a țării noastre timp de peste un sfert de veac. Sub egida ci au apărut zeci de volume

semnate de Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu, Matei Caragialc, Ionel Tcodorcanu, Mircea Eliade, Al. O. Tcodorcanu, G. M. Zamfircscu; V. Eftiiniu, Lucian Blaga, V. Voiculcscu, Ion Pillai, O. Goga, G. Topîrccanu, Otilia Cazimir, Aron Cotniș, Nichifor Crainic, G. Mumu, G. M. Cantacuzino, N. lorga, I. G. Duca, E. Lovincscu, G. Ibrăileanu, H. Saniclcvici etc. Prin actul nefast al naționalizării din 1948, „Cartea Românească" a fost desființată odată cu numeroase alte instituții de artă și cultură.

„Cartea Românească" se va reînființa în 1970, ca editură a Uniunii Scriitorilor din România, sub conducerea lui Marin Preda, care i-a rămas director pînă la încetarea sa din viață, în împrejurări stranii, la numai cîteva luni după apariția romanului *Cel mai iubit dintre pămîntcni.*

In cei aproape 22 de ani de existență, „Cartea Românească" a publicat peste 3.300 de titluri, în milioane de exemplare. Statutul ci bine definit, ce impune și onorează totodată, este în primul rînd ^ccla de a edita literatură română contemporană originală, ceea ce conferă activității sale un caracter de pionierat și chiar de experiment. Aici au văzut lumina tiparului cărți semnate de scriitori români din toate generațiile, de Ia Mircea Eliade, Marin Preda, Geo Bogza, Al. Philippide, E. Jcbclcanu, Ion Caraion, Gellu Naum, Șt. Aug. Doinaș, N. Breban, Radu Petrescu, A. Buzura, D. R. Popescu, O. Paler, M. H. Simioncscu, C. Țoiu, N. Stăncscu, Leonid Dimov, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, M. Dincscu, Anton Dumitriu, Emil Cioran, E. Bcmca, N. Manolcscu, L. Raicu, E. Simion pînă la Daniel Turcea, Mircea Cărtărcscu, Mariana Marin.

Paralel cu tipărirea lucrărilor în primă apariție, editura a inițiat colecția „Mari scriitori români" dedicată valorilor perene ale literaturii noastre. Colecțiile de poezie „Hyperion" și „Debut", considerate ca indezirabile de forurile culturale ale regimului trecut, au fost interzise după 1984.

> In pofida restricțiilor ideologice, reușitele editurii „Cartea Românească" după 1980 se leagă de publicarea, cu marc dificultate și sub amenințarea desființării, a mai tuturor cărților

care au însemnat dovezi peremptorii de rezistență morală față de regimul dictatorial, și de lansare plină de riscuri a noilor promoții de scriitori, care inovau în planul expresiei literare. Putem afirma că multe, dacă nu majoritatea cărților apărute în intervalul de pînă la evenimentele istorice din decembrie 1989 au contribuit la procesul dc iluminare a mentalităților socio-politicc într-o societate profund traumatizată dc opresiunea sistemului totalitar comunist.

Confruntată cu greutățile știute ale perioadei dc tranziție, ba chiar lovită mai puternic decît altele din cauza profilului axat aproape exclusiv pe literatură contemporană, editura noastră vrea și trebuie să continue publicarea acestei literaturi, vie, valoroasă, importantă pentru patrimoniul cultural românesc. Ca să reușim, avem nevoie dc sprijinul dumneavoastră — librari, difuzori dc carte, cititori. Doar împreună vom reînnoda circuitul funcțional dintre literatură și marele ci public.

Vă așteaptăm pe toți cu bucurie și cu neclintita încredere că acest fapt se va împlini.

Selecție din cărțile
apărute în anii 1991-1992

L. Ciocârlie — *Fragmente despre vid*
O. Gcnaru — *Sperietoarea*
1. Ghcțic — *O lume pentru fiecare (I și II)*
P. Goma — *Ușa noastră cea de toate zilele*
1. Caraion — *Apa de apoi*
V. Felea — *Jucător de rezervă*
I. Romancscu — *Dilatarea timpului*
Arșavir Actcrian — *Jurnalul unui pscudo-filozof*
Șl. Aug. Doinaș — *Măștile adevărului poetic*
Al. Mușina — *Lucrurile pe care le-am văzut*
M. Lovincscu — *întrevederi*
El. Morogan — *Cacealmaua*
I. Buchcru, St. Iureș — *Afacerea „Beautiful*

College[11] M. Zamfir — *Acasă*
V. Horia — *Mai sus de miazănoapte*
Radu F. Alexandru — *Mlaștina*
I.D. Sîrbu — *Adio, Europa! (I)*
Lidia Slăniloac — *Raiul inocenților* O. Orlca — *Perimetrul zero* O. Orlca — *la-ți boarfele și mișcă F.* lusupov — *Moartea lui Rasputin*
S. Bellow — *Herzog*
G. Rugarli — *Cuibul de gheață*
Villiers de I'slc Adam — *Povestiri crude și insolite* Aldo Rosselli — *Familia Rosscllі*
M. Choromansky — *Gelozie și medicină*
J. Cortazar — *Fețele medaliei. Câștigătorii*

CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE

C-lin Stere — *în preajma revoluției III* A.P. Giuvara — *Sînziana* D-tru Țepeneag — *Așteptare* Geta Brălcscu — *Atelier vagabond*
Valeriu Anania — *Imn Emincscului*
Alexandru Andricș — *Singur acasă* Sonia Pally — *Evrei, treceți Nistrul!* Mircea Ciobanu — *Tînărul bogat. Istorii* Anatolic Panis — *Dincolo dc Lisabona* Ioana Petrescu — *Dincolo dc lumină* I.D.Sîrbu — *Adio, Europa! (II)* Robert Lalonde — *Diavolul în persoană* Ponson du Tcrrail — *Nebunul de la Bedlam* Ponson du Tcrrail — *Omul gri*
Olivier Sprigcl — *Cum va fi mîinc. Viitor în derivă* Denise Bombardier — *O copilărie cuvioasă* Maurice Leblanc — *Arsene Lupin*
Shalom Alehem — *O catastrofă care n-a avut loc* I Liliane Wouters — *Aloc (colecția „Nordica")* fl Simona Popescu — *Juventus*

Tehnoredactor: Diana Neacșu
Culegere și paginare computerizată: MORETTI & GALL S K I.
Coli de tipar: 13
Bun de tipar: 14 X 1992
Apărut: 1992

Tiparul executat sub comanda nr. 20.731
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI

Piața Presei Libere, 1, București
ROMÂNIA